

Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Τμήμα Γεωγραφίας

Ο Αγροτουρισμός και η τοπική ανάπτυξη στην περιφέρεια της Κρήτης

Επιμέλεια πτυχιακής εργασίας : Μπόρσι Κρίστ

Επιβλέπων καθηγητής: Κορρές Γεώργιος

Μυτιλήνη 2014

Ευχαριστίες:

Θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τον επιβλέπων καθηγητή κ. Κορρέ Γεώργιο που με εμπιστεύτηκε για να φέρω εις πέρας την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας καθώς και τα άλλα δύο μέλη της επιτροπής για την πτυχιακή μου κ. Κουρλιούρο Ηλία και κ. Σιδηρόπουλο Γεώργιο. Στην συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω κάθε έναν ξεχωριστά από το ακαδημαϊκό προσωπικό του τμήματος για την βοήθεια που μου παρείχε όλα τα χρόνια των σπουδών μου. Έπειτα θα ήθελα να ευχαριστήσω ξεχωριστά τους γονείς μου που ήταν πλάι μου και με στήριζαν σε όλη την διάρκεια των σπουδών μου και την πολύ καλή μου φίλη και συμφοιτήτρια κ. Μπαλαλή Κατερίνα. Κλείνοντας και τους πολύ καλούς μου φίλους που περάσαμε 5 υπέροχα φοιτητικά χρόνια, ιδιαίτερα τον κ. Παπαδόπουλο Ιωάννη και τον κ. Κακάλια Λούκα.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1Ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	7
1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	7
1.2. ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	21
2.1. ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	22
2.2 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ.....	26
2.3. ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	30
2.4. Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	33
2.5. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΣΕΛΛΑΔΑ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ.....	52
3.1. ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	53
3.2.ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	55
3.3. ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	58
3.4. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	60
3.5. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ..	63
4.1. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.....	64
4.2. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.....	70
4.3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ	80
4.5. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT, PEST ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.....	85
4.5. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5° ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	99
Βιβλιογραφία.....	104

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο αγροτουρισμός αποτελεί μια μορφή από τις πολλές του εναλλακτικού τουρισμού και η ανάπτυξη του βασίστηκε στην ανάγκη των κατοίκων των μεγάλων αστικών κέντρων της Ελλάδας να έρθουν πιο κοντά στην φύση από την μία, ενώ από την άλλη να ενισχύσουν το οικογενειακό τους εισόδημα.

Στην παρούσα εργασία αναπτύσσεται αναλυτικά το θέμα του αγροτουρισμού στον νόμο Κρήτης και παρουσιάζονται οι δυνατότητες που έχει στο νησί πάνω σε αυτό το είδος τουρισμού, συγκεντρωτικά για όλους τους νομούς. Η Κρήτη σε όλη την περιφέρεια της έχει πολλούς παράγοντες οι οποίοι συντελούν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού, όπως είναι τα φυσικά τοπία και η γη της, αλλά και πολλοί άλλοι οι οποίοι θα αναπτυχθούν αναλυτικά στην παρούσα εργασία.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως το νησί έχει αποκομίσει πολλά οφέλη από την ανάπτυξη του αγροτουρισμού τα τελευταία χρόνια, καθώς έχει συντελέσει σημαντικά στην διατήρηση του πληθυσμού στον τόπο, έχει ενισχύσει την αγροτική ζωή, έχει ενδυναμώσει το οικονομικό εισόδημα των ντόπιων, έχει αποτρέψει την ερήμωση των ορεινών αλλά και των μειονεκτικών περιοχών του νησιού, οι οποίες για διάφορους λόγους δεν έχουν ακόμα μέχρι πρόσφατα παρουσιάσει ευκαιρίες ανάπτυξης και αξιοποίησης. Η διατήρηση των νέων ανθρώπων σε αυτές τις περιοχές μέσω του αγροτουρισμού αποτελεί επίσης ένα από τα πολλαπλά οφέλη που αυτός παρέχει καθότι δίνει διέξοδο από την ανεργία, ιδιαίτερα στις δύσκολη εποχή που διανύουμε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην περιφέρεια της Κρήτης, ενός νησιού με έντονη τουριστική δραστηριότητα αλλά που παρέχει δυνατότητες βελτίωσης μορφών εναλλακτικού τουρισμού. Για την καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου και σκοπού της, κρίθηκε απαραίτητο η εργασία να χωριστεί σε πέντε κεφάλαια, κάθε ένα από τα οποία περιγράφεται παρακάτω.

Αναλυτικά στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια του τουρισμού και βλέπουμε τους ορισμούς που έχουν κατά καιρούς δοθεί σε αυτόν, ενώ ταυτόχρονα γίνεται και μια μικρή ιστορική ανασκόπηση στην έννοια αυτή. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού επίσης είναι ένα θέμα που παρατίθεται σε αυτό το κεφάλαιο προκειμένου να μας δώσει την σκυτάλη για την ανάπτυξη του θέματος του αγροτουρισμού στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο συνεπώς βλέπουμε τα βασικά θέματα που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό στην Ελλάδα, και μέσα από αυτά προσπαθούμε να παραθέσουμε τα οφέλη που παρέχει στην τοπική ανάπτυξη των διάφορων περιοχών και τα κίνητρα ανάπτυξης του. Επιπλέον παρουσιάζεται η υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα μέσα από μια μικρή ιστορική ανασκόπηση.

Στο τρίτο κεφάλαιο περνάμε στην ανάλυση του κυρίως θέματος της εργασίας, παρουσιάζοντας την κατάσταση στην περιφέρεια Κρήτης, όσο αφορά την γεωμορφολογία του νησιού, τα κλιματικά χαρακτηριστικά, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον του νησιού και τέλος τα χωροταξικά στοιχεία.

Στο τέταρτο και σημαντικότερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η αγροτουριστική δραστηριότητα στην Κρήτη. Αναλυτικά παραθέτονται οι αγροτικές δραστηριότητες στο νησί πάνω στις οποίες στηρίζεται ο αγροτουρισμός, όπως επίσης και το σύνολο των αγροτουριστικών μονάδων που υπάρχουν εκεί. Επιπλέον αναφέρονται τα μέσα ανάπτυξης του αγροτουρισμού και βλέπουμε κατά πόσο αυτό

το είδος εναλλακτικού τουρισμού έχει συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη της περιφέρειας της Κρήτης.

Τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο παραθέτονται τα συμπεράσματα που ανακύπτουν από το σύνολο της εργασίας τα οποία σχετίζονται με τα οφέλη που παρέχει ο αγροτουρισμός στην Κρήτη αλλά και προτάσεις ώστε το όφελος αυτό να μεγιστοποιηθεί.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τουρισμός αποτελεί το ταξίδι, η επίσκεψη ενός τόπου για λόγους αναψυχής, η περιήγηση. Συνεκδοχικά, είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων, τεχνικών κλπ. ο αποσκοπούν στην πραγματοποίηση των ταξιδιών και της διαμονής για λόγους αναψυχής (Ηγουμενάκης, 2004).

Ο τουρισμός με την έννοια της περιήγησης έχει τις ρίζες του στον αρχαίο ελληνικό κόσμο. Σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς, η λέξη περιηγητής δήλωνε αφ' ενός εκείνον που καθοδηγούσε τους ξένους σε ενδιαφέροντες τόπους και τους ερμήνευε τα αξιοθέατα, και αφ' ετέρου τον συγγραφέα που περιέγραφε τόπους και πόλεις, καθώς και τα άξια θέας και λόγου υπάρχοντα σ' αυτούς (Stephen, 2006).

Με την πρώτη σημασία η λέξη δηλώνει τον ξεναγό, άτομο που από επιγραφικές μαρτυρίες γνωρίζουμε ότι ήταν επιφορτισμένο επίσημα με το έργο της ξενανωγίας. Με την δεύτερη σημασία η λέξη περιηγητής αρχίζει να χρησιμοποιείται ήδη από τους χρόνους του Βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου Β' και αποκτά ευρύτατη χρήση κατά τους χρόνους του Αλεξάνδρου του Μεγάλου και των Διαδόχων, όταν η μυθική εκστρατεία, που έφερε τον Ελληνισμό στα πέρατα της Ασίας, προσέλκυσε το ενδιαφέρον πλείστων συγγραφέων να περιγράψουν τον περίεργο και θαυμαστό κόσμο της Οικουμένης που γνώρισαν. Στους αρχαιότερους περιηγητές αυτού του τύπου συγκαταλέγονται ο Διόδωρος, πιθανόν Αθηναίος, και ο Πολέμων, ο οποίος έζησε πιθανότατα μεταξύ 240 και 160 π. Χ. Επιφανέστερος όμως όλων επρόκειτο να αποβεί ο Πausανίας, ο οποίος καταγόταν πιθανώς από την μικρασιατική Λυδία και έζησε στο β' μισό του 2ου μ.Χ αιώνα. Το έργο του "Ελλάδος Περιήγησις", αποτελούμενο από 10 βιβλία, παρά τις μεμψιμοιρίες και τις συνήθως άδικες κατηγορίες που δέχθηκε αποτελεί πάντοτε έναν ασφαλή οδηγό για την τοπογραφία, την ιστορία, την τέχνη, την θρησκεία, την λαογραφία και άλλες πτυχές του αρχαίου ελληνικού κόσμου (Middleton and Hawkins, 2004).

Η τάση της γνωριμίας και περιγραφής του παλαιότερου κόσμου συνεχίστηκε κατά τους ελληνορωμαϊκούς χρόνους και αναβίωσε από την εποχή

της Αναγέννησης. Η εμφάνιση του σιδηροδρόμου στα μέσα του 19ου αιώνα προκάλεσε καθοριστική καμπή στην εξέλιξη του τουρισμού. Προαισθανόμενος ης διανοιγόμενες σ' αυτόν προοπτικές, πρώτος ο Thomas Cook οργάνωσε ταξίδια περιήγησης, μεταξύ των οποίων ένα που διέσχισε την Ευρώπη. Ο σιδηρόδρομος επρόκειτο επίσης να συμβάλει, στα τέλη του αιώνα, στην ανάπτυξη του τουρισμού στις λουτροπόλεις(Ηγουμενάκης, 2004).

Το αεροπλάνο, χάρη στον θεσμό των ναυλώσεων (charter), διαδραμάτισε έναν αιώνα αργότερα ρόλο εξίσου καθοριστικό στην ανάπτυξη και διεθνοποίηση του μαζικού τουρισμού. Τα υπερωκεάνια, που εγκαταλείφθηκαν ως μεταφορικά μέσα προς όφελος του αεροπλάνου, χρησιμοποιούνται πλέον για τουριστικές κρουαζιέρες, συχνά με πολιτιστικά ενδιαφέροντα (αρχαιολογικές, μουσικές κρουαζιέρες κλπ.)

Ήδη προς το τέλος του 19ου αιώνα, ο τουρισμός είχε αναδειχθεί σε αυτοτελή οικονομική δραστηριότητα, τάση που εδραιώθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Για πολλές χώρες αποτελεί την κυριότερη πηγή συναλλάγματος και συνεπώς σημαντικό παράγοντα του ισοζυγίου πληρωμών. Πολύ σύντομα άρχισε στην Ευρώπη η ορθολογική οργάνωση του τουρισμού με την διαδοχική εμφάνιση οργανισμών όπως το British Alpine Club(1857), το γαλλικό Club Alpin(1874), το Camping Club του Λονδίνου(1875), το Touring Club de France(1 890). Οι οργανισμοί αυτοί σε συνεργασία με τις υπηρεσίες τουρισμού και τις νομαρχίες συμβάλλουν στην προβολή τοποθεσιών ή περιοχών, έργο που επιτελεί και το Σαλόني Τουρισμού, που οργανώθηκε για πρώτη φορά το 1905, για να εξελιχθεί το 1982, στο Παγκόσμιο Σαλόني Τουρισμού και Ταξιδιών (Γαλάνη, 2004). Ο θεσμός της άδειας των εργαζομένων με αποδοχές κατέστησε τον τουρισμό προσιτό σε μεγάλες μάζες και δημιουργήθηκε έτσι η έννοια του «λαϊκού τουρισμού»(Ηγουμενάκης, 2004).

Σε διεθνές επίπεδο, η Διεθνής Ένωση Επισήμων Οργανισμών (N.I.O.O.T.) που ιδρύθηκε στο Λονδίνο το 1946, αποτέλεσε την αιχμή του δόρατος του ΟΗΕ για την ανάπτυξη του τουρισμού, ο οργανισμός αυτός μετονομάστηκε το 1974 σε Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ΟΜΤ).

Η οργάνωση του μαζικού τουρισμού, φαινομένου που εμφανίστηκε στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, και εξελίχθηκε σε πραγματική βιομηχανία, έγινε δυνατή χάρη σε σημαντικές κοινωνικές εξελίξεις: μείωση του χρόνου εργασίας σε συνδυασμό με την γενική άνοδο του βιοτικού επιπέδου κατά την δεκαετία του 1960, την αύξηση του πληθυσμού των συνταξιούχων, την νεοαποκτηθείσα ανεξαρτησία των νέων από την οικογένειά τους κλπ (Ahmad, 2012). Επίσης ο τουρισμός φάνηκε να λειτουργεί ως αντιστάθμιση (πρόσκαιρη φυγή) της μαζικής και ανώνυμης αστικοποίησης. Το διεθνές τουριστικό ρεύμα σχεδόν δωδεκαπλασιάστηκε μέσα σε τρεις δεκαετίες :25 εκατομμύρια αφίξεις το 1950,285 εκατομμύρια το 1980(Stephen, 2006).

Το 1963 η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τον Τουρισμό και τα Ταξίδια διέκρινε δύο υποκατηγορίες επισκεπτών(Ηγουμενάκης, 2004):

1. τους τουρίστες, «προσωρινούς επισκέπτες», οι οποίοι διαμένουν τουλάχιστον 24 ώρες στον τόπο που επισκέπτονται και οι λόγοι του ταξιδιού τους μπορεί να ομαδοποιηθούν σε διάθεση ελεύθερου χρόνου (αναψυχή, διακοπές, υγεία, σπουδές, θρησκευτικές και αθλητικές εκδηλώσεις), επαγγελματικές υποθέσεις, συναντήσεις και επισκέψεις συγγενών
2. τους εκδρομείς, «προσωρινούς επισκέπτες», η διαμονή των οποίων δεν υπερβαίνει τις 24 ώρες (συμπεριλαμβανομένων και των επιβατών κρουαζιέρας).

Συνεπώς, τα διακριτικά γνωρίσματα που επιτρέπουν την αναγνώριση και αξιολόγηση του τύπου του αναπτυσσόμενου τουρισμού είναι κυρίως (Ζουπουνίδης και Σίσκος, 2006):

- [1] η διάρκεια της μετακίνησης που συντελεί στην διάκριση μεταξύ τουρισμού καισχόλης.
- [2] η μορφή της μετακίνησης μακριά από τον τόπο της συνήθους διαμονής, αναλόγως αν αυτή πραγματοποιείται κατά τρόπο περιηγητικό ή περιορίζεται σε σταθερό τόπο παραθερισμού.

- [3] το μέσο μετακίνησης, ιδιωτικό (κυρίως πεζοπορία ή αυτοκίνητο) ή μαζικό (σιδηρόδρομος κλπ.)
- [4] τα επικρατούντα κίνητρα της μετακίνησης, όπου συνδυάζονται ταυτόχρονα τα ιδιαίτερα θέλγητρα της περιοχής υποδοχής (τουρισμός παραθαλάσσιος, ορεινός, αγροτικός, ιαματικά λουτρά, υγιεινό κλίμα κλπ) και οι πρωτότυπες δραστηριότητες (ή προϊόντα) που μπορούν να ασκηθούν εκεί, τόσο επαγγελματικές(επαγγελματικός και συνεδριακός τουρισμός) όσο και ψυχαγωγικές (αθλητισμός, υπαίθριες δραστηριότητες, πολιτιστικές εκδηλώσεις, εξερεύνηση, περιπέτεια κλπ).
- [5] η εποχή κατά τη οποία πραγματοποιείται (χειμερινός τουρισμός) και
- [6] ο τύπος οργάνωσης της μετακίνησης, που μπορεί να είναι αυτόνομος ή να αναλαμβάνεται από εξειδικευμένες εταιρείες (οργανωμένος ή προγραμματισμένος τουρισμός) ή ακόμη να εξασφαλίζεται από διοργανωτές ποικίλων ειδικοτήτων(εμπορικός τουρισμός, τουρισμός συλλογικών οργάνων, "κοινωνικός τουρισμός")(Middleton and Hawkins, 2004).

Διακρίνονται επίσης σε μορφές "ελιτίστικου τουρισμού" που εγγράφονται στο χώρο κατά ιδιαίτερο τρόπο (ξενοδοχεία και λέσχες διακοπών υψηλής στάθμης", "αποκλειστικά θέρετρα") και μορφές "μαζικού τουρισμού", έκφραση αμφιλεγόμενη, που αναφέρεται ταυτόχρονα σε πολυπληθείς στρατιές επισκεπτών, σε ένα μεγάλο άνοιγμα προς τις λαϊκές κατηγορίες σε συλλογική οργάνωση της διαμονής, με στοιχειώδεις και φθηνές υπηρεσίες (Stephen, 2006).

Η εξέχουσα θέση που κατέχει η Ελλάδα στον παγκόσμιο χάρτη σε συνδυασμό με την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πολιτιστική κληρονομιά της, έχουν συντελέσει στον χαρακτηρισμό της ως έναν από τους πλέον αγαπημένους τουριστικούς προορισμούς(Γαλάνη, 2004). Η φυσική ομορφιά, οι κλιματολογικές συνθήκες και η πλούσια πολιτιστική ομορφιά γίνονται αυτόματα πόλοι έλξης ακόμη και των πιο απαιτητικών!

Το φαινόμενο του τουρισμού στον Ελλαδικό χώρο αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες και κατέχει κυρίαρχη θέση στον τριτογενή τομέα. Λόγω των ιδιαίτερων περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της, ακτογραμμή που ξεπερνά τα 15.000 χλμ. σε συνδυασμό με την εκτεταμένη ορεινή και ημιορεινή επιφάνεια, η Ελλάδα από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε στο χώρο του τουρισμού, καθιερώθηκε σαν ένας από τους παραδοσιακούς προορισμούς του οργανωμένου μαζικού τουρισμού(Γαλάνη, 2004). Ο τουρισμός αυτού του είδους βρίσκει τις απαρχές του στη δεκαετία του '60, με σκαπανείς τους κατοίκους αστικών κέντρων της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης, καθώς και της Βόρειας Αμερικής, κυρίως μεσαίου εισοδήματος. Ενώ ο ελληνικός τουρισμός έχει περισσότερο το στοιχείο της παραθεριστικής περιήγησης και περιορίζεται στο διάστημα των διακοπών(Middleton and Hawkins, 2004).

1.2. ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Το φαινόμενο του οργανωμένου τουρισμού δημιούργησε ενδογενή προβλήματα, όπως εποχικότητα στη ζήτηση, υπερσυγκέντρωση της προσφοράς, περιφερειακές ανισότητες, εξάρτηση από τις εισαγωγές, συναλλαγματικά ελλείματα και τελικά υποβάθμιση του περιβάλλοντος(Ηγουμενάκης, 2004).

Για να αντιμετωπιστούν τα παραπάνω προβλήματα η τουριστική πολιτική έθεσε τους κάτωθι στόχους(Ηγουμενάκης, 2004):

- α) Άμβλυνση της εποχικότητας
- β) Αποκέντρωση της προσφοράς
- γ) Περιφερειακή ανάπτυξη
- δ) Προώθηση των επενδύσεων
- ε) Εισροή συναλλάγματος & περιβαλλοντική προστασία

Για να αναπτυχθούν οι στόχοι αυτοί θα πρέπει απαραίτητα να περιοριστεί το φαινόμενο του οργανωμένου τουρισμού αλλά παράλληλα θα πρέπει να ενθαρρυνθούν νέες μορφές τουρισμού, που να μην είναι εποχικές, να συμβάλουν

στην προστασία του περιβάλλοντος και φυσικά να οδηγήσουν σε νέα τουριστική πελατεία ή νέα τουριστική δραστηριότητα. Τα προγράμματα αυτά μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το επίπεδο και τον τύπο ανάπτυξης της χώρας υποδοχής. Παράγοντες που καθορίζουν την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού μπορούν να θεωρηθούν οι τοπικές ιδιομορφίες σε χώρες ή περιοχές και η συχνή συνύπαρξη δύο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης (Γαλάνη, 2004).

Στα προγράμματα αυτά έχουν δοθεί διάφοροι όροι όπως, «ειδικές», «νέες», και «εναλλακτικές» μορφές τουρισμού, των οποίων η εννοιολογικές διαφορές παραμένουν ασαφείς. Ωστόσο είναι αναγκαίο να προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τις μορφές αυτές του τουρισμού (Stephen, 2006).

Οι «νέες μορφές» περιλαμβάνουν όσες αναπτύχθηκαν μετά ή παράλληλα με τον μαζικό τουρισμό και συχνά σε σχέση με αυτόν. Η σχέση αυτή μπορεί να είναι είτε συμπληρωματική είτε αντιθετική με την έννοια της εξυπηρέτησης, της "πρωτόγνωρης" προσφοράς, των καινούριων αναγκών των τουριστών και ιδιαίτερα ορισμένων ομάδων τους. Οι νέες μορφές τουρισμού κατέληξαν να λειτουργούν με οργανωμένη και συχνά μαζική μορφή, διαφέροντας από τον κλασικό μαζικό τουρισμό μόνο στο θέμα της εξειδικευμένης προσφοράς, η οποία ανταποκρίνεται στο ειδικό κίνητρο του ταξιδιού. Η πλειοψηφία των νέων μορφών αντλεί πελατεία Κατ' από την κλασική πελατεία του μαζικού τουρισμού.

Οι "εναλλακτικές μορφές" περιλαμβάνουν εκείνες τις μορφές, που έχουν σαν βασικό τους χαρακτηριστικό την αντίθεση προς το κλασικό πρότυπο του μαζικού τουρισμού και έχουν σαν αφετηρία τους την ανάγκη του περιβάλλοντος για προστασία, την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη φυσική ζωή. Η πλειοψηφία αυτών των μορφών εμπεριέχει την ενεργό συμμετοχή των τουριστών στις διάφορες δραστηριότητες. Πολλές από τις μορφές αυτές αναπτύχθηκαν κάτω από τη επιρροή του οικολογικού κινήματος, ενώ συχνά παρατηρείται το φαινόμενο ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού που συνδυάζουν παράλληλα την οικολογία και τον πολιτισμό (Ζουπουνίδης και Σίσκος, 2006).

Οι «ειδικές μορφές» που δεν περιλαμβάνονται στις δύο υποκατηγορίες που αναλύθηκαν είναι αυτές που μπορούν να θεωρηθούν κλασικές. Οι δύο περιπτώσεις κοινωνικού τουρισμού αναπτύχθηκαν από την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία ανταποκρινόμενες στο αίτημα για φθηνές διακοπές των λιγότερο προνομιούχων ομάδων του πληθυσμού και έκτοτε αναπτύσσονται διαφοροποιημένες ποιοτικά και ποσοτικά, έχοντας μια αυτόνομη, αυθύπαρκτη παρουσία στο σύγχρονο τουρισμό (Briassoulis and Straaten, s2000). Ο αγροτουρισμός με τον οποίο θα ασχοληθούμε στην παρούσα εργασία και ο χειμερινός τουρισμός αποτελούν μία από τις παλαιότερες μορφές τουρισμού διακοπών, που συνδυάζουν τόσο τον οικογενειακό τουρισμό όσο και τη γνωριμία με τη φύση με χαμηλό κόστος (Middleton and Hawkins, 2004). Ο θρησκευτικός τουρισμός, για παράδειγμα, είναι μία από τις πρώτες μορφές τουρισμού (σε συνδυασμό με την εκπαίδευση) και παραμένει μία δυναμική ειδική μορφή τουρισμού η οποία συνδυάζεται με θρησκευτικές γιορτές ή περιοχές ιδιαίτερης λατρευτικής σημασίας.

Ουσιαστικά υπάρχουν ειδικές μορφές που μπορεί να θεωρηθούν και νέες και εναλλακτικές, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η διαφορετική διάρθρωση της προσφοράς καθορίζει αν μία ειδική μορφή πρέπει να περιληφθεί τόσο στις νέες όσο και στις εναλλακτικές. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο ο τίτλος που ορίζει τα χαρακτηριστικά κάποιας ειδικής μορφής να συνδέεται και με υπηρεσίες του μαζικού τουρισμού (Ηγουμενάκης, 2004).

Μια ακόμα ιδιαίτερη περίπτωση ειδικής μορφής τουρισμού πρέπει να θεωρηθεί ο εσωτερικός τουρισμός. Παραμένει σε πολλές περιπτώσεις ο μεγάλος άγνωστος τόσο από πλευράς μεγέθους όσο και από πλευράς κινήτρων και χαρακτηριστικών του τουριστικού πλήθους. Τα προβλήματα που παρουσιάζονται διεθνώς στην περαιτέρω ανάπτυξη του μοντέλου του μαζικού τουρισμού οδήγησαν τα τελευταία χρόνια σε μία προσπάθεια να αναπτυχθεί ο εσωτερικός σαν συμπλήρωμα του αλλοδαπού τουρισμού (Γαλάνη, 2004).

Ο οικολογικός τουρισμός αποτελεί μία μορφή τουρισμού με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και αρκετές ιδιομορφίες. Είναι δημιούργημα μίας ομάδας ανθρώπων με συγκεκριμένες απαιτήσεις, που βασίζονται ουσιαστικά στην ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων μίας χώρας (Ηγουμενάκης, 2004). Η μορφή αυτού του τύπου τουρισμού αρχικά εμφανίστηκε σαν τουρισμός ομάδων με εξειδικευμένα ενδιαφέροντα, που πλέον συνδυάζεται με πληθώρα άλλων μορφών τουρισμού.

Ουσιαστικά αυτή η μορφή τουρισμού συνδέεται άμεσα με την υψηλής στάθμης ποιοτική κατάσταση του περιβάλλοντος, που αναπόφευκτα ελκύει και άλλες μορφές τουρισμού. Γεγονός που αποβαίνει σε όφελος γενικότερα όλου του φαινομένου που ονομάζουμε τουρισμό (Middleton and Hawkins, 2004).

Μεγαλύτερη απήχηση του οικολογικού τουρισμού συναντάμε σε αστικά κέντρα ανεπτυγμένων χωρών, γεγονός που οφείλεται στην αύξηση του πληθυσμού των πόλεων σε όλο τον κόσμο. Η συνεχής δραστηριότητα, η ένταση και η ανθρώπινη ανάγκη για επαφή με τα στοιχεία της φύσης, που δεν μπορούν να καλυφθούν με υποκατάστατα όπως πάρκα, ζωολογικοί κήποι, χώροι εξάσκησης με ενεργές μορφές αναψυχής, πλέον καλύπτονται έστω και προσωρινά με αυτές ακριβώς τις δραστηριότητες, που ονομάζονται *οικολογικός τουρισμός* και συνδέονται απόλυτα με τη επιστροφή στο φυσικό περιβάλλον του ανθρώπου" (Stephen, 2006).

Το προφίλ του οικολογικού τουρίστα, δηλαδή του φυσιολάτρη και περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένου ανθρώπου, που επιθυμεί να ταξιδέψει σε όλα τα μήκη και πλάτη της Γης προκειμένου να έρθει σε επαφή με αυθεντικές εικόνες τόπων και ανθρώπων, διαμορφώνεται από το μορφωτικό επίπεδο, το οποίο είναι κατά μέσο όρο υψηλό, ενώ η ηλικία δεν παίζει καθοριστικό ρόλο καθώς επίσης και το εισόδημα του, αφού μπορεί να κυμαίνεται από πολύ μεγάλο ως ελάχιστο (Cooperetal, 2008) Αυτό που έχει πρωταγωνιστικό ρόλο δεν είναι η άγνοια εξυπηρέτηση αλλά να βιώσει την αυθεντικότητα (παραδοσιακοί οικισμοί, βιότοποι, εθνικοί δρυμοί και πάρκα, παρατηρητήρια πουλιών, κοινωνίες άγριων ζώων, παρθένα δάση, δύσβατα ποτάμια με μεγάλο πλούτο χλωρίδας και πανίδας κτλ.) (Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ραγδαία ανάπτυξη παρουσιάζει ο επαγγελματικός τουρισμός. Η συναλλαγματική του απόδοση σε συνδυασμό με την κατανομή του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, τον κατατάσσουν στις πρώτες θέσεις ανάμεσα στις διάφορες μορφές τουρισμού. Άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι η πραγματοποιούμενη τουριστική δαπάνη από τις μετακινήσεις για επαγγελματικούς λόγους είναι πολλαπλάσια του κλασικού ταξιδιού διακοπών και ιδιαίτερα του μαζικού πακέτου (Ηγουμενάκης, 2004).

Παράγοντες που συμβάλλουν στην άνθηση του επαγγελματικού τουρισμού είναι η διεθνοποίηση της οικονομίας, η ανάπτυξη των μεταφορών και φυσικά η εξέλιξη της τεχνολογίας. Το γεγονός ότι παρουσιάζονται μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης έχει οδηγήσει όλες σχεδόν τις χώρες, περισσότερο ή λιγότερο ανεπτυγμένες, στην επένδυση σε αυτόν τον τύπο τουρισμού και την επιδίωξη αύξησης του μεριδίου τους στην διεθνή αγορά (Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

Ουσιαστικά με το όρο επαγγελματικός τουρισμός εννοούμε κάθε ταξιδιωτική μετακίνηση που πραγματοποιείται λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων. Κυριότερες υποκατηγορίες θεωρούνται (Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005):

1. ο τουρισμός για παρακολούθηση συνεδρίων και εκθέσεων
2. τα ταξίδια κινήτρων (incentive tours)
3. η παρακολούθηση σεμιναρίων ή άλλων επιμορφωτικών προγραμμάτων και
4. τα ταξίδια για επαγγελματικές συναντήσεις, επαφές κτλ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ - ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο συνεδριακός - εκθεσιακός τουρισμός είναι μία μορφή που παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη κατά την διάρκεια των τελευταίων χρόνων. Η μορφή αυτή

απευθύνεται σε ειδικές-συγκεκριμένες ομάδες ατόμων (επιχειρηματίες, επιστήμονες, στελέχη επιχειρήσεων κτλ.). Ως υποκατηγορία του επαγγελματικού τουρισμού κατατάσσεται στις συναλλαγματικά προσοδοφόρες μορφές, με εύλογο αποτέλεσμα τη συγκέντρωση του διεθνούς ενδιαφέροντος. Απευθύνεται σε άτομα υψηλού εισοδηματικού επιπέδου και λαμβάνει χώρα τόσο σε περιόδους χαμηλής ζήτησης όσο και σε περιοχές που δεν είναι κατ' εξοχήν τουριστικές. Η διάρκειά τους κυμαίνεται μεταξύ 1-7 ημερών, ενώ τα 2/5 περίπου αυτών οργανώνονται αποκλειστικά σε συνεδριακά κέντρα και κατευθύνονται προς τις χώρες εκείνες που διαθέτουν την κατάλληλη υποδομή. Μεγάλος αριθμός συνεδρίων συνοδεύεται από παράλληλες τουριστικές δραστηριότητες, όπως περιηγήσεις ή κρουαζιέρες (Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη συνεδριακού τουρισμού είναι η ύπαρξη σύγχρονων και ολοκληρωμένων συνεδριακών κέντρων και εκθεσιακών χώρων. Από την στιγμή της άφιξής τους οι σύνεδροι δρουν ομαδικά και προγραμματισμένα. Συνήθεις τρόποι μεταφοράς στο εσωτερικό γίνεται κυρίως οδικά και ακτοπλοϊκά. Όσον αφορά τον πλωτό συνεδριακό τουρισμό, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη κρουαζιερόπλοιων με την καλύτερη δυνατή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών. Άλλα στοιχεία εξίσου σημαντικά που σχετίζονται άμεσα με την ορθή διεξαγωγή συνεδριακού τουρισμού είναι η πληρότητα υλικοτεχνικής υποδομής και φυσικά η δυνατότητα συμπληρωματικής ανάπτυξης και άλλων μορφών τουρισμού στην περιοχή (Ζουπουνίδης και Σίσκος, 2006). Ταυτόχρονα είναι απαραίτητη η κατάρτιση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία παρέχουν εξειδικευμένες γνώσεις καθώς και ειδικευμένους επαγγελματίες, οι οποίοι θα έχουν την δυνατότητα και παράλληλα την ικανότητα μίας επιτυχούς οργάνωσης και στελέχωσης ενός συνεδρίου (Ηγουμενάκης, 2004).

Το γεγονός ότι σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα ο σύνεδρος φιλοδοξεί επιδιώκει να συνδυάσει την εργασία με την αναψυχή, καθιστά απαραίτητη την ανάγκη ύπαρξης «τουριστικής υποδομής» και ειδικών εξυπηρετήσεων υψηλής στάθμης. Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η ύπαρξη πακέτου πολιτιστικών εκδηλώσεων, ανάλογων των ενδιαφερόντων των συμμετεχόντων σε ένα συνέδριο, καθώς και η δυνατότητα προσφοράς υψηλής στάθμης ψυχαγωγίας (Stephen, 2006).

Μια άλλη μεγάλη κατηγορία του επαγγελματικού τουρισμού είναι τα ταξίδια κινήτρων ή Incentive Tours. Τα ταξίδια κινήτρων γεννήθηκαν και καθιερώθηκαν στις ΗΠΑ. Πρόκειται για ταξίδια που διοργανώνουν μεγάλες εταιρείες, με σκοπό να επιβραβεύσουν υπαλλήλους ή στελέχη για την απόδοσή τους στην εργασία τους. Η αιτία που ορισμένοι κατατάσσουν την κατηγορία αυτή των ταξιδιών στα επαγγελματικά ταξίδια δεν είναι ο λόγος της πραγματοποιούμενης επίσκεψης - που στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι κυρίως η αναψυχή - αλλά το αίτιο για το οποίο προσφέρεται το ταξίδι, που είναι η επαγγελματική απόδοση. Σε αντίθεση λοιπόν με τις άλλες υποκατηγορίες, ο σκοπός της μετακίνησης είναι οι διακοπές και μάλιστα όχι οι συνήθεις διακοπές πακέτου, που ενδεχομένως ο εργαζόμενος θα μπορούσε να απολαύσει και μεμονωμένα, αλλά οι διακοπές υψηλού επιπέδου που συνδυάζουν ποιότητα και πρωτοτυπία προσφερόμενων υπηρεσιών (Middleton and Hawkins, 2004).

Οι βασικότεροι λόγοι που δημιουργούν την ανάγκη επαγγελματικών ταξιδιών στο εσωτερικό είναι (Ηγουμενάκης, 2004):

1. Λειτουργικές ανάγκες της επιχείρησης
2. Ενημέρωση - Επιμόρφωση - Συνέδρια
3. Πωλήσεις - Κλείσιμο παραγγελιών, εργολαβιών και
4. Υψηλού επιπέδου επαφές

Η ταχύτητα και η άμεση εξυπηρέτηση, όπως επίσης και η εξεύρεση αεροπορικών θέσεων ακόμη και σε περιόδους αιχμής, καθώς και οι όροι πληρωμής αποτελούν τα σημαντικότερα κριτήρια για τη εξεύρεση γραφείου (Stephen, 2006). Άλλα κριτήρια που επηρεάζουν την επιλογή γραφείου θεωρούνται, η εξασφάλιση φθηνών εισιτηρίων και ξενοδοχείων με πληρωμή στην Ελλάδα, η δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας οποτεδήποτε υπάρχει ανάγκη και λιγότερο η περιοχή στην οποία βρίσκεται το γραφείο (Cooper et al., 2008).

Γενικά φαίνεται ότι η επιλογή γραφείου ταξιδιών στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στο κατά πόσο το συγκεκριμένο γραφείο μπορεί να ικανοποιεί όλες τις ανάγκες της επιχείρησης σε όσο το δυνατό μικρότερο χρονικό διάστημα είναι δυνατό χωρίς να παρουσιαστεί πρόβλημα. Το κόστος αποτελεί και αυτό έναν σημαντικό παράγοντα επιλογής τουριστικού γραφείου, όμως δεν υπερκαλύπτει τα άλλα κριτήρια(Ηγουμενάκης, 2004).

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Αυτή η μορφή τουρισμού περιλαμβάνει εκκλησίες, μοναστήρια, πανηγύρεις κλπ, και που στη χώρα μας βρίσκεται ακόμη σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης. Η Ελλάδα είναι ίσως μια από τις λίγες χώρες στον κόσμο που μπορεί να αναπτύξει τη μορφή αυτή τουρισμού, καθώς τα ελληνικά μοναστήρια αποτελούν θαυμάσια τεκμήρια τέχνης και τεχνικής, χτισμένα από το 10^ο αιώνα και συνδυάζουν την ελληνική ορθόδοξη παράδοση με την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής στον ελληνικό χώρο. Ο ορθόδοξος μοναχισμός έχει προσφέρει σε κάθε γωνιά του τόπου μας θαυμάσια μνημεία, προσαρμοσμένα απόλυτα στη γεωγραφική θέση, το ανάγλυφο του εδάφους και το φυσικό τοπίο(Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Με αφορμή την επίσκεψη μνημείων ή πολιτιστικών γεγονότων, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί δυνατό χαρτί για τον ελληνικό τουρισμό. Η Ελλάδα έχει μια πολύ μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που αν την εκμεταλλευθεί κατάλληλα θα προσελκύσει ένα μεγάλο μέρος της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας της χώρας μας. Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής κληρονομιάς αναδεικνύονται στους 653 διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς, τα 8000

διατηρητέα κτίρια καθώς και τα αρχαία και βυζαντινά μνημεία. Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα(Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο οικοτουρισμός αποτελεί μορφή τουρισμού που συνδυάζει την τοπική οικονομική ανάπτυξη, διαφύλαξη της ποιότητας του περιβάλλοντος και την ανάδειξη των φυσικών πλεονεκτημάτων καθώς και της ιστορίας μιας περιοχής. Στον οικοτουρισμό, ο τουρίστας έχει την ευκαιρία να επισκεφθεί βιότοπους, υγροβιότοπους και γενικότερα προορισμούς ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος(Stephen, 2006).

ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ / ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η φύση, εκτός από σπάνια τοπία και ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές, χάρισε στην Ελλάδα και πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του εθνικού πλούτου της χώρας, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ήταν γνωστές ήδη από τους αρχαίους χρόνους(Ζουπουνίδης και Σίσκος, 2006). Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια, ενώ τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Τα νερά αυτά χαρακτηρίζονται ως μεταλλικά εξαιτίας της θερμοκρασίας ή της γενικής τους χημικής σύστασης. Εκτός από τις ψυχρές μεταλλικές πηγές υπάρχουν και οι θερμοπηγές, με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία (θερμαλισμός)(Ηγουμενάκης, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1. ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ορισμός για το τι είναι αγροτουρισμός δεν υπάρχει τόσο σε Εθνικό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Θα μπορούσαμε όμως να πούμε ότι αγροτουρισμός είναι τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, που αναπτύσσονται σε χώρο αγροτικό από ανθρώπους που ασχολούνται με τη στη γεωργία, με βασικό σκοπό να δοθούν εναλλακτικές λύσεις στην απασχόληση γεωργών και να βελτιωθεί το εισόδημά τους (Ιακωβίδου, 2006).

Παρέχει στον τουρίστα την ευκαιρία να κάνει τις διακοπές του κοντά στους απλούς ανθρώπους του χωριού που είναι ακόμα δεμένοι με τη γη και να γνωρίσει τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις του τόπου τους (Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

Βασικοί στόχοι του αγροτουρισμού είναι:

- [1] Η εξασφάλιση πρόσθετου συμπληρωματικού εισοδήματος στους αγρότες, γεγονός που μπορεί να λειτουργήσει θετικά τόσο στη συγκράτηση όσο και στην επιστροφή του ντόπιου οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην ύπαιθρο.
- [2] Η προσφορά εναλλακτικής λύσης στον μαζικό τουρισμό για τον σύγχρονο άνθρωπο της βιομηχανικής κοινωνίας που αναζητά ένα φυσικό, απλό, ήσυχο αλλά και φθινό τόπο να περάσει τις διακοπές του (Akrinaretal, 2004).

Σαν χαρακτηριστικά γνωρίσματα του αγροτουρισμού μπορούν να θεωρηθούν (Ιακωβίδου, 2006):

- [1] Ύπαρξη φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων στη κοινότητα (δάση, λίμνες, χιόνια, τοπία φυσικού κάλλους κλπ), που να προσελκύουν τους τουρίστες που συνδυάζουν την ανάπαυση με τις ψυχαγωγικές - μορφωτικές δραστηριότητες,
- [2] Η ένταξη του τουρισμού στις αγροτικές κοινότητες. Κύρια απασχόληση του αγρότη παραμένει η γεωργία και η κτηνοτροφία. Η ενασχόληση του με τα τουριστικά λειτουργεί συμπληρωματικά στο αγροτικό εισόδημα,
- [3] Οι μικρές ή μεγάλες αγροτικές εκμεταλλεύσεις στις οποίες ο τουρίστας συμμετέχει ενεργητικά ή παθητικά στις αγροτικές διαδικασίες. Το αποτέλεσμα αυτής της συμμετοχής είναι η επαφή του τουρίστα με το περιβάλλον και η εξοικείωση του με τη φύση, κάτι που δεν έχει τη δυνατότητα να κάνει συχνά στο αστικό κέντρο όπου ζει καθώς και η απορρόφηση πολλών αγροτικών προϊόντων ανεξάρτητα από το αν έχει συμμετάσχει ο ίδιος στη διαδικασία παραγωγής ή συλλογής τους δίνοντας έτσι τη δυνατότητα πρόσθετου εισοδήματος στους αγρότες,(Εμμανουηλίδου, 2005)
- [4] Η γυναικεία συμμετοχή είτε με τη μορφή κατασκευής χειροτεχνημάτων τα οποία διατίθενται στους τουρίστες είτε με τη μορφή διαχείρισης της τουριστικής εκμετάλλευσης στη διάρκεια της τουριστικής περιόδου(Ahmad, 2012).

[5] Τέλος η ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου για διακοπές, μακριά από το άγχος και την ένταση της καθημερινότητας καλύπτεται απόλυτα από αυτή τη μορφή τουρισμού που είναι ιδιαίτερα προσιτή για οικογενειακές διακοπές.

Οι μορφές και τα είδη του αγροτουρισμού είναι τα εξής(Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005):

[1] Αγροτικές εκμεταλλεύσεις που παρέχουν διαμονή και σίτιση στο σπίτι τον αγρότη (Farm-house holidays) ή διακοπές αγροικιών. Πρόκειται για παραδοσιακή μορφή αγροτουρισμού όπου ο τουρίστας μένει στο σπίτι του αγρότη σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους. Συμμετέχει εθελοντικά σε αγροτικές εργασίες και το κόστος των διακοπών είναι χαμηλό. Σε πολλά από τα αγροκτήματα δίνεται η δυνατότητα για σπορ ή φυσιολατρικές δραστηριότητες(Stephen, 2006)

[2] Αγροτικές εκμεταλλεύσεις που παρέχουν διαμονή και σίτιση σε ξεχωριστό οίκημα Αυτή η μορφή αγροτουρισμού έχει συνεχή ανάπτυξη λόγω των πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει τόσο για τους αγρότες επιχειρηματίες όσο και για τους τουρίστες πελάτες. Οι μεν αγρότες διατηρούν την αυτονομία τους και την ιδιωτική τους ζωή, οι δε πελάτες διαμένοντες σε ατομικούς οικισμούς είναι εντελώς ανεξάρτητοι. Παράλληλα υπάρχει και όλη η υποδομή για αθλητισμό, φυσιολατρία, παιδικές χαρές κλπ. Η ανάπτυξη αυτών των αγροτουριστικών μονάδων απαιτεί αρκετά σημαντική επένδυση και μεγάλη αγροτική εκμετάλλευση.

[3] Αγροτουριστικά συγκροτήματα συνεταιριστικής μορφής. Μορφή που αναπτύχθηκε είτε σαν συνεταιρισμός προώθησης και προβολής ντόπιων προϊόντων είτε σαν συνεταιρισμός διαχείρισης της αγροτουριστικής μονάδας. Συχνή είναι η ύπαρξη εκθετηρίων για τα αγροτικά προϊόντα και μικρών μουσείων που διατηρούν ζωντανή την πολιτιστική ιστορία της περιοχής. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάμειξη του γυναικείου στοιχείου

τόσο στην κατασκευή ντόπιων προϊόντων όσο και στην διαχείριση του αγροκτήματος(Ιακωβίδου, 2006).

- [4] CAMPING σε αγρόκτημα. Ίσως η φθηνότερη μορφή που απευθύνεται σε νέους, φυσιολάτρες και οικογένειες με παιδιά. Η αγροτική εκμετάλλευση παρέχει εκτός από τον χώρο, νερό, χώρους υγιεινής και υποδομή εστιατορίου. Το πλεονέκτημα αυτής της μορφής αγροτουρισμού αφορά τον αγρότη - επενδυτή λόγω της μικρής κλίμακας επένδυσης και της γρήγορης απόσβεσης της.
- [5] Αγροτουρισμός σε προστατευόμενους χώρους (Εθνικά πάρκα). Αφορά περιοχές με περιορισμούς στη δόμηση καθώς και σε ό,τι μπορεί να επηρεάσει τη χλωρίδα και την πανίδα^ Οι κοινότητες που περιλαμβάνονται σε αυτές τις περιοχές συνήθως λειτουργούν σε συνεταιριστική βάση και αναπτύσσουν ήπιες μορφές αγροτουρισμού όπως οικοτουρισμός, φυσιολατρικός τουρισμός κλπ. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού παρουσιάζει αυξητικές τάσεις (ΕΛΟΤ, 2003).
- [6] Αγροτουρισμός σε οικισμούς που χτίζονται με παραδοσιακά υλικά ώστε να δίνουν την εικόνα «παραδοσιακού χωριού». Αποτελεί μια σκηνοθετημένη αυθεντικότητα ή τουρισμός «ρετρό». Είναι μια σύγχρονη μορφή αγροτουρισμού που γνωρίζει αρκετά μεγάλη άνθηση. Η όλη προσπάθεια στηρίζεται στη δημιουργία 1) είτε εκ του μηδενός ολόκληρων χωριών με βάση παραδοσιακά υλικά του τόπου και 2) είτε επισκευάζονται εγκαταλελειμμένα χωριά έτσι ώστε να κρατούν το τοπικό χρώμα και να μοιάζουν παραδοσιακά. Και στις δυο περιπτώσεις ο σεβασμός και η εναρμόνιση με το περιβάλλον είναι σχεδόν απόλυτος, τα κτίρια κατασκευάζονται σε μικρή κλίμακα αλλά είναι τελείως αυτόνομα και υπάρχει σοβαρή υποδομή(Stephen, 2006). Παράλληλα διοργανώνονται επισκέψεις σε κοντινά αγροκτήματα καθώς και πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις για τουρίστες.
- [7] Αγροτουρισμός - (κλίνη και πρόγευμα). Αυτή η μορφή αφορά τη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε

εξωαστικούς μικροοικισμούς, όχι απαραίτητα αγροτικού χαρακτήρα, και την φιλοξενία τουριστών σε αυτά με το σύστημα «BED AND BREAKFAST».

- [8] Ιπποτουρισμός - Κυνηγητικός Τουρισμός. Ο αγροτουρισμός μπορεί να συνδυασθεί με άλλες μορφές τουρισμού όπως ο ιπποτουρισμός και ο κυνηγητικός τουρισμός. Με τον όρο ιπποτουρισμός εννοούμε την χρησιμοποίηση αλόγων για μεταφορά τουριστών, άθληση, αναψυχή και άλλες δραστηριότητες της τουριστικής πελατείας. Αποτελεί μια τουριστική δραστηριότητα που προσελκύει σημαντικό αριθμό τουριστών. Ο κυνηγητικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού που μπορεί να οργανωθεί σχετικά εύκολα και σε συνδυασμό με τον αγροτουρισμό να αποβεί συναλλαγματοφόρος και φορέας άλλων δραστηριοτήτων, όπως άθλημα, χόμπυ, φυσιολατρία, μόρφωση και ταυτόχρονα γνωριμία με τη φύση. Η διαμονή του κυνηγού - τουρίστα γίνεται συνήθως σε αγροτουριστικά χωριά, παραδοσιακούς οικισμούς, camping κλπ(Ιακωβίδου, 2006).

2.2 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ

Μπορούμε άμεσα να κατανοήσουμε τα οφέλη των ανθρώπων με τη φύση (με τη γενική έννοια του όρου), αντιλαμβανόμενοι ότι η ύπαιθρος, ιδιαίτερα στην Ελλάδα παρέχει αποκλειστικά πλεονεκτήματα για εκείνους οι οποίοι επιμένουν να τη βιώνουν σε καθημερινή βάση. Σημαντικό είναι επίσης η διατήρηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο είναι εξίσου σημαντικά. Ο αγροτουρισμός βοηθά στην τόνωση της αγροτικής ζωής, και γενικότερα την ενίσχυση του οικονομικού εισοδήματος(Ζουπουνίδης και Σίσκος, 2006). Αποτρέπει την ερήμωση των ορεινών αλλά και των μειονεκτικών περιοχών, οι οποίες για διάφορους λόγους δεν έχουν ακόμα μέχρι πρόσφατα παρουσιάσει ευκαιρίες ανάπτυξης και αξιοποίησης (Akrinaretal, 2004). Η διατήρηση των νέων ανθρώπων σε αυτές τις περιοχές μέσω

του αγροτουρισμού αποτελεί επίσης ένα από τα πολλαπλά οφέλη που αυτός παρέχει καθότι δίνει διέξοδο από την ανεργία, ιδιαίτερα στις δύσκολη εποχή που διανύουμε (Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

Επιπλέον δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι συνεχώς αυξάνεται το ενδιαφέρον, όχι μόνο των ντόπιων στην Ελλάδα αλλά και πολλών ξένων επισκεπτών της χώρα μας να βρεθούν στην ύπαιθρο και να μάθουν, μέσα από προγράμματα αγροτουρισμού, το ιδιαίτερα γοητευτικό και συναρπαστικό φυσικό τοπίο, τον πλούτο του πολιτισμού που πλαισιώνει κάθε ορεινό χωριό, τη μοναδικότητα των πατροπαράδοτων γαστρονομικών τέρψεων οι οποίες είναι χαρακτηριστικές των διαφόρων περιοχών της Ελλάδας και φυσικά την απλότητα, τη φιλοξενία, την ανιδιοτέλεια και την προθυμία των κατοίκων για εξυπηρέτηση του κάθε ξένου επισκέπτη(ΕΛΟΤ, 2003).

Η έννοια του αγροτουρισμού εσωκλείει τις διακοπές οι οποίες βασίζονται σε πόρους του περιβάλλοντος και στις ικανότητες φιλοξενίας και πολιτισμού του αγροτικού χώρου και της γεωργικής εκμετάλλευσης. Μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολύ δραστηριότητας στον αγροτικό χώρο που συμβάλλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα, την καθημερινή ζωή των κατοίκων, και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά των περιοχών(Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

Μέσα από τον αγροτουρισμό, ο τουρίστας φθάνει σε άμεση επαφή με τη φύση, με τις δράσεις που μπορούν να λάβουν χώρα στην ύπαιθρο, στις οποίες θα έχει την δυνατότητα να λάβει μέρος, να ψυχαγωγηθεί και να γνωρίσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της διαρκούς ανακάλυψης. Αρκεί απλώς κάποιος να αναλογιστεί πως η Ελλάδα διαθέτει πολλά μονοπάτια της φύσης, διαλεχτού ενδιαφέροντος ποδηλατικές διαδρομές, πανέμορφους εκκλησιαστικούς χώρους και ιδιαίτερους αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακά οινοποιεία στα ορεινά και νησιωτικά χωριά, κάθε ένα από τα οποία μπορεί να παρέχει κάτι διαφορετικό, μια σειρά από προκλήσεις(Stephen, 2006).

Ο αγροτουρισμός στον Ελλάδα αναπτύσσεται περισσότερο τα τελευταία χρόνια και δεν αποτελεί πλέον κάτι εντελώς άγνωστο στους ντόπιους. Αναλυτικά σχετικά με τα στάδια ανάπτυξης στην Ελλάδα θα μιλήσουμε αναλυτικά στην επόμενη παράγραφο. Οι διάφοροι ελληνικοί οργανισμοί τουρισμού έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες για την προβολή και ανάδειξη της υπαίθρου και γενικώς τη παραλλαγή του τουριστικού προϊόντος της Ελλάδας. Ταυτόχρονα οι τοπικοί φορείς και οι αφορμές οι οποίες παρουσιάζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σημαντικά εφόδια για την ανάπτυξη απομακρυσμένων περιοχών και τη βελτίωση του αγροτουριστικού προϊόντος (Arabatzisetal, 2010).

Σε ότι αφορά τη σημασία του αγροτουρισμού για την ελληνική ύπαιθρο, θεωρείται πως τα πλεονεκτήματα είναι μεγάλα καθώς εντείνεται το γεωργικό τοπικό εισόδημα των οικογενειών του τόπου, οι αγροτικές περιοχές κερδίζουν ζωτικότητα, διαφυλάσσεται και διατηρείται η τοπική κληρονομιά αλλά και η τοπική ταυτότητα μαζί με τη παραδοσιακή αρχιτεκτονική των τοπίων(Ιακωβίδου, 2006). Παράλληλα εντείνεται η τοπική οικονομία διαμέσου της παραγωγής και της πώλησης τοπικών προϊόντων, ενισχύοντας θέσεις εργασίας και τέλος και σημαντικότερο παραμένει ο τοπικός πληθυσμός στην ύπαιθρο.

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο πως οι τακτικές ανάπτυξης του αγροτουριστικού προϊόντος απαρτίζουν την κύρια κατευθυντήρια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως απόκριση στα θέματα της πολυλειτουργικής γεωργίας, της υποστήριξης του αγροτικού εισοδήματος, της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης, της προφύλαξης του περιβάλλοντος, της διεκδίκησης του σημερινού ανθρώπου για την ποιότητα ζωής. Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης που πολλοί «εταίροι» μας στην Ευρωπαϊκή οικογένεια έχουν εκπληρώσει εδώ και χρόνια σε χώρες όπως η Γαλλία, η Ιταλία, και η Αυστρία, διετέλεσε η απάντηση στην ερήμωση της περιφέρειας και στη μείωση του αγροτικού εισοδήματος. Στις μέρες μας έν έτη 2014 υπολογίζεται πως το 70% των Αμερικανών, Αυστραλών, Αυστριακών και Γερμανών και όχι πολύ μικρότερο ποσοστό των κατοίκων των υπολοίπων χωρών του ΟΟΣΑ κάνουν σε ετήσια βάση αγροτουρισμό.

Με τον αγροτουρισμό, επιτυγχάνετε όπως ήδη αναφέραμε η παραμονή των πληθυσμών στις περιοχές τους, την διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, την ανακαίνιση οικιών και αρχοντικών που παραμελήθηκαν μέσα στον χρόνο. Μέσα από τον αγροτουρισμό αναδύεται η πολιτιστική κληρονομιά, η μοναδικότητα της κάθε περιοχής που χάνεται και διαβρώνεται(Stephen, 2006). Στην Ελλάδα σήμερα υπάρχουν περίπου 5.000 ορεινές περιοχές οι οποίες είναι αντιμέτωπες με τον κίνδυνο της ολοκληρωτικής εξαφάνισης, κυρίως λόγω της αραιοκατοίκησης η οποία σχετίζεται με την τρίτη ηλικία, είτε με τον κίνδυνο απόκτησης ενός εντελώς καινούργιου πληθυσμού ο οποίος μπορεί να φτάσει εκεί σαν μετανάστης από ξένες χώρες, κινδυνεύοντας έτσι να χαθεί ένα μεγάλο κομμάτι ιστορικής συνέχειας(Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

Σε συνδυασμό με την ανάγκη να συνθέσουν τις δυναμικές τους, σε μια διαδικασία ευαισθητοποίησης και ανάστροφης πορείας δραστηριοποίησης των νέων ανθρώπων, ο αγροτουρισμός θα απαρτίσει το κύριο κίνητρο. Επιπρόσθετα δεν θα ήταν σωστό να παραβλέψουμε το ζήτημα ότι, είναι μια ευκαιρία και αφορμή προσέγγισης των κατοίκων της Ευρώπης, όπως επίσης και των κοινωνιών οι οποίες προοδεύουν στα πλαίσια αυτά παρά τις αλλιώτικες πολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις.

Τώρα που οι ενδείξεις κορεσμού του κλασικού μοντέλου τουρισμού έχουν ξεκινήσει να γίνονται φανερά και οι ωφέλειες ξεκίνησαν να ισοσκελίζουν τα προβλήματα, είναι εμφανές ότι είναι απαραίτητο να αποζητήσουμε καινούργιες διεξόδους και πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης. Τώρα ξεκινάει να αποτελεί συνείδηση πως το άνοιγμα των ήπιων μορφών τουρισμού και κυρίως του αγροτουρισμού, ο οποίος χαρακτηρίζεται από τα συστατικά του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον αποτελεί την πλέον αρμόζουσα μορφή τουρισμού η οποία συνεισφέρει στην καλύτερη γνωριμία και επικοινωνία των κατοίκων της Ευρώπης, στην διαπαιδαγώγηση των πολιτών ως προς την ανεκτικότητα της όποιας διαφοράς τους και την προστασία των φυσικών πόρων της ηπείρου(Ιακωβίδου, 2006).

Η Ελλάδα δεν πρόκειται να σταματήσει να είναι συνδεδεμένη με τον μαζικό τουρισμό, ωστόσο όμως παραχωρεί διαλεχτούς και πολύμορφους τουριστικούς πόρους οι οποίοι είναι ικανοί να αξιοποιηθούν και παράλληλα να αναδείξουν ένα καινούργιο εναλλακτικό πρόσωπο, ένα ήπιο τουριστικό μοντέλο, ένα προϊόν που θα είναι ποιοτικό και προσανατολισμένο σε ένα εξίσου ποιοτικό τμήμα της αγοράς. Ο αγροτουρισμός δεν αποτελεί μόνο μια μορφή τουρισμού, όπως πιστεύουμε αλλά είναι στην πράξη μια ξεχωριστή προσέγγιση στον ζωής, μια νέα πραγματικότητα, ένα όραμα.

2.3. ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο αγροτουρισμός όπως ήδη έχουμε αναφέρει αποτελεί μία μορφή τουρισμού που έχει αρχίσει να αναπτύσσεται με ταχύτετους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Είναι μια ιδιαίτερη εναλλακτική μορφή τουρισμού υπαίθρου όπου οι επισκέπτες-τουρίστες διαμένουν σε αγρόκτημα και λαμβάνουν μέρος σε αγροτικές εργασίες. Σημείο αναφοράς των διακοπών σε ένα αγρόκτημα-ξενώνα αποτελεί η άμεση επαφή του τουρίστα με την αγροτική παραγωγή και το πολιτιστικό περιβάλλον των αγροτικών περιοχών, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα και την παραδοσιακή κουζίνα (LopezandGarcia, 2006).

Εκτός από την προϋπάντηση και τη φιλοξενία του τουρίστα σε ένα περιβάλλον απλό με τοπικό χαρακτήρα και όλες τις αναγκαίες ανέσεις, προσδιορίζεται και η δραστήρια εισφορά του επισκέπτη σε ένα άθροισμα δραστηριοτήτων, όπως είναι(Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005):

- [1] αγροτικές δραστηριότητες (συμμετοχή στις εργασίες)
- [2] παρατήρηση οικοσυστήματος (πουλιών, πανίδας, χλωρίδας, επισκέψεις υγροβιότοπων)
- [3] αθλήματα περιπέτειας (π.χ. ράφτινγκ, πεζοπορία)
- [4] πολιτιστικές περιηγήσεις (επισκέψεις σε μοναστήρια, εκκλησίες, λαογραφία μουσεία, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους)

[5] διάφορα μαθήματα (μαθήματα αργαλειού, ελληνικών χορών, γαστρονομίας – ελληνικής κουζίνας, γευσιγνωσία, οινοποιεία, τοπικά προϊόντα)

Ο αγροτουρισμός έχει σκοπό τον σχηματισμό θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων και εισακούει στην υποχρέωση των αγροτών να κερδίσουν συμπληρωματικό εισόδημα που απασχολούνται με τον τομέα των υπηρεσιών όπως και στην ανάγκη των κατοίκων των αστικών κέντρων να γυρίσουν πίσω στη φύση. Ταυτόχρονα, παρέχει στον τουρίστα την ευκαιρία να μάθει καλύτερα τις αγροτικές περιοχές και ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την καθημερινή ζωή των κατοίκων, την πολιτιστική κληρονομιά κάθε περιοχής, με σεβασμό στο περιβάλλον και την παράδοση καθώς και τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τη φύση και τις δραστηριότητες της υπαίθρου(Ιακωβίδου, 2006).

Ο αγροτουρισμός παρέχει πολλά κίνητρα, πολλά από τα οποία έχουν να κάνουν με την ανάπτυξη και προώθηση του περιβάλλοντος και της ζωής σε αυτό, ενώ παρέχει εξίσου και πολλά οικονομικά κίνητρα(LopezandGarcia, 2006). Χρησιμοποιείται ως σύστημα για την αναγέννηση των τοπικών οικονομιών και τη συντήρηση των αγροτικών κοινωνιών και τοποθεσιών, προσφέροντας στους γαιοκτήμονες οι οποίοι είναι αντιμέτωποι με οικονομικές πιέσεις έναν αλλιώτικο τρόπο απόκτησης επιπρόσθετου εισοδήματος (Αποστολόπουλος και Γιάγκου, 1998).

Πολλές ιδιοκτησίες δεν θεωρούνται ικανές για αποκλειστική γεωργική παραγωγή. Ο αγροτικός πληθυσμός προσαρμόστηκε σε αυτή την πραγματικότητα μέσα από την επέκταση της καλλιεργήσιμης γης, δημιουργώντας εντονότερη παραγωγή, εξειδικεύοντας τα σπαρτά ή τα ζώα τους, πουλώντας γη, δουλεύοντας σε μη αγροτικές εργασίες ή διαφοροποιώντας το εισόδημα του αγροκτήματός τους. Οι πιο πολλές αγροτουριστικές επιχειρήσεις αποτελούν οικογενειακές επιχειρήσεις σε οικογενειακά αγροκτήματα και άρα ο αγροτουρισμός προοδεύει με βάση την ανάπτυξη κέρδους.

Επιπλέον αυτή η εναλλακτική μορφή τουρισμού παρέχει και κοινωνικά κίνητρα. Για τα ταξιδιωτικά ελεί ένα συστατικό του τουρισμού, ένας πόλος έλξης για τους τουρίστες της επαρχίας, αλλά αυτός δεν είναι πάντα ο τρόπος με τον οποίο τον αισθάνονται οι ταξιδιωτικοί πράκτορες (Σωτηριάδης, 2006). Οι παράγοντες οι

οποίοι κινητοποιούν τους ιδιοκτήτες υπαίθρου να ξεκινήσουν τουριστικές επιχειρήσεις έχουν μεγάλη οικονομική και κοινωνική σημασία και τακτικά θέτονται ερωτήσεις σχετικά με το αν οι νέες επιχειρήσεις ξεκινούν για τα χρήματα ή τη διασκέδαση και αν επιδοτεί τελικά ο τουρισμός τη γεωργία ή η γεωργία τον τουρισμό (Stephen, 2006).

Ο αγροτουρισμός στην ουσία δεν αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου τουριστικού σχεδίου ή μιας αγροτικής αναπτυξιακής πολιτικής. Τα προγράμματα χρησιμοποιούνται ως μέσα για τη διανομή της οικονομική ενίσχυσης στους δικαιούχους και όχι ως εργαλεία ενός πραγματικού σχεδίου ή στρατηγικής. Αποτέλεσμα αυτών είναι να υπάρχει περιορισμένη συνεργασία ανάμεσα στις επιχειρήσεις μιας περιοχής. Η προώθηση των τουριστικών υπηρεσιών, των επιχειρησιακών συμβούλων και η διαχείριση των επιχειρησιακών μονάδων επαφίενται σε μικρής κλίμακας ιδιωτικές πρωτοβουλίες ή σε τοπικά πρακτορεία ανάπτυξης (Σωτηριάδης, 2006).

Το κύριο πρόβλημα, ωστόσο, έγκειται στο ότι ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα δεν πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να μεταβεί από τομέα του περιστασιακού εισοδήματος στο τομέα του οργανωμένου οικονομικού τουρισμού (Ιακωβίδου, 2006). Τα αγροτουριστικά προγράμματα στην Ελλάδα παρέχουν εισόδημα και συμπληρωματική εργασία στους αγρότες των λιγότερο ευνοούμενων περιοχών, προσφέροντας μια εναλλακτική λύση στην έλλειψη ευκαιριών που υφίστανται οι περισσότεροι κάτοικοι αγροτικών περιοχών της Ελλάδας (Καλοκάρδου και Κραντορέλλης, 2005).

Η συνεργασία με άλλες τοπικές επιχειρήσεις είναι περιορισμένη και γι' αυτό το λόγο υπάρχει μικρή τοπική δικτύωση προς όφελος της αγροτικής ανάπτυξης, καθώς οι διάφορες μονάδες είτε ανταγωνίζονται η μία την άλλη, είτε ανταγωνίζονται το συμβατικό τουρισμό, είτε λειτουργούν απομονωμένα, χωρίς να έχουν μια πραγματική αίσθηση της έννοιας «κοινοί τοπικοί πόροι». Αυτά τα προβλήματα δεν επέτρεψαν την ανάπτυξη μιας διακριτής εναλλακτικής του συμβατικού τουρισμού στον αγροτουριστικό τομέα (OheandCiani, 2011). Αντιθέτως, οι ιδιοκτήτες μονάδων προσπαθούν να αντιγράψουν και να

ανταγωνιστούν άλλες συμβατικές μορφές τουρισμού, κυρίως το μαζικό τουρισμό (Κίτσιος και Καραγιάννης, 2010).

Αυτό που πρέπει να τονιστεί, πάντως, είναι πως μέσω του αγροτουρισμού προβάλλεται η πολιτιστική κληρονομιά και η μοναδικότητα της κάθε περιοχής και ταυτόχρονα αναπτύσσει την τοπική κοινωνία, συμβάλλει στη συνέχεια της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων, διατηρεί τέχνες που διαφορετικά θα είχαν εξαφανισθεί, συμβάλλει στην αναβίωση εθίμων και παραδοσιακών εκδηλώσεων, στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, αποτελεί ένα μέσο επικοινωνίας των απομονωμένων περιοχών με τα μεγάλα αστικά κέντρα και προσφέρει νέες προοπτικές ζωής στους νέους των περιοχών αυτών (Lopez and Garcia, 2006). Για όλα αυτά τα οφέλη που δίνει σε μία χώρα ο αγροτουρισμός, θα πρέπει μέσω μιας μεγάλης ανακατασκευής του τομέα να αποτελέσει ένα μέσο αποτελεσματικής αναπτυξιακής στρατηγικής για τις λιγότερο ευνοημένες περιοχές της Ελλάδας, οι οποίες στη δύσκολη συγκυρία που διανύουμε το έχουν ανάγκη (Ιακωβίδου, 2006).

2.4. Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα αναπτύχθηκε ως αποτέλεσμα κοινωνικό - οικονομικών και πολιτιστικών αλλαγών που συνέβησαν σταδιακά στη Μεσόγειο τις τελευταίες δεκαετίες (Γουσίου και άλλοι, 2001). Φαινόμενα όπως, η αστικοποίηση, η στροφή από τον γεωργικό τομέα στις υπηρεσίες και η έμφαση στο μαζικό τουρισμό άλλαξε την εικόνα της Ελλάδας και επηρέασε σημαντικά τις αγροτικές περιοχές. Ευρωπαϊκά κονδύλια και επιδοτήσεις επέτρεψαν την ανάπτυξη του αγροτουρισμού σε μη - αστικές περιοχές, σε μια προσπάθεια να αναζωογονηθούν και να αναγεννηθούν κυρίως οι λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες, από ότι οι υπόλοιπες. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, τα πρώτα σημάδια του κυκλώματος εξέλιξης του τομέα μπορεί έχουν επισήμως καταγραφεί (Κίζος και Ιωσηφίδης, 2007).

Ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα ανακαλύφθηκε αργά, ως εναλλακτική μορφή τουρισμού με στόχο να ενισχυθούν οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Σύμφωνα με τους Καζακόπουλο και Γιδάρακου, (2003), τα πρώτα συμπτώματα αγροτουριστικής δραστηριοτήτων παρατηρούνται στη δεκαετία του 1960. Αναπτύχθηκε βέβαια κάτω από τη σκιά του μαζικού τουρισμού τότε και δεν είχε καμία κατευθυντήρια γραμμή ή την υποστήριξη περιφερειακών ή τοπικών φορέων. Ωστόσο, όπως πολλοί συγγραφείς συμφωνούν (Γούσιου και άλλοι, 2001; Κίζος και Ιωσηφίδης, (2007); Κουτσού και άλλοι, (2003)), ότι το σημείο εστίασης εντοπίζεται στην δεκαετία του 1980, όταν δύο σημαντικά γεγονότα σημάδεψαν μια νέα αρχή για το αγροτουρισμό.

Το πρώτο σχετίζεται με την είσοδο της Ελλάδας; στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα το 1981, ακολουθούμενη από μια σειρά προγραμμάτων και τοπικών πρωτοβουλιών ενώ δύο χρόνια αργότερα, το 1983, είχαμε την δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών που υποστηρίχθηκε από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας του Υπουργείου Ανάπτυξης, προκειμένου να επαναπροσδιοριστεί ο ρόλος των γυναικών στις αγροτικές περιοχές (Κίζος και Ιωσηφίδης, (2007)).

Στην πραγματικότητα, ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τους συνεταιρισμούς των γυναικών οι οποίες, σύμφωνα με την Κουτσού και άλλους, (2003), οι συνεταιρισμοί γυναικών είναι το πιο πρωτότυπο είδος των συνεταιρισμών στην Ελλάδα σε ότι αφορά το σχεδιασμό, την οργάνωση και τη διαχείριση. Η συμμετοχή των γυναικών στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις – συνάμα με τις τακτικές δραστηριότητες τους (σπίτι, οικογένεια καθήκοντα) αναβάθμισε την κοινωνική θέση τους και συνέβαλε επίσης στην αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος.

Επιπλέον, η Διεύθυνση Εσωτερικών Οικονομικών του Υπουργείου Γεωργίας έπαιξε το ρόλο του καταλύτη στην κινητοποίηση και στην επαγγελματική κατάρτιση των γυναικών. Ως αποτέλεσμα, όχι μόνο συνεταιρισμοί δημιουργήθηκαν αλλά οι ιδιωτικοί συνεταιρισμοί προώθησαν πρωτοβουλίες, καθώς και ένα γενικότερο θετικό κλίμακα. Οι κύριες δραστηριότητες των συνεταιρισμών ήταν η παραγωγή των προϊόντων οικοτεχνίας, όπως, μαρμελάδες,

κονσέρβες και παραδοσιακές νοστιμιές, καθώς και χειροτεχνίας, όπως, κοσμήματα ή ακόμη και χαλιά. Άλλες μορφές που είναι δημοφιλής, σύμφωνα με στοιχεία από τη μελέτη των Καζακόπουλου και Γιδαράκου (2003) είναι τα εξής:

- ✓ Ενοικιαζόμενα Δωμάτια
- ✓ Μεταποίηση γεωργικών προϊόντων
- ✓ Υπηρεσίες Catering
- ✓ Ενοικιαζόμενα δωμάτια σε συνδυασμό με την παροχή άλλων προϊόντων λαϊκής τέχνης και άλλα προϊόντα
- ✓ Υπηρεσίες Catering σε συνδυασμό με κάποια άλλη δραστηριότητα

Την ίδια δεκαετία το Υπουργείο Γεωργίας εισήγαγε ένα σχέδιο ανάπτυξης, σε μια προσπάθεια να ενισχύσει την πτώση των οικονομικών των μειονεκτούντων ή περιφερειακών περιοχών (Κίζος και Ιωσηφίδης, 2007). Στόχος ήταν να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς πόρους και τα τοπικά προϊόντα και να επεκτείνει τις δυνατότητές τους, ενσωματώνοντας τη γεωργία στον τουρισμό. Το πρόγραμμα επέφερε πολλαπλά οφέλη όχι μόνο για τις ωφελούμενες περιοχές, αλλά και για τους ντόπιους. Παραδείγματα δραστηριοτήτων περιλαμβάνουν τις ακόλουθες (Γούσιου, 2001):

- ✓ Ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος
- ✓ Επέκταση του πεδίου των αγροτικών δραστηριοτήτων στην περιφέρεια
- ✓ Πολλαπλές δραστηριότητες και τη δημιουργία εισοδημάτων από μη - γεωργικές δραστηριότητες
- ✓ Ενίσχυση της θέσης των αγροτών στην κοινωνία
- ✓ Βελτίωση της ποιότητας ζωής και βελτίωση των συνθηκών εργασίας για τους κατοίκους αγροτικών περιοχών
- ✓ Μείωση της μετανάστευσης των ανθρώπων
- ✓ Επαναπροσδιορισμό του ρόλου των γυναικών / Συμβολή στο οικογενειακό εισόδημα / Προώθηση των τοπικών προϊόντων
- ✓ Προστασία του περιβάλλοντος
- ✓ Συντήρηση, υπεράσπιση και προώθηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

Ωστόσο, η έλλειψη ενός σαφούς θεσμικού πλαισίου, σε συνδυασμό με την μη ύπαρξη μιας εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής, κατήγγειλε το σύνολο του έργου. Κατά συνέπεια, υπήρχε σύγχυση και παρανόηση από την πλευρά των αγροτών σχετικά με το πώς να διαχειριστούν την περαιτέρω ανάπτυξη των αγροτικών μονάδων τους σε συμμόρφωση με άλλες περιπτώσεις στην Ευρώπη. Τα δεδομένα από το ελληνικό Υπουργείο Γεωργίας του 2000 (όπως αναφέρεται στην Γούσιου, 2001) επιβεβαιώνουν την προαναφερθείσα κατάσταση. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, 891 αγροτουριστικές εκμεταλλεύσεις δημιουργήθηκαν οι οποίες προσέφεραν κυρίως:

- ✓ διαμονή (35,7%),
- ✓ διαμονή με πρωινό (46,2%),
- ✓ διαμονή με πρωινό και γεύμα (6,7%) και
- ✓ ενοικιαζόμενα δωμάτια με κοινόχρηστη κουζίνα (11,4%).

Κοιτώντας περισσότερο σε βάθος τα γεγονότα και τα δεδομένα, προκύπτει ότι σε περιφερειακό επίπεδο η μέση τιμή των αγροτουριστικών αγροκτημάτων ήταν 2.04 αγροτουριστικές εκμεταλλεύσεις ανά 1.000 αγροκτήματα, με μέγιστη τιμή οκτώ συμμετοχές, ενώ σε 20 νομούς δεν υπήρξαν εκμεταλλεύσεις (Κίζος και Ιωσηφίδης, 2007).

Η αλήθεια είναι πως ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα δεν συμμορφώνεται με το θεωρητικό πλαίσιο του ορισμού του αγροτουρισμού ως αγρόκτημα-κατάλυμα, ούτε έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό τρόπο ζωής ή στο επιχειρηματικό πνεύμα (Κίζος και Ιωσηφίδης, 2007). Σε μια μεσογειακή χώρα όπως η Ελλάδα, όπου τόσο η γεωργία όσο και ο τουρισμός είναι οικονομική κινητήριες δυνάμεις, είναι πολύ δύσκολο να εξεταστεί γιατί ο συνδυασμός των δύο αυτών πεδίων παραμένει σε εμβρυακό στάδιο (Κίτσιος και Καραγιάννης, 2010).

2.5. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΣΕΛΛΑΔΑ

Σήμερα έχει καταστεί γενικά αποδεκτό ότι ο τουρισμός αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Ένας ισχυρός τουριστικός τομέας συμβάλλει άμεσα στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος της χώρας, στην καταπολέμηση της ανεργίας και στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών. Εξίσου σημαντική είναι και η έμμεση συμβολή του στην οικονομία μέσω των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων που προκαλεί. Παράλληλα, αποτελεί προωθητικό παράγοντα στη βελτίωση των διακρατικών σχέσεων, την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και την ενίσχυση της παγκόσμιας ειρήνης. Τέλος, με την ανάπτυξη υποδομών και ανωδομών βελτιώνεται η ανταγωνιστικότητα των περιοχών, όπου αναπτύσσονται τουριστικές δραστηριότητες.

Ενδεικτικό της μεγάλης σημασίας που έχει ο τουρισμός στην παγκόσμια οικονομία, είναι ότι το 2012 έφτασε να συνεισφέρει το 9% του παγκόσμιου ΑΕΠ και το 10% της συνολικής απασχόλησης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, το 2012 οι διασυνοριακές μετακινήσεις τουριστών ξεπέρασαν για πρώτη φορά το ψυχολογικό όριο του ενός δις (ΙΤΕΠ – Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, 2013).

Σε σχέση με το 2011, ήταν αυξημένες κατά 3,8%. Η ανάκαμψη του παγκόσμιου τουρισμού υπήρξε θεαματική και πέρα από κάθε πρόβλεψη, κατά το 4ο τρίμηνο του 2012. Ο μήνας που σημειώθηκε η καλύτερη επίδοση μέσα στο 2012 ήταν ο Μάρτιος (6%), ενώ η χειρότερη καταγράφηκε τον Ιούλιο (1%). Παρά την τρέχουσα οικονομική αστάθεια, η βελτίωση των τουριστικών μεγεθών αναμένεται να συνεχιστεί και το 2013, με ελαφρά χαμηλότερους ρυθμούς (3-4%) (ΙΤΕΠ, 2013).

Σε περιφερειακό επίπεδο, καταγράφηκε αύξηση σε όλες τις μείζονες γεωγραφικές ενότητες, με εξαίρεση τη Μέση Ανατολή. Μεγαλύτερη αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας σημειώθηκε στις περιοχές Ασίας-Ειρηνικού και στην Αφρική (6,8% και 6,3% αντίστοιχα). Ακολούθησε η Αμερική με 3,7% και η Ευρώπη με 3,3%. Οι αφίξεις στη Μέση Ανατολή μειώθηκαν κατά 5%, εξαιτίας των πολιτικών εντάσεων που εξακολουθούν να ταλαιπωρούν αρκετές χώρες της περιοχής. Στη

Νότια Ευρώπη παρατηρήθηκε αύξηση των αφίξεων κατά 2%, ενώ την ίδια στιγμή στην Ελλάδα μειώθηκαν κατά 5,5% σε σχέση με το 2011 (ΙΤΕΠ, 2013).

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται η παγκόσμια κατάταξη των χωρών βάσει των διεθνών αφίξεων, για τα τελευταία 6 χρόνια μετρημένα σε εκατ. €.

ΘΕΣΗ	ΧΩΡΑ	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	ΓΑΛΛΙΑ	80,9	79,2	76,8	77,6	81,4	83
2	Η.Π.Α	56	57,9	55	59,8	62,7	67
3	ΚΙΝΑ	54,7	53	50,9	55,7	57,6	57,7
4	ΙΣΠΑΝΙΑ	58,7	57,2	52,2	52,7	56,7	57,7
5	ΙΤΑΛΙΑ	43,7	42,7	43,2	43,6	46,1	46,4
6	ΤΟΥΡΚΙΑ	22,2	25	25,5	27	29,3	35,7
7	ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	30,9	30,1	28,2	28,3	29,3	29,3
8	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	24,4	24,9	24,2	26,9	28,4	30,4
9	ΜΑΛΑΙΣΙΑ	21	22,1	23,6	24,6	24,7	25
10	ΜΕΞΙΚΟ	21,4	22,6	22,3	23,3	23,4	23,4
11	ΑΥΣΤΡΙΑ	20,8	21,9	21,4	22	23	24,2
12	ΡΩΣΙΑ	20,6	21,6	19,4	20,3	22,7	25,7
13	ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ	17,2	17,3	16,9	20,1	22,3	23,8
14	ΟΥΚΡΑΝΙΑ	23,1	25,4	20,8	21,2	21,4	23
15	ΤΑΥΛΑΝΔΗ	14,5	14,6	14,1	15,9	19,2	22,4
16	ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	11,5	14,8	10,9	10,9	17,5	13,7
17	ΕΛΛΑΔΑ	16,2	15,9	14,9	15	16,4	15,5
18	ΚΑΝΑΔΑΣ	17,9	17,1	15,7	16,1	16	16,3
19	ΠΟΛΩΝΙΑ	15	13	11,9	12,5	13,4	14,8
20	ΜΑΚΑΟ	12,9	10,6	10,4	11,9	12,9	13,6
21	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	11	10,1	9,9	10,9	11,3	11,7
22	ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	8	7,8	7,5	9,2	10,4	-
23	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	8,6	8,8	9,1	9,5	10,3	-
24	ΚΡΟΑΤΙΑ	8,6	8,7	8,7	9,1	9,9	-
25	ΚΟΡΕΑ	6,4	6,9	7,8	8,8	9,8	11,1
26	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	10,6	12,3	11,9	14,1	9,5	11,2
27	ΜΑΡΟΚΟ	7,4	7,9	8,3	9,3	9,3	-
28	ΤΣΕΧΙΑ	-	10,1	8,8	8,6	8,8	-
29	ΔΑΝΙΑ	9,3	9	8,5	8,7	-	-
30	ΕΛΒΕΤΙΑ	8,4	8,6	8,3	8,6	8,5	-

Πίνακας 1. Παγκόσμια Κατάταξη βάσει Διεθνών Αφίξεων

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού(Παγκόσμιο Τουριστικό Βαρόμετρο, Σεπτέμβριος 2012)

Η Ελλάδα ως προς τις αφίξεις (Πίνακας 1) κατατάσσεται στην 17η θέση στην παγκόσμια κατάταξη με καλύτερη χρονιά το 2011, όπου κατέφθασαν στην χώρα μας 16,4 εκατ. τουρίστες. Στην 1η θέση βρίσκεται η Γαλλία με επίσης καλύτερη χρονιά το 2011, 81,4 εκατ. αφίξεις. Στην 2η θέση βρίσκονται οι Η.Π.Α με 62,7 εκατ. αφίξεις. Στην 3η θέση βρίσκεται η Κίνα με 57,6 εκατ. αφίξεις και στη 4η βρίσκεται η Ισπανία με τις μεγαλύτερες αφίξεις να πραγματοποιούνται το 2007, 58,7 εκατ. έναντι του 2011 και του 2012 που οι αφίξεις έφτασαν τα 56,7 εκατ. και 57,7 εκατ. Αφίξεις αντίστοιχα. Παρατηρούμε ότι η Τουρκία βρίσκεται στη 6η θέση αφήνοντας πίσω παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς όπως η Γερμανία, το Ην. Βασίλειο, η Ελλάδα, η Σαουδική Αραβία. Σημειώνει μία σταθερή ανοδική πορεία φτάνοντας το 2011 τα 29,3 εκατ. αφίξεις και το 2012 τα 35,7 εκατ. αφίξεις. Είναι από τις λίγες χώρες που μπήκαν δυναμικά στην «αγορά» του παγκόσμιου τουρισμού και σημείωσαν μια σταθερή αυξητική πορεία χωρίς σημαντικές διακυμάνσεις.

Επιπλέον στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε παγκόσμια κατάταξη των ίδιων χωρών με παραπάνω αυτή τη φορά βάσει, των διεθνών τουριστικών εισπράξεων, μετρημένες δις. δολλάρια, για την τελευταία εξαετία.

ΘΕΣΗ	ΧΩΡΑ	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	Η.Π.Α	97,4	110,4	94,2	103,5	116,1	126,2
2	ΙΣΠΑΝΙΑ	57,6	61,6	53,2	52,5	59,9	55,9
3	ΓΑΛΛΙΑ	54,3	56,6	49,5	46,9	54,5	53,6
4	ΚΙΝΑ	37,2	40,8	39,7	45,8	48,5	50
5	ΙΤΑΛΙΑ	42,7	45,7	40,2	38,8	43	41,2
6	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	36	39,9	34,6	34,7	38,8	38,1
7	ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	38,6	36	30,1	32,4	35,1	36,6
8	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	22,3	24,7	25,4	29,8	31,5	31,5
9	ΜΑΚΑΟ	13,4	16,9	18,1	27,8	-	43,7
10	ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ	13,8	15,3	16,4	22,2	27,7	32,1
11	ΤΑΙΛΑΝΔΗ	16,7	18,2	16,1	20,1	26,3	30,1
12	ΤΟΥΡΚΙΑ	18,5	22	21,3	20,8	23	25,7
13	ΑΥΣΤΥΡΙΑ	18,7	21,6	19,4	18,6	19,9	18,9
14	ΜΑΛΑΙΣΙΑ	14	15,3	15,8	18,3	19,6	20,2
15	ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	9,1	10,7	9,4	14,1	18	19,3
16	ΕΛΒΕΤΙΑ	12,2	14,4	14,1	15	17,6	16,6
17	ΙΝΔΙΑ	10,7	11,8	11,1	14,2	17,5	18
18	ΚΑΝΑΔΑΣ	15,6	15,7	13,7	15,7	16,7	17,4
19	ΕΛΛΑΔΑ	15,5	17,1	14,5	12,7	14,6	12,9
20	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	13,3	13,3	12,4	12,9	14,4	13,9
21	ΣΟΥΗΔΙΑ	10,9	11,2	10,3	11	13,8	15,4
22	ΚΟΡΕΑ	6,1	9,8	9,8	10,4	12,3	14,2
23	ΜΕΞΙΚΟ	12,9	13,3	11,5	12	11,9	13,7
24	ΒΕΛΓΙΟ	11	11,8	10,2	10,4	11,6	11,4
25	ΡΩΣΙΑ	9,4	11,8	9,4	8,8	11,4	11,2
26	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	10,1	10,9	9,6	10,1	11,3	11,1
27	ΤΑΙΒΑΝ	5,2	5,9	6,8	8,7	11	11,7
28	ΙΑΠΩΝΙΑ	9,3	10,8	10,3	13,2	11	14,6
29	ΠΟΛΩΝΙΑ	10,6	11,8	9	9,5	10,7	10,9
30	ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ	8,8	7,9	7,5	9,1	9,5	10,4

Πίνακας 2. Παγκόσμια Κατάταξη βάσει Διεθνών Τουριστικών Εισπράξεων

*Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού(Παγκόσμιο
Τουριστικό Βαρόμετρο, Σεπτέμβριος 2012)*

Στην παγκόσμια κατάταξη βάσει των διεθνών εισπράξεων η Ελλάδα καταλαμβάνει την 19^η θέση με καλύτερη χρονιά το 2008(17,1 δις.). Χειρότερη χρονιά για την Ελλάδα είναι το 2010 και το 2012 όπου οι εισπράξεις ανήλθαν στα 12,7 και 12,9 δις. αντίστοιχα. Στην 1η θέση βρίσκονται οι Η.Π.Α φτάνοντας το 2012 τα 126,2 δις. Ακολουθεί η Ισπανία με καλύτερη χρονιά το 2008, (61,6 δις) και χειρότερη χρονιά το 2010 (52,5 δις). Στην 3η θέση βρίσκεται η Γαλλία αγγίζοντας το 2008 τα 56,6 δις και το 2010 τα 46,9 δις. Την 4η θέση καταλαμβάνει η Κίνα φτάνοντας το 2012 τα 50,0 δις ενώ το 2009 τα 39,7 δις. Στην 6η θέση είναι η Γερμανία φτάνοντας τα 38,8 δις το 2011 ενώ τα 36 δις το 2009. Στην 7η θέση βρίσκεται το Ην. Βασίλειο με 38,6 δις το 2007 και 36,6 δις εισπράξεις το 2012. Η Ταϊβάν, η Τουρκία και η Ν. Αφρική είναι από τις χώρες που έχουν σημειώσει την πιο σταθερή ανοδική πορεία και τα πέντε έτη (11,2 δις. 25,7 δις και 10,4 δις αντίστοιχα για το 2012). Λόγοι που οδηγούν στην ανοδική αυτή πορεία είναι ότι οι προορισμοί αυτοί έχουν δημιουργήσει πακέτα διακοπών με χαμηλότερες τιμές χωρίς να διαφέρουν πολύ σε φυσική ομορφιά από τους αναπτυγμένους τουριστικούς προορισμούς. Μέρα με την μέρα κατακτούν όλο και μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς θέτοντας νέους όρους στη παγκόσμια τουριστική βιομηχανία. Άρα οι υπόλοιποι προορισμοί πρέπει να αναθεωρήσουν τις πολιτικές τους και να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικοί.

Επιπλέον στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τις αφίξεις κατοίκων από το εξωτερικό (σε χιλιάδες ταξιδιώτες).

ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΧΩΡΕΣ ΕΕ	11.218,10	11.910,30	12.465,50	11.815,30	10.887,50	10.199,90	10.698,00	9.971,90
ΧΩΡΕΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ €	7.068,90	7.590,80	7.595,30	7.173,50	6.598,70	6.109,20	6.600,20	5.866,30
ΑΥΣΤΡΙΑ	469,7	498,2	377,3	354,7	352,2	338,4	310,4	236,4
ΒΕΛΓΙΟ	364,7	403,3	408,7	420,7	334,2	339,8	432,60	326,9
ΓΑΛΛΙΑ	753,1	765,7	991,1	910	962,4	868,30	1.149,40	977,4
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2.782,30	2.877,00	2.711,70	2.469,20	2.364,50	2.038,90	2.240,50	2.108,80
ΙΣΠΑΝΙΑ	135,1	169,7	182,6	219,9	164,5	155,3	154,8	155,7
ΙΤΑΛΙΑ	1.085,30	1.296,50	1.251,80	1.100,00	935	843,6	938,2	848,1
ΚΥΠΡΟΣ	448,4	478,6	492,5	479,9	434,7	574,8	439,8	428,8
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	656,7	722,9	737,8	756,9	651,4	528,80	560,70	478,5
ΧΩΡΕΣ ΕΕ ΕΚΤΟΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ €	4.149,30	4.319,50	4.867,10	4.641,70	4.288,80	4.090,70	4.097,80	3.925,70
ΔΑΝΙΑ	269	272,5	267,6	245,9	264	240,60	245,00	205,2
ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	2.287,30	23.880,00	2.508	2.278,00	2.112,20	1802,2	1.758,10	1.920,80
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	351	320,1	350,7	327,3	307,6	257,9	223,7	230,4
ΣΟΥΗΔΙΑ	304,1	325,4	311,4	382,9	356,2	281,1	333,9	319,8
ΤΣΕΧΙΑ	201,9	278,2	269,8	267,6	267,8	294,90	309,10	289
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	3.170,00	3.315,90	3.702,80	4.123,60	4.027,00	4.807,60	5.729,20	5.725,70
ΑΛΒΑΝΙΑ	187,7	171,9	213,7	243	234,3	242,1	411,2	469,2
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	120,8	152,2	125,6	136,1	133,9	108,1	115,9	117,9
ΕΛΒΕΤΙΑ	239,6	220,9	310,3	339,8	352,5	274,4	361,4	299,6
ΗΠΑ	556,7	544,8	617,5	612,8	531,3	498,3	484,7	373,8
ΚΑΝΑΔΑΣ	124	139,9	158,8	158,4	135	113,4	142,3	102,7
ΡΩΣΙΑ	107,3	204	199,6	309,1	276	451,20	738,9	874,8
ΣΥΝΟΛΟ	14.388,20	15.226,20	16.165,30	15.938,80	14.914,50	15.007,50	16.427,12	15.517,60
ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ	10.712,20	11.410,00	11.712,40	11.228,20	10.656,90	10.998,30	11.948,40	11.396,20
ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙΑ	3.676,00	3.816,20	4.452,90	4.710,60	4.257,60	4.009,20	4.478,80	4.121,50

Πίνακας 3. Παγκόσμια Κατάταξη βάσει Διεθνών Τουριστικών Εισπράξεων

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος, Απρίλιος 2013

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (πρώην ΕΣΥΕ), της Τράπεζας της Ελλάδος και της έρευνας των συνόρων για το 2005 παρουσιάζεται μια αύξηση 8,3% στις αφίξεις από το εξωτερικό σε σχέση με το 2004. Οι αφίξεις από την Ευρώπη παρουσιάζουν μια αύξηση 6,5%, αφού είναι εκείνη που κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς (93%). Οι περισσότεροι μη- κάτοικοι φτάνουν από το Ην. Βασίλειο (19%), την Γερμανία(15,7%) και την Ιταλία (7,9%). Σπουδαία αύξηση σημειώνει η Ρωσία (28,1%) ,η Βουλγαρία (36,3%) και η Ρουμανία (51,5%). Επίσης μια αξιόλογη αύξηση παρουσιάζουν κάποια κράτη της Ασίας (Ιαπωνία, Ισραήλ, Λίβανος-Συρία), της Αμερικής (Αργεντινή, Βραζιλία, ΗΠΑ και Καναδάς) και η Ωκεανία.

Το 2012 οι αφίξεις μη- κατοίκων από το εξωτερικό μειώθηκαν κατά 5,5% σε σύγκριση με το 2011. Οι αφίξεις από την Ευρώπη που κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς (89,3%) παρουσιάζει μείωση 5,5% που κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με αυτή του 2011, ενώ τα κράτη της ΕΕ παρουσίασαν μείωση 8,5%. Σπουδαία μείωση μείωσαν η Πολωνία, η Γαλλία, η Γερμανία, το Βέλγιο , η Ιταλία, η Βουλγαρία και η Ολλανδία ενώ σημαντική αύξηση σημειώνει το Ην. Βασίλειο και η Ρωσία. Ως προς την κατανομή των αφίξεων κατά χώρα προέλευσης πρώτη είναι η Γερμανία με 13,6%, δεύτερο το Ην. Βασίλειο 12,4% και τρίτη η Γαλλία 6,3%. Από τις άλλες Ηπείρους σημαντική αύξηση σημειώνουν οι χώρες της Ασίας ενώ σημαντική μείωση οι χώρες της Αμερικής.

Το 2013 σημειώθηκαν 15,7 εκατ. αφίξεις. Αναλυτικότερα, οι αφίξεις από την Ευρώπη, στην οποία αναλογεί το μεγαλύτερο μερίδιο των αφίξεων(78,9%), παρουσίασαν την περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου 2013 μείωση 2,6%, έναντι της περιόδου Ιανουαρίου - Μαρτίου 2012, ενώ τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέγραψαν μείωση 3,3%.Σημαντική αύξηση, σε απόλυτες τιμές, εμφανίζουν οι αφίξεις από τη Βουλγαρία, την Ισπανία τη Ρωσία και τη Γερμανία. Σημαντική μείωση των αφίξεων, σε απόλυτες τιμές, παρατηρείται από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Κύπρο, την Ολλανδία, και το Βέλγιο. Σε ό,τι αφορά στην κατανομή των αφίξεων μη-κατοίκων κατά χώρα προέλευσης, τη μεγαλύτερη συμμετοχή κατέχει η Βουλγαρία (14,6%), και ακολουθούν η Αλβανία (12,5%), η Γερμανία (8,1%), η Κύπρος (5,9%), το Ηνωμένο Βασίλειο (4,5%) και η Ιταλία (4,2%). Από όλες τις υπόλοιπες ηπείρους, παρατηρείται αύξηση αφίξεων, με τη σημαντικότερη αύξηση των αφίξεων, σε απόλυτες τιμές, να καταγράφεται από την Ασία με μεγάλη συμβολή από τη Τουρκία(στοιχεία που αφορούν το α' τρίμηνο του 2013, με βάση τα προσωρινά στοιχεία που ανακοίνωσε η ΕΛΣΤΑΤ).

Στον πίνακα που ακολουθεί θα δούμε την κατάταξη του ελληνικού τουρισμού βάσει των διεθνών αφίξεων για τα έτη 2000-2012.

ΕΤΟΣ	ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ(εκατ)	ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ- ΕΥΡΩΠΗ
2000	12,4	8
2001	13	8
2002	12,6	10
2003	12,5	9
2004	11,7	12
2005	14,4	11
2006	15,2	10
2007	16,2	10
2008	15,9	10
2009	14,9	10
2010	15	10
2011	16,4	10
2012	15,5	10

Πίνακας 4. Κατάταξη του Ελληνικού Τουρισμού βάσει Διεθνών Αφίξεων

Πηγή: ΣΕΤΕ ,επεξεργασία στοιχείων Ελληνικής Στατιστικής Αρχής και Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού

Η κατάταξη του ελληνικού τουρισμού βάσει των διεθνών αφίξεων στην Ευρώπη(Πίνακας 10) για το έτος 2004 ήταν 12η θέση. Μια θέση που προμήνυε μια μελλοντική θετική εξέλιξη τόσο για την εγχώρια οικονομία όσο και την ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσης μας. Οι αλλαγές που έγιναν στην χώρα μας ήταν λαμπρές και κυρίως σε επίπεδο υποδομών. Οι Ολυμπιακοί αγώνες είχαν γυρίσει στην γενέτειρα τους ολόκληρη η χώρα είχε αλλάξει σε τέτοιο βαθμό που δεν υστερούσε σε τίποτα με τους παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς ωστόσο η χρονιά εκείνη δεν ήταν και τόσο καλή για τον τουρισμό.

Τα επόμενα χρόνια που ακολουθούν η κατάταξη της βρίσκεται κατά βάση στην 10^η θέση. Μια κατάταξη η οποία πρέπει να μας απασχολήσει διότι η Ελλάδα είναι μια χώρα που μπορεί να προσφέρει ποικίλες δυνατότητες στους επισκέπτες ,με τη σωστή εκμετάλλευση των κλιματολογικών και μορφολογικών χαρακτηριστικών

που διαθέτει αλλά και του πολιτισμού της, και να εξελιχθεί σε έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς.

Στην συνέχεια στον επόμενο πίνακα βλέπουμε τα ξενοδοχειακά καταλύματα και το ξενοδοχειακό δυναμικό κατά περιφέρεια της Ελλάδας για τα έτη 2004-2012.

ΕΤΟΣ		ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΚΡΗΤΗ
2004	ΑΡ.ΚΑ	9.230	2.190	2.516	878	268	534	575	704	3.820
	ΑΡ.ΚΛ	760.948	164.647	204.755	86.396	22.724	33.828	46.771	64.864	326.682
2005	ΑΡ.ΚΑ	9.377	2.234	2.583	913	271	540	587	707	3.853
	ΑΡ.ΚΛ	777.610	169.202	209.468	89.432	23.286	34.137	47.201	64.867	334.073
2006	ΑΡ.ΚΑ	9.444	2.250	2.602	918	274	524	595	699	3.893
	ΑΡ.ΚΛ	786.891	169.814	211.341	89.540	25.043	33.631	48.087	63.749	341.987
2007	ΑΡ.ΚΑ	9.531	2.316	2.656	924	275	528	619	695	3.864
	ΑΡ.ΚΛ	790.956	169.934	213.342	91.647	24.595	33.013	48.641	64.518	343.162
2008	ΑΡ.ΚΑ	9.706	2.363	2.730	927	284	540	641	704	3.909
	ΑΡ.ΚΛ	804.429	172.094	216.986	92.370	25.339	33.590	48.904	64.798	350.551
2009	ΑΡ.ΚΑ	9.878	2.394	2.805	934	291	559	664	700	3.979
	ΑΡ.ΚΛ	820.171	174.251	220.319	93.231	25.563	34.364	49.698	64.512	361.089
2010	ΑΡ.ΚΑ	10.046	2.428	2.881	946	303	577	677	702	4.035
	ΑΡ.ΚΛ	850.365	179.857	227.120	94.394	26.070	35.862	52.194	64.490	378.898
2011	ΑΡ.ΚΑ	9.947	2.392	2.860	938	292	571	673	673	4.022
	ΑΡ.ΚΛ	845.217	176.305	222.414	94.710	24.337	35.684	46.699	62.414	384.084
2012	ΑΡ.ΚΑ	9.955	2.384	2.865	940	291	571	678	671	4.035
	ΑΡ.ΚΛ	848.095	176.626	221.565	94.151	24.010	35.371	49.917	62.212	387.692

Πίνακας 5. Δυναμικότητα Καταλυμάτων Ξενοδοχειακού Τύπου και Κάμπινγκ κατά Περιφέρεια 2004-2012

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η Βόρεια Ελλάδα (Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία) παρουσιάζει μια αύξηση στην δυναμικότητα των συλλογικών της καταλυμάτων της, το 2004 έχει 2.190 καταλύματα και 164.647 κλίνες, το 2011 έχει 2.392 καταλύματα και 176.305 κλίνες ενώ το 2012 έχει 2.384 καταλύματα και 176.626 κλίνες.

Η Κεντρική Ελλάδα επίσης έχει μια αύξηση από το 2004 που είχε 2.516 καταλύματα και 204.755 κλίνες το 2011 έχει 2.860 καταλύματα και 222.414 κλίνες και το 2012 2.865 καταλύματα και 221.565 κλίνες. Τα Ιόνια Νησιά επίσης έχουμε

μια αύξηση, το 2004 έχουν 878 καταλύματα και 86.396 κλίνες ενώ το 2012 έχουν 940 καταλύματα και 94.151 κλίνες.

Η Δυτική Ελλάδα ενώ μέχρι το 2004 σημείωσε σημαντική αύξηση στον αριθμό των καταλυμάτων το 2011 και το 2012 παρουσιάζει μια σημαντική μείωση (το 2004 268 καταλύματα και 22.724 κλίνες ,το 2011 μόλις 292 καταλύματα και 24.337 κλίνες και το 2012 291 καταλύματα και 24.010 κλίνες). Η Στερεά Ελλάδα παρουσιάζει μια μικρή αύξηση στον αριθμό των καταλυμάτων, από 534 καταλύματα σε 571.

Η Πελοπόννησος παρουσιάζει μεγαλύτερη αύξηση από 575 καταλύματα σε 678. Η Αττική παρουσιάζει σημαντική μείωση από 704 σε 641 καταλύματα. Τέλος την μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζουν τα Νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη από 3.820 καταλύματα σε 4.035.

Στον επόμενο πίνακα βλέπουμε τις διανυκτερεύσεις του εισερχόμενου τουρισμού στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ κατά μήνα για τα έτη 2004-2012.

ΜΗΝΑΣ	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	937.848	1.104.691	1.149.502	1.082.727	1.073.595	1.022.869	939.764	877.933	828.899
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	929.431	1.055.202	1.137.282	1.132.182	1.112.715	1.086.544	977.249	907.821	943.205
ΜΑΡΤΙΟΣ	1.311.737	1.448.331	1.423.885	1.436.972	1.575.610	1.521.088	1.337.120	1.384.753	1.337.085
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	2.269.751	2.759.037	2.466.532	2.700.737	2.527.451	2.659.982	2.577.378	2.140.027	2.422.046
ΜΑΙΟΣ	5.957.358	6.883.251	6.622.642	6.512.251	6.587.620	6.568.724	5.656.578	5.605.008	5.418.574
ΙΟΥΝΙΟΣ	9.910.408	11.117.711	9.538.688	9.649.410	9.711.391	9.548.091	8.111.866	7.651.903	7.235.729
ΙΟΥΛΙΟΣ	13.128.487,00	14.210.214,00	13.313.730	12.836.965	12.812.375	12.664.061	10.977.685	10.403.935	9.642.797
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	14.254.528	15.401.335	14.751.236	14.263.366	14.014.696	13.939.301	11.921.729	11.829.227	10.890.700
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	9.778.293	10.434.086	9.790.765	9.530.555	9.554.021	9.386.100	8.679.299	8.228.185	7.717.705
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	3.932.980	4.421.631	4.366.511	4.287.784	4.222.077	4.330.906	4.303.790	4.169.619	4.034.547
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	972.980	1.002.837	1.109.152	1.294.099	1.265.003	1.411.011	1.214.162	1.076.467	1.100.611
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	987.002	1.008.937	1.130.446	1.268.222	1.168.009	1.281.559	1.099.931	926.215	982.123
ΣΥΝΟΛΟ	64.406.807	70.847.874	66.800.371	66.022.270	65.624.563	65.420.236	57.796.551	55.264.093	52.554.021

Πίνακας 6. Διανυκτερεύσεις στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου και Κάμπινγκ κατά μήνα, έτη 2004-2012

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Οι διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ είναι αυξημένες κυρίως τους μήνες Μάιο-Σεπτέμβριο. Ενώ παρατηρούμε μια σταδιακή αύξηση των διανυκτερεύσεων. Το 2007 ανήρχοντο σε 65.420.236, το 2008 έφτασαν τα 65.624.563, το 2009 ξεπέρασαν τα 66.000.000 (66.022.270) ,το 2010 αναρριχήθηκαν στα 66.800.371, το 2011 στα 70.847.874 και το 2012 σε 64.406.807 διανυκτερεύσεις.

Στον επόμενο πίνακα βλέπουμε την πληρότητα των κλινών στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου κατά μήνα για τα έτη 2004-2012.

ΜΗΝΑΣ	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	26,2	25,2	25,2	25,3	25,4	22,5	21,9	19,9	17
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	29,9	27,9	28,9	29,5	28	25,9	23,9	20,7	17,1
ΜΑΡΤΙΟΣ	32,3	32,7	32,5	32,4	34,3	27,8	23,9	23,1	20,1
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	33,8	29,1	32,6	31,6	29	27,3	23,1	23,8	18,6
ΜΑΙΟΣ	48,6	49,2	49,8	48,2	48,7	43	40,6	40,5	34,1
ΙΟΥΝΙΟΣ	59,9	63,9	68,2	64,3	64,5	58,3	54,3	60,7	53,2
ΙΟΥΛΙΟΣ	72,7	80,3	83	76,2	76,4	69,5	68,2	70,3	64,1
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	80,8	91,4	89,9	81,4	81,5	75	73,8	73,6	68
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	65,9	72,6	73,4	66,9	67,5	61,2	58,6	59,2	55,1
ΟΚΤΩΜΒΡΙΟΣ	43,7	45,5	44,3	41	39,7	35,1	32,4	30,6	26,6
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	27,7	28,3	30,8	31,5	29,5	26,6	21	17,6	16,3
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	28,4	26,9	31,1	31,7	28,4	27,5	22,7	18,3	17,3

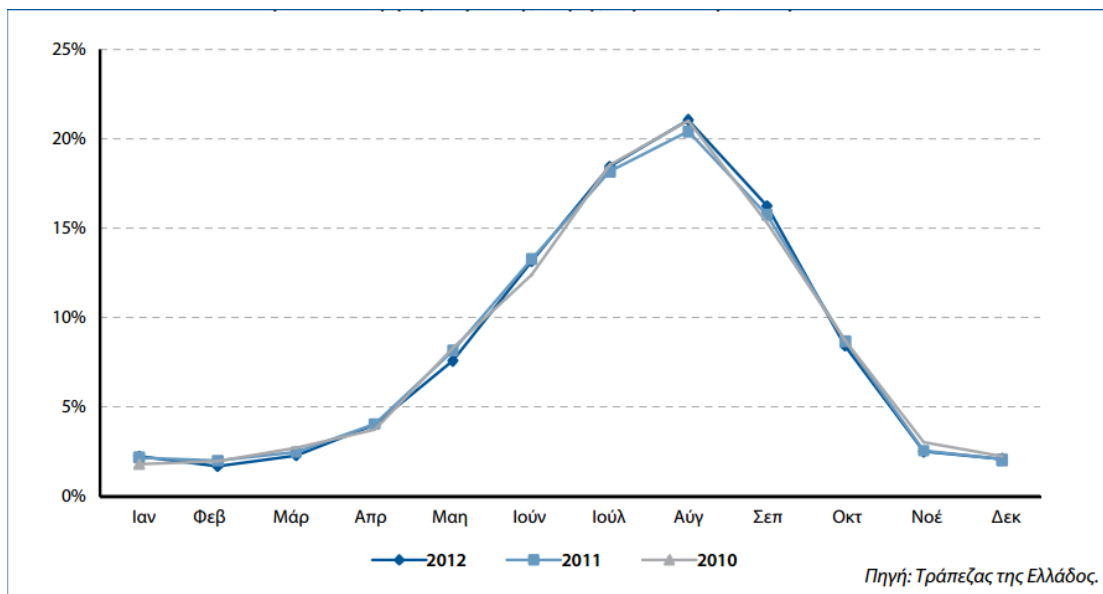
Πίνακας 7. Πληρότητα κλινών στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου και Κάμπινγκ κατά μήνα, έτη 2004-2012

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Πληρότητα υπάρχει τη περίοδο Μάιο-Σεπτέμβριο, με αποκορύφωση τον Αύγουστο.

Όσο αφορά την εποχικότητα ο ελληνικός τουρισμός αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα εποχικότητας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έρευνας Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2012, το 68,9% των ταξιδιών αλλοδαπών τουριστών πραγματοποιείται στο διάστημα Ιουνίου - Σεπτεμβρίου. Οι αφίξεις στο εξάμηνο Μαΐου - Οκτωβρίου ανέρχονται στο 85% του συνόλου. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί, η μηνιαία κατανομή των αφίξεων δεν

διαφοροποιείται αισθητά από χρόνο σε χρόνο. Η αιχμή των αφίξεων σημειώνεται παραδοσιακά τον Αύγουστο, κατά τον οποίο πραγματοποιείται το 20% περίπου των ετήσιων επισκέψεων.

Διάγραμμα 1: Μηνιαία κατανομή της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα για τα έτη 2010-2012

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

Η εποχική συμπεριφορά των τουριστών συνδέεται στενά με την εθνικότητά τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 81,3% των Ιταλών που επισκέφτηκαν την Ελλάδα το 2012 πραγματοποίησαν τις διακοπές τους κατά την περίοδο Ιουνίου - Σεπτεμβρίου, ενώ αντίθετα ένα σημαντικό ποσοστό των επισκεπτών από τις ΗΠΑ πραγματοποίησε τις διακοπές του στην Ελλάδα κατά το Μάρτιο (3,4%). Οι Αμερικανοί παρουσίασαν αυξημένο ποσοστό και κατά το μήνα Νοέμβριο (7,4%). Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως ένας σημαντικός όγκος επισκεπτών από τη Γαλλία (το 7% της συνολικής κίνησης των Γάλλων) έρχεται στην Ελλάδα για διακοπές τον Απρίλιο, ένα μήνα νωρίτερα σε σύγκριση με τους επισκέπτες άλλων εθνικοτήτων.

Στην συνέχεια θα δούμε τις εξελίξεις στην απασχόληση στον τομέα του τουρισμού. Το 2012 η Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδόχων (ΠΟΞ) και οι Ξενοδοχοϋπάλληλοι υπέγραψαν μία ευρείας αποδοχής και σχεδόν καθολικής εφαρμογής κλαδική συλλογική σύμβαση εργασίας, σχετικά με τους όρους αμοιβής και εργασίας των εργαζομένων στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις όλης της χώρας. Η ΣΣΕ προβλέπει μείωση του βασικού μισθού κατά 15%, με ταυτόχρονη διατήρηση όλων των επιδομάτων (ακόμη και όσων καταργούνται από το μνημόνιο - Π.Υ.Σ. 2/2012). Επίσης, δεν επιφέρει αλλαγές στα θεσμικά ζητήματα που διασφάλιζε η προηγούμενη σύμβαση. Η διάρκεια ισχύος της καθορίστηκε από 1/7/2012 έως 31/12/2013.

Η συμφωνία είναι προσαρμοσμένη στις περιστάσεις και στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην εθνική οικονομία, στην τουριστική αγορά και στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και επαναρυθμίζει ορθολογικά και ρεαλιστικά το ζήτημα των όρων αμοιβής των εργαζομένων στα ελληνικά ξενοδοχεία. Η νέα ΣΣΕ υπηρετεί τρεις βασικούς στόχους:

- [1] Την επιβίωση των επιχειρήσεων σε ένα συνεχώς επιδεινούμενο περιβάλλον ύφεσης,
- [2] Τη διατήρηση ή και αύξηση των θέσεων εργασίας στα ξενοδοχεία όλης της χώρας,
- [3] Την επίτευξη εργασιακής ειρήνης, μέσα σε ένα πολύ εύθραυστο κοινωνικό περιβάλλον, η συνοχή του οποίου δοκιμάζεται καθημερινά.

Με δεδομένο ότι η συντριπτική πλειονότητα των ξενοδοχειακών μονάδων που είναι επιχειρήσεις μικρού και μέσου μεγέθους, δίνουν καθημερινά μάχη για την επιβίωσή τους, η νέα εθνική Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας κρίνεται ότι θωρακίζει το εργασιακό περιβάλλον στην ελληνική ξενοδοχία και αποτρέπει κακές πρακτικές του παρελθόντος που αμαύρωναν την εικόνα του κλάδου και υπονόμευαν την ποιότητα και την αξία του ξενοδοχειακού προϊόντος.

Το 2011 υπήρξε η πρώτη χρονιά κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο που ο αριθμός όσων ξενοδοχείων άνοιξαν υπολειπόταν του αριθμού όσων έκλεισαν, με αποτέλεσμα να καταγραφεί μείωση του συνολικού αριθμού των ξενοδοχειακών

μονάδων που λειτουργούν και ανάλογη μείωση της συνολικής τους δυναμικότητας σε κλίνες. Σύμφωνα με το μητρώο του ΞΕΕ, προκύπτει πως το 2011 ο αριθμός των ξενοδοχείων μειώθηκε κατά 80 μονάδες και το συνολικό δυναμικό του κλάδου κατά 2.000 κλίνες περίπου.

Το πρωτοφανές γεγονός της μείωσης του ξενοδοχειακού δυναμικού δεν μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά στην οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας την τελευταία τριετία. Άλλωστε κατά το 2009 και 2010, αν και ο ελληνικός τουρισμός βίωσε σημαντική καθίζηση σε επίπεδο ζήτησης, το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας αυξήθηκε κατά 4,4%. Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε την διαχρονική εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού για τα έτη 1990-2012.

Έτος	Μονάδες	Δωμάτια (000)	Δ% ως προς το προηγούμενο έτος (δωμάτια)	Μέσο Μέγεθος σε Δωμάτια
1990	6.423	224,9		35,0
1995	7.387	281,6	7,4%	38,1
2000	7.856	309,1	0,2%	39,3
2001	8.073	320,5	3,7%	39,7
2002	8.285	329,4	2,8%	39,8
2003	8.527	339,5	3,1%	39,8
2004	8.843	351,9	3,7%	39,8
2005	9.036	358,7	1,9%	39,7
2006	9.110	364,2	1,5%	40,0
2007	9.207	368,0	1,0%	40,0
2008	9.227	375,1	1,9%	40,7
2009	9.559	383,0	2,1%	40,1
2010	9.732	397,7	3,8%	40,9
2011	9.653	396,2	-0,4%	41,0
2012	9.661	399,0	0,7%	41,3

Πίνακας 8. Διαχρονική Εξέλιξη Ξενοδοχειακού Δυναμικού, έτη 1990-2012

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας

Θα πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη, ότι στην επίμαχη περίοδο εξακολουθούν να ολοκληρώνονται επενδύσεις που είχαν ξεκινήσει πριν από το 2008, δεδομένου ότι τότε είχαν ενταχθεί πολλά νέα επενδυτικά σχέδια στον αναπτυξιακό νόμο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην Ελλάδα ο μέσος χρόνος ολοκλήρωσης ενός επενδυτικού

σχεδίου, από τη στιγμή της υπαγωγής του στον Αναπτυξιακό ως τη στιγμή έναρξης της παραγωγικής λειτουργίας της νέας μονάδας, είναι πέντε έτη.

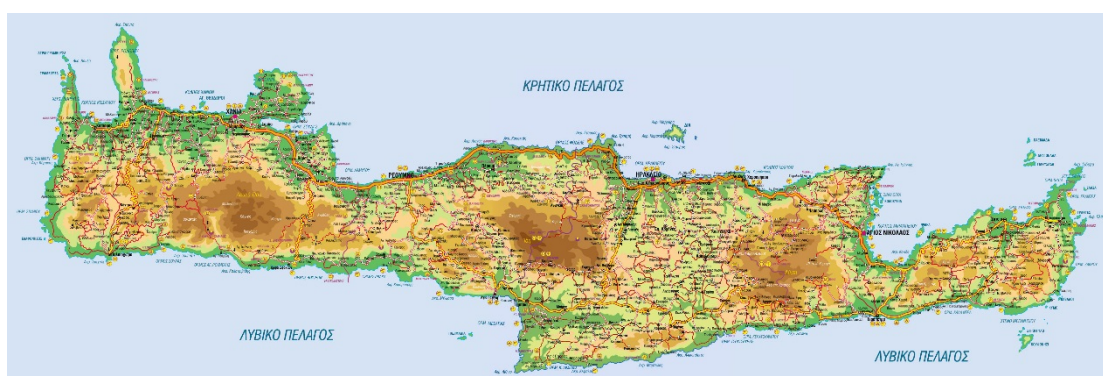
Η πιο πιθανή εξήγηση για τη μείωση του ξενοδοχειακού δυναμικού είναι η υπερφορολόγηση που επιβλήθηκε μετά το 2011 στον κλάδο. Η υποχρεωτική ένταξη όσων συνδιαχειρίζονται μικρές ξενοδοχειακές μονάδες στην ασφάλιση του ΟΑΕΕ και η υπερφορολόγηση των ακινήτων, κατέστησαν ασύμφορη τη λειτουργία μικρών μονάδων που απευθύνονταν κατά κύριο λόγο σε έλληνες πελάτες χαμηλής εισοδηματικής στάθμης. Το γεγονός αυτό ερμηνεύει γιατί οι περισσότερες μονάδες που έκλεισαν ήταν εγκατεστημένες στην ενδοχώρα και τα αστικά κέντρα.

Το 2012 τα παλαιότερα επενδυτικά σχέδια που ολοκληρώθηκαν ήταν περισσότερα από τις μονάδες που έκλεισαν, με αποτέλεσμα το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας να αυξηθεί κατά 22 μονάδες και κατά 3.110 δωμάτια. Οι περισσότερες νέες μονάδες λειτούργησαν στις Κυκλάδες και την Πελοπόννησο. Αντίθετα, στην Κεντρική Ελλάδα, τη Δυτ. Μακεδονία, τη Θράκη και τη Θεσσαλία, ο αριθμός των ξενοδοχείων συνέχισε να μειώνεται.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ**

3.1. ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Κρήτη αποτελεί το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας καθώς και το 5^ο μεγαλύτερο νησί σε ολόκληρη τη Μεσόγειο, ενώ έγκειται στο νότιο άκρο του Αιγαίου Πελάγους. Από δυτικά προς ανατολικά, αποτελείται από τους νομούς Χανίων, Ρεθύμνου, Ηρακλείου και Λασιθίου, των οποίων πρωτεύουσες είναι τα Χανιά, το Ρέθυμνο, το Ηράκλειο και ο Άγιος Νικόλαος αντίστοιχα. Οι γεωγραφικές συντεταγμένες της είναι περίπου 35° Β 24° Α. Στην παρακάτω εικόνα βλέπουμε μια άποψη χάρτη του νομού Κρήτης.

Το νησί έχει συνολική έκταση 8335 km², δηλαδή το 6.3% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας. Το μήκος της είναι 257 km και οι ακτές τις έχουν συνολικά μήκος 1046 km.

Η πληθυσμιακή κάλυψη βάσει στοιχείων της ΕΣΥΕ παρατίθεται στον παρακάτω πίνακα, βάσει των πιο πρόσφατων στοιχείων που συλλέχθηκαν το 2011.

Απογραφή ΕΣΥΕ 2011	Σύνολο	%	Αρένες	Θήλεις
Κρήτη	623.065	5,8	308.665	314.400

Συγκεκριμένα η ανατολική Κρήτη έχει πληθυσμό 368808 κατοίκους και η δυτική 254257 κατοίκους.

Ο Νομός Χανίων είναι ο δυτικότερος νομός του νησιού και καταλαμβάνει έκταση 2375 km². Βόρεια βρέχεται από το Κρητικό πέλαγος, νότια από το Λυβικό πέλαγος και ανατολικά συνορεύει με τον Νομό Ρεθύμνου. Πρωτεύουσα του νομού είναι τα

Χανιά. Η πόλη, όπως και ολόκληρος ο νομός, πήρε το όνομά της κατά μια άποψη, από μία παραφθορά αραβικής ονομασίας της περιοχής Αλ Χανίμ.

Ο Νομός Ρεθύμνου έχει όρια προς ανατολικά το νομό Ηρακλείου και προς δυτικά το νομό Χανίων, ενώ προς βόρεια βρέχεται από το Κρητικό και προς νότια από το Λυβικό Πέλαγος. Ακόμα, εκτείνεται από τα Λευκά Όρη ως τον Ψηλορείτη και έχει έκταση 1496 km². Το όνομα του δήμου και της πόλης του Ρεθύμνου φαίνεται να έχει σύνδεση με την Υστερομινωική εποχή, αφού η τοποθέτηση της Αρχαίας Ρίθυμνας εικάζεται ότι βρίσκεται στη θέση του σημερινού Ρεθύμνου.

Ο Νομός Ηρακλείου ανήκει στην ανατολική Κρήτη. Συνορεύει δυτικά με το νομό Ρεθύμνου και ανατολικά με το νομό Λασιθίου, ενώ οι βόρειες ακτές του νομού βρέχονται από το Κρητικό πέλαγος και η νότια πλευρά του από το Λιβυκό πέλαγος. Η έκταση του νομού είναι 2641 km². Η πόλη του Ηρακλείου, που είναι και πρωτεύουσα του νομού, είναι η πιο πολυπληθής πόλη του νησιού και είναι η μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας σε πληθυσμό και σε έκταση. Διαθέτει το διεθνές αεροδρόμιο "Νίκος Καζαντζάκης", ένα από τα σημαντικότερα σε κίνηση αεροδρόμια της χώρας και διαθέτει το μεγαλύτερο λιμάνι του νησιού με μεγάλη κίνηση επιβατών και εμπορευμάτων.

Ο Νομός Λασιθίου είναι ο ανατολικότερος νομός της Κρήτης. Στις τρεις πλευρές του το Λασιθί βρέχεται από θάλασσα, το Κρητικό πέλαγος από βόρεια, το Καρπάθιο ανατολικά και το Λιβυκό στα νότια. Δυτικά είναι ο Νομός Ηρακλείου με φυσικό όριο την οροσειρά Δίκτη. Πρωτεύουσα του νομού Λασιθίου είναι ο Άγιος Νικόλαος, ενώ μεγαλύτερη πόλη του νομού είναι η πόλη της Ιεράπετρας. Έχει έκταση 1818 km², από τα οποία τα 23.58 km² είναι τα γύρω νησιά που ανήκουν σε αυτόν. Για την καταγωγή του ονόματος του νομού υπάρχουν αρκετές εκδοχές με πιθανότερες δυο. Η μια αναφέρει την πόλη της Σητείας, καθώς οι πρώην κατακτητές βενετσιάνοι την έγραφαν La Sitti και υποστηρίζεται από τον Paul Favre. Η άλλη αναφέρει την αρχαία ελληνική λέξη "λάσιος" που σημαίνει κατάφυτος τόπος.

3.2.ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η Περιφέρεια Κρήτης έχει να επιδείξει ένα ξεχωριστής ομορφιάς και οικολογικής αξίας φυσικό περιβάλλον το οποίο αποτελείται από αξιόλογους φυσικούς σχηματισμούς όπως φαράγγια, σπήλαια, οροπέδια και ορεινούς όγκους, πλούσια πανίδα και χλωρίδα και τοπία φυσικού κάλλους.

Ως «Ευαίσθητα οικοσυστήματα» έχουν χαρακτηριστεί όλα τα νησιά που βρίσκονται γύρω από την Κρήτη, σε όλο το μήκος της και σε αποστάσεις που κυμαίνονται μεταξύ 100μ. και 45ν.μ. Πολλά από αυτά διαθέτουν εξαιρετικές παραλίες και ιδιαίτερο ανάγλυφο, άλλα δε σπάνια χλωρίδα και πανίδα, στοιχεία που προσελκύουν το ενδιαφέρον πολλών επισκεπτών. Τα σημαντικότερα είναι: Γαύδος και Γαυδοπούλα, Γραμβούσα, Διονυσάδες, Ελαφονήσι, Ντία, Σπιναλόγκα, Χρυσή, Θοδωρού, Μεγάλο και Μικρό Παξιμάδι και Κουφονήσι.

Το κλίμα του νησιού έχει συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας πολύ πλούσιας χλωρίδας, με διαφορετικά οικοσυστήματα, που συνθέτουν ένα σύνολο σπάνιας πολυμορφίας. Καμιά ίσως άλλη περιοχή της γης με την έκταση της Κρήτης, δεν διαθέτει τόσα είδη φυτών. Σε μια έκταση 8.700 περίπου τ.μ. υπάρχουν 1624 αυτόχθονα αυτοφυή είδη από τα οποία τα 170 είναι ενδημικά της Κρήτης.

Τα ενδημικά φυτά είναι ανομοιόμορφα κατανεμημένα και ως επί το πλείστον απαντώνται σε ψηλά βουνά, φαράγγια και απομονωμένες περιοχές. Ορισμένα από αυτά είναι πολύ σπάνια ή βρίσκονται σε κίνδυνο. Από το σύνολο των ενδημικών φυτών της Κρήτης τα 114 είδη βρίσκονται στα Λευκά Όρη που είναι μια από τις πλουσιότερες βοτανολογικά περιοχές

Ανάλογη σε ποικιλία και ενδιαφέρον είναι και η πανίδα του νησιού. Ενδημικά και πολύ ιδιαίτερα ζώα είναι ο Κρητικός αίγαγρος *Capra Aegagrus-Cretica* (κρι-κρι), σήμα κατατεθέν της Κρητικής πανίδας και υπό εξαφάνιση είδος που απαντάται στις νότιες παρυφές των Λευκών Ορέων και στα νησάκια Θοδωρού, Άγιοι Πάντες και Ντία, και επίσης ο αγριόγατος. Μεγάλο ενδιαφέρον, ιδιαίτερα για τον τουρισμό (πτηνό παρατήρηση) έχουν οι πληθυσμοί από σπάνια πουλιά όπως π.χ. ο γυπαετός *Gypaetus Barbatus*- που υπάρχουν στην Κρήτη αλλά και στα μικρονήσια της.

Το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος και αξίας, γεγονός που αποδεικνύεται από την ένταξη πολλών περιοχών στο ευρωπαϊκό δίκτυο «Φύση 2000», για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Επίσης από τη δεκαετία του 1960 είναι χαρακτηρισμένος ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς που βρίσκεται 45 χλμ. νότια της πόλης των Χανίων και ορίζεται από τα χωριά Ομαλός και Αγία Ρούμελη.

Αντίστοιχα σημαντική είναι η ύπαρξη του «Φυσικού Πάρκου Ψηλορείτη», που συγκαταλέγεται στα Ευρωπαϊκά Γεωπάρκα και εντάσσεται στη λίστα των Παγκόσμιων Γεωπάρκων της UNESCO (Global Geoparks). Εξίσου σημαντικός φυσικός πόρος και ιδιαίτερα δημοφιλής τουριστικός προορισμός είναι το φοινικόδασος του Βαΐ που βρίσκεται στο Δ.Δ. Παλαικάστρου του Νομού Λασιθίου και έχει χαρακτηριστεί ως αισθητικό δάσος. Πρόκειται για μια μικρή κοιλάδα με φυσική συστάδα του Φοίνικα *Phoenix theophrastis*, ενός από τα αυτοφυή είδη Φοινίκων της Ευρώπης. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Βαΐ έχει χαρακτηριστεί επίσης ως Ειδικά Προστατευόμενη Μεσογειακή Περιοχή και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας.

Με βάση τα παραπάνω, κύριο χαρακτηριστικό του φυσικού περιβάλλοντος είναι ο σημαντικός αριθμός αλλά και η μεγάλη έκταση οικολογικά ευαίσθητων περιοχών, που καλύπτουν σημαντικό μέρος της ενδοχώρας και ακτών. Τα προβλήματα-ανάγκες προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος εμφανίζουν έντονη χωρική διαφοροποίηση, έτσι:

- [1] στη βόρεια ζώνη οι πιέσεις που ασκούνται στο φυσικό περιβάλλον οφείλονται στην αστική και τουριστική ανάπτυξη, με άμεση συνέπεια τις αυξημένες απαιτήσεις στους τομείς διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, στην άμεση οριοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών μέσω Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και στις αναπλάσεις των τουριστικών ζωνών που έχουν αναπτυχθεί χωρίς σχεδιασμό ακολουθώντας τις παρεκκλίσεις της εκτός σχεδίου δόμησης περιοχής.

[2] στη νότια ζώνη οι πιέσεις οφείλονται στη συνύπαρξη των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών με εντατικές καλλιέργειες ή και αναπτυσσόμενες τουριστικά ζώνες, καθώς και στα κατά τόπους φαινόμενα ερημοποίησης

[3] στην ενδοχώρα οι κύριες πιέσεις ασκούνται από τις πυρκαγιές, το κυνήγι και τη Βόσκηση

[4] στον τομέα των δασικών εκτάσεων και λαμβάνοντας υπόψη το χαρακτήρα της κτηνοτροφίας στην Κρήτη (ελεύθερη βόσκηση) αλλά και το ιδιοκτησιακό καθεστώς, είναι ιδιαίτερα αυξημένες οι ανάγκες για ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια.

Σε πολύ μικρό επίσης βαθμό καλύπτονται οι ανάγκες για διαχειριστικά σχέδια των κηρυγμένων-προστατευόμενων περιοχών. Ας σημειωθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις εκκρεμεί ακόμη και η σαφής οριοθέτηση των ζωνών. Σε όρους υδατικών πόρων η Κρήτη χαρακτηρίζεται από άνισο χωρικά επιφανειακό και υπόγειο υδατικό δυναμικό, απόρροια των κλιματικών συνθηκών και των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της. Σταθερά ζητούμενα αποτελούν η ορθολογική διαχείριση του υδατικού δυναμικού και η εξοικονόμηση υδατικών πόρων, η δημιουργία υποδομών με στόχο την αξιοποίηση της επιφανειακής απορροής υδάτων και σε κάθε περίπτωση η ολοκληρωμένη - ενιαία προσέγγιση και παρέμβαση για την εξασφάλιση αναγκών ύδρευσης και άρδευσης.

Η διαχείριση των απορριμμάτων αποτελεί μείζον ζήτημα και κρίνεται γενικά ελλιπής. Ο υπάρχων Περιφερειακός Σχεδιασμός διαχείρισης στερεών αποβλήτων δεν οδηγεί στην επίλυση αλλά μάλλον στη διόγκωση του προβλήματος αφού στην πράξη προωθεί μόνο «προσωρινές λύσεις» που διαρκούν περίπου όσο και μια προγραμματική περίοδος του ΕΣΠΑ. Αντίθετα, δεν υπάρχει κανένας σχολιασμός για τα βιομηχανικά απόβλητα (κυρίως παραπροϊόντων και αποβλήτων των ειδών διατροφής όπως π.χ. των σφαγείων). Παράλληλα, συνεχίζει να λειτουργεί ένας σημαντικός αριθμός χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης, οι οποίοι προκαλούν σημαντικές επιπτώσεις.

Σε πολλές περιπτώσεις εξακολουθούν να προκαλούνται πιέσεις στο περιβάλλον λόγω της ελλιπούς διαχείρισης των υγρών αποβλήτων και παρά την ύπαρξη και

λειτουργία σημαντικού αριθμού μονάδων επεξεργασίας λυμάτων. Σύμφωνα με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ για την επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων, οι κυριότερες υποχρεώσεις των κρατών μελών είναι η εγκατάσταση δικτύων συλλογής και σταθμών επεξεργασίας λυμάτων σε οικισμούς με πληθυσμό πάνω από 2.000 ι.π⁵.

Επίσης απαιτείται η βιολογική δευτεροβάθμια επεξεργασία των λυμάτων στις κανονικές περιοχές, ο προσδιορισμός των Ευαίσθητων και Κανονικών περιοχών, η επιπρόσθετη αφαίρεση αζώτου (N) και φωσφόρου (P) στις ευαίσθητες περιοχές με πληθυσμό πάνω από 10.000 ι.π, η παρακολούθηση της ποιότητας του επεξεργασμένου νερού και η έκδοση αδειών και κανονισμών για την απόρριψη του επεξεργασμένου νερού και λάσπης.

Τέλος, απαιτείται η υποβολή εκθέσεων προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), όπως η έκθεση κατάστασης ή συμμόρφωσης, η έκθεση ενημέρωσης του κοινού και η έκθεση Προγράμματος Εφαρμογής (ΠΕ). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην πλειοψηφία των Δήμων στην Κρήτη υπάρχουν αποχετευτικά δίκτυα, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις είναι ατελή ή δεν εξυπηρετούν το σύνολο των οικισμών. Η Περιφέρεια έχει τις προϋποθέσεις να αναδειχθεί ως πιλοτική στο πεδίο της πράσινης ανάπτυξης, σε μια περίοδο μάλιστα που ο στόχος της πράσινης ανάπτυξης έχει οριστεί ως στρατηγικός κυβερνητικός στόχος και σε μια ευρωπαϊκή συγκυρία που χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη επιμονή σ' αυτόν.

3.3. ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο τύπος κλίματος της Κρήτης, είναι ένας μεταβατικός ενδιάμεσος τύπος μεταξύ του χερσαίου Μεσογειακού και του ερημοειδούς Μεσογειακού, στο οποίο υπάγεται κυρίως η νοτιοανατολική Κρήτη. Το κύριο χαρακτηριστικό του κλίματος είναι η γλυκύτητα και η ηπιότητα. Η ψυχρή εποχή είναι ήπια και σε αυτό συντελεί η συχνή άφιξη στην περιοχή των θερμών και υγρών ΝΔ αερίων μαζών.

Η Κρήτη γενικώς παρουσιάζει σημαντική ανισοκατανομή του ετήσιου όγκου βροχόπτωσης τόσο γεωγραφικά (από ανατολικά προς δυτικά), όσο και

φυσιογραφικά (πεδινές προς ορεινές περιοχές), εμφανίζοντας βροχό βαθμίδα (αύξηση της βροχόπτωσης με το υψόμετρο) από τις μεγαλύτερες της Ελλάδας, εάν όχι τη μεγαλύτερη: 61 mm / 100 m. Η μέση μηνιαία βροχόπτωση είναι μέγιστη το Δεκέμβριο ή τον Ιανουάριο και ελάχιστη τον Ιούλιο και τον Αύγουστο οι οποίοι είναι σχεδόν άνομβροι σε ολόκληρη την πεδινή Κρήτη. Το 25% περίπου της ετήσιας βροχόπτωσης συμβαίνει στους περισσότερους σταθμούς της Κρήτης στη διάρκεια του βροχερότερου μήνα. Αντίστοιχα, ο μηνιαίος αριθμός ημερών βροχής κυμαίνεται μεταξύ 15 ημερών περίπου κατά τους μήνες Δεκέμβριο και Ιανουάριο και 0,3 ημέρες τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Ο αριθμός των ημερών βροχής δεν διαφέρει σημαντικά μεταξύ των ορεινών και των πεδινών σταθμών. Στους ορεινούς μάλιστα σταθμούς ο αριθμός ημερών βροχής εμφανίζεται ίσος ή και μικρότερος του αριθμού ημερών βροχής στους πεδινούς σταθμούς, ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες. Ο μέσος αριθμός ημερών βροχής στην Κρήτη ανέρχεται σε 90 περίπου ημέρες (25% του έτους).

Από την άποψη της ηπιότητας και των μεταβολών το κλίμα της Κρήτης θεωρείται προνομιούχο και οφείλεται στην κεντρική θέση που κατέχει η νήσος στην ανατολική Μεσόγειο. Ο χειμώνας αρχίζει συνήθως κατά τα μέσα Δεκεμβρίου και είναι ήπιος. Ο ψυχρότερος μήνας του έτους είναι ο Φεβρουάριος που διαφέρει ελάχιστα θερμομετρικά από τον Ιανουάριο. Η διαφορά τους όμως τόσο με το Δεκέμβριο όσο και με το Μάρτιο είναι αισθητή. Η μέση θερμοκρασία εμφανίζεται μεγαλύτερη στα ανατολικά από ότι στα δυτικά και μεγαλύτερη στα νότια από ότι στα βόρεια. Η εικόνα διαφοροποιείται σημαντικά στα ορεινά στα οποία οι μέσες θερμοκρασίες είναι χαμηλότερες, οι θερμοκρασιακές αποκλίσεις εντονότερες και οι θερμοκρασίες ιδιαίτερα των χειμερινών μηνών σημαντικά χαμηλότερες. Θερμότερος μήνας του έτους είναι ο Ιούλιος με μέση υπερετήσια θερμοκρασία περίπου 25°C. Οι θερμοκρασίες αυτές προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό και τη χρονική διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, η οποία σε ολόκληρη την περιοχή μελέτης καλύπτει 4 τουλάχιστον μήνες (Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος και Σεπτέμβριος).

Η ηλιοφάνεια είναι ιδιαίτερα υψηλή σε ολόκληρη την Κρήτη. Ο μέσος ετήσιος αριθμός ωρών ηλιοφάνειας ανέρχεται σε 2700 περίπου ώρες στη βόρεια Κρήτη (2707 ώρες στο Ηράκλειο, 2699 ώρες στη Σητεία, 2765 ώρες στη Σούδα και 2592 ώρες στο Ρέθυμνο (μέσος όρος 8 ετών μόνο). Στη νότια Κρήτη ο μέσος ετήσιος αριθμός ωρών ηλιοφάνειας είναι κατά 10% τουλάχιστον υψηλότερος ανερχόμενος σε 3000 περίπου ώρες (3068 ώρες στην Ιεράπετρα και 2948 ώρες στο Τυμπάκι). Ο αριθμός ωρών ηλιοφάνειας της Ιεράπετρας είναι ο μεγαλύτερος της Ελλάδας.

Η μέση νέφωση κυμαίνεται μεταξύ περίπου 5 όγδοα τον Ιανουάριο και 0,6-1 όγδοο τον Ιούλιο. Ο μέσος αριθμός αιθρίων ημερών (νέφωση μεταξύ 0 και 1,5 όγδοα) κυμαίνεται μεταξύ 3 ημερών περίπου τον Ιανουάριο και 28 ημερών τον Ιούλιο στις πεδινές περιοχές. Στις ορεινές περιοχές ο αριθμός των αιθρίων ημερών κατά τους θερινούς μήνες είναι κατά 30% μικρότερος. Η ομίχλη (όπως και η πάχνη) είναι επίσης εξαιρετικά σπάνια στην Κρήτη. Αντίθετα, συχνότερη είναι η εμφάνιση υδροσταγόνων πάνω στις επιφάνειες του εδάφους, δηλαδή η δρόσος (dew).

3.4. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η Περιφέρεια Κρήτης, αποτελείται από τις Π.Ε. Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων. Σύμφωνα με το Ν.3852/2010 (ΦΕΚ 87Α/7-6-2010) «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», κάθε Π.Ε. (γεωγραφικός χαρακτηρισμός) αποτελεί και περιφερειακή ενότητα (διοικητικός χαρακτηρισμός) και κάθε πρωτεύουσα Π.Ε. είναι έδρα της αντίστοιχης περιφερειακής ενότητας. Έδρα της περιφέρειας Κρήτης είναι το Ηράκλειο.

Η Περιφέρεια Κρήτης το 2011 είχε μόνιμο πληθυσμό 594.368 34,35 και πραγματικό πληθυσμό 601.131 κατοίκους, ενώ σύμφωνα με τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής του 2011, η Περιφέρεια έχει 621.340 μόνιμο πληθυσμό, σημειώνοντας μία αύξηση περίπου 4,5%. Στο σημείο αυτό τονίζεται ότι δεν υπάρχουν ακόμα δεδομένα για τον πραγματικό πληθυσμό της χώρας.

Αναμένεται μία αύξηση όμοιας τάξης (~4,5%) αλλά για λόγους υπέρ ασφαλείας, η ακόλουθη ανάλυση στηρίζεται στα δεδομένα της απογραφής του 2001.

Σύμφωνα με τα ισχύοντα δεδομένα η Περιφέρεια συγκεντρώνει περίπου το 5,8% του πληθυσμού της χώρας, με έντονη τάση αύξησης, ενώ το 2002 έχει τον 2ο υψηλότερο ρυθμό φυσικής αύξησης του πληθυσμού μετά το Νότιο Αιγαίο, ήτοι 1,7 άτομα ανά 1.000 κατοίκους. Μεταξύ των απογραφών 1991 και 2001 ο πληθυσμός της αυξήθηκε κατά 11,3%, η 2η μεγαλύτερη αύξηση στη χώρα μετά το Νότιο Αιγαίο.

3.5. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Προκειμένου να προσδιοριστούν οι κατηγορίες του παραδοσιακού οικιστικού περιβάλλοντος που απαιτείται να προστατευθεί, πρέπει πρώτα να πραγματοποιηθεί επισκόπηση των κατηγοριών που συνθέτουν το οικιστικό περιβάλλον. Οι κατηγορίες αυτές αφορούν στον τύπο της οικιστικής ανάπτυξης (αστική, ημιαστική ή/και αγροτική) και σε ζητήματα τοπολογίας και πληθυσμιακής πυκνότητας ανά οικισμό (αποκεντρωμένοι οικισμοί, ορεινές ή/και πεδινές περιοχές). Συνοπτικά, οι κατηγορίες οικιστικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας Κρήτης περιλαμβάνουν:

- Μεμονωμένους οικισμούς, ή ομάδες οικισμών οι οποίοι τοπολογικά βρίσκονται σε ορεινές, παράκτιες ή απομονωμένες περιοχές. Ο πληθυσμός των οικισμών αυτών, συνήθως δεν ξεπερνά τους 2000 μόνιμους κατοίκους.
- Παραδοσιακούς οικισμούς που προστατεύονται βάση ειδικής νομοθεσίας ως διατηρητέα μνημεία ιστορικού ή/και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος (απόφαση ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ38/29115/897/01 (ΦΕΚ 757/Β/15-6-01)). Πρόκειται για οικισμούς οι οποίοι διατηρούν αλώβητο το χαρακτήρα τους παρά την τουριστική ή οικονομική ανάπτυξη. Παραδειγματικά αναφέρεται ότι, στην κατηγορία αυτή ανήκουν παλιά κεφαλοχώρια που διατηρούν τον παραδοσιακό χαρακτήρα τους. Σήμερα διασώζονται ακόμα, εν μέρει ή εξ ολοκλήρου, μια σειρά τέτοιων οικισμών σε διάφορες περιοχές της Περιφέρειας Κρήτης. Ο πληθυσμός τους, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν υπερβαίνει τους 500 μόνιμους κατοίκους, ωστόσο, σε εποχιακή βάση ενδέχεται να αυξηθεί σημαντικά λόγω τουριστικής κίνησης.

- Στην τρίτη κατηγορία ανήκουν πόλεις ή/και κωμοπόλεις με πληθυσμό που κυμαίνεται μεταξύ 2000 και 5000 μόνιμους κατοίκους. Οι κωμοπόλεις αυτές συχνά αποτελούν κέντρα δημοτικών διαμερισμάτων.
- Τέλος, στην τέταρτη κατηγορία, ανήκουν οικιστικά σύνολα με πληθυσμό μεγαλύτερο των 5000 κατοίκων. Σε αυτά εντάσσονται τα μεγάλα αστικά κέντρα. Για την περίπτωση της Περιφέρειας Κρήτης, το παραδοσιακό οικιστικό περιβάλλον αφορά σε οικισμούς της πρώτης (1ης) και δεύτερης (2ης) κατηγορίας. Ενδεικτικά αναφέρεται ο οικισμός της Επισκοπής – Κοινότητας Επισκοπής επαρχίας Μυλοποτάμου έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με περιβάλλοντα χώρο προστασίας. Επίσης, στο παραδοσιακό οικιστικό περιβάλλον μπορούν να ενταχθούν και τμήματα κωμοπόλεων ή/και αστικών κέντρων που διατηρούν τοπικά τον ιδιαίτερο οικιστικό τους χαρακτήρα. Παράδειγμα τέτοιων περιοχών είναι το τμήμα του ιστορικού κέντρου (παλαιά – μεσαιωνική πόλη) της ευρύτερης πόλης του Ρεθύμνου και των Χανίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

4.1. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Η «επιστροφή στη φύση», μέσω των μονάδων του εναλλακτικού τουρισμού που υπάρχουν στη Κρήτη, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των μορφών εναλλακτικού τουρισμού που λαμβάνουν χώρα στο νησί. Ο αγροτουρισμός στο νησί της Κρήτης είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος. Ο άνθρωπος επιστρέφει στη φύση, από την οποία έχει αποκοπεί, εξαιτίας του τρόπου ζωής του. Στις αγροτουριστικές μονάδες του νησιού, ο επισκέπτης αλλά και οι ντόπιοι βιώνουν ένα ξεχασμένο τρόπο ζωής για το σύγχρονο άνθρωπο, αισθάνονται τη χαρά της δημιουργίας καθώς συμμετέχουν στη διαδικασία καλλιέργειας της γης ή σε κτηνοτροφικές εργασίες. Εδώ, απλές τροφές, όπως το ψωμί, τα λαχανικά και τα φρούτα είναι κάτι παραπάνω από νόστιμα και είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας.

Οι αγροτικές δραστηριότητες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού και της ιστορίας του τόπου και των ανθρώπων του. Η οικονομία του νησιού βασίστηκε, μέσα στους αιώνες, στις εύφορες πεδινές και ημιορεινές του εκτάσεις, όπου καλλιεργούνται μέχρι σήμερα αιωνόβιες ελιές, αμπέλια, εσπεριδοειδή, λαχανικά και φρούτα. Τις τελευταίες δεκαετίες δεν καλλιεργούνται πλέον σιτηρά, όπως παλαιότερα, καθώς η εκβιομηχάνιση της γεωργίας κατέστησε ασύμφορους τους παραδοσιακούς τρόπους παραγωγής.

Οι Κρητικοί καλλιεργούν τη γη σε κάθε πρόσφορο σημείο του νησιού. Από τις εύφορες κοιλάδες και τα οροπέδια του νησιού μέχρι τις ακτές και στις άκρες των βράχων, τα προϊόντα της κρητικής γης παράγονται με αγάπη ενώ ο ήλιος τους δίνει ξεχωριστή και ασύγκριτη γεύση. Στο ελαιόλαδο, το κρασί, τα σταφύλια, το μέλι και τα εσπεριδοειδή προστέθηκαν τα κηπευτικά, οι μπανάνες, το αβοκάντο, η αλόη και άλλα "εξωτικά" φρούτα που κοσμούν το καθημερινό ή γιορτινό τραπέζι. Το εύκρατο κλίμα του νησιού επιτρέπει την παραγωγή φυτικών και ζωικών τροφίμων ιδιαίτερης διατροφικής αξίας για τον ανθρώπινο οργανισμό, συμβάλλοντας στη διάσημη κρητική διατροφή. Στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία, εκτρέφοντας μεγάλους αριθμούς αιγοπροβάτων ελεύθερης βοσκής. Αρκετά τυροκομεία παράγουν παραδοσιακά τυροκομικά προϊόντα σε ολόκληρο το νησί.

Παράλληλα νέα είδη, όπως τα αβοκάντο, έκαναν την εμφάνιση τους, η καλλιέργεια των οποίων αποδείχτηκε ιδιαίτερα αποδοτική για τις κλιματολογικές μας συνθήκες. Στα ορεινά των Χανίων, ο άγριος πέτρινος όγκος δεν διαθέτει εκτάσεις για εκτεταμένη γεωργική καλλιέργεια, πέρα από τα Οροπέδια Ομαλού και Ασκύφου. Οι κάτοικοι αυτών των περιοχών ασχολούνται με την κτηνοτροφία, εκτρέφοντας μεγάλους αριθμούς αιγοπροβάτων ελεύθερης βοσκής. Παράλληλα, αρκετά τυροκομεία παράγουν παραδοσιακά τυροκομικά προϊόντα υψηλής ποιότητας. Η μελισσοκομία αποτελεί άλλον ένα παραγωγικό τομέα του αγροτικού χώρου σε όλο σχεδόν τον νομό. Η πλούσια χλωρίδα του τόπου σε αρωματικά φυτά και βότανα δίνει μιας μοναδικής ποιότητας μέλι, που είναι διάσημο από την αρχαιότητα. Ας δούμε όμως λίγο πιο αναλυτικά την αγροτική ζωή και τους τρόπους παραγωγής στην κρητική ύπαιθρο.

Τρύγος

Ο οίνος είναι συστατικό στοιχείο του ελληνικού πολιτισμού. Πλήθος αναφορών υπάρχουν από τα μινωικά χρόνια, για την καλλιέργεια των αμπελιών και την οινοποίηση. Μινωικές ποικιλίες καλλιεργούνται ακόμη και σήμερα, στα ίδια χώματα και πολλές φορές με την ίδια σχεδόν διαδικασία παραγωγής. Δεν νοείται, κρητικό τραπέζι χωρίς κρασί, το οποίο ο σπιτονοικοκύρης παινεύει πάντα ιδιαίτερα. Σχεδόν κάθε σπίτι έχει το δικό του κρασί. Οι καλλιεργητικές φροντίδες του αμπελιού, αρχίζουν μετά τον τρύγο με ένα βασικό κλάδεμα. Το κυρίως κλάδεμα γίνεται, ανάλογα με την περιοχή και το υψόμετρο, Γενάρη ή Φλεβάρη, ακολουθούν φρεζαρίσματα, κορφολόγημα των βλαστών, θειαφίσματα, και ίσως αραίωμα των σταφυλιών. Η ωρίμανση και ο τρύγος πραγματοποιούνται ανάλογα με την ποικιλία και το υψόμετρο της περιοχής από το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου μέχρι και τις αρχές του Οκτώβρη. Μέχρι τότε το αμπέλι απαιτεί συνεχή επίβλεψη και ενασχόληση, για την πρόληψη των διαφόρων ασθενειών.

Η κοινωνική διάσταση του τρύγου μας δίνει μια χαρακτηριστική εικόνα της αγροτικής ζωής στην Κρήτη. Από τα χαράματα φίλοι και συγγενείς τρυγούν και κουβαλούν τα σταφύλια. Όταν ο τρύγος τελειώσει, τα σταφύλια πιέζονται στο πατητήρι είτε μηχανοκίνητα, είτε πολλές φορές ακόμη, με τα πόδια και παράγεται

μούστος. Η μεγάλη ηλιοφάνεια στην Κρήτη δίνει στον μούστο συνήθως αρκετά ζάχαρα και έτσι έχουμε και αρκετά υψηλόβαθμα κρασιά. Αυτή είναι και η στιγμή που η νοικοκυρά θα πάρει μούστο από το πατητήρι, θα «κόψει» τον βρασμό του με στάχτη και θα ψήσει την μουσταλευριά προσθέτοντας καρύδια αμύγδαλα, σησάμι και κανέλα. Όταν τελειώσει το πάτημα, ο μούστος μπαίνει στα βαρέλια ή μένει στο πατητήρι για κάποιες ώρες για να πάρει χρώμα και τανίνες. Τότε έρχεται η ώρα της γιορτής. Όλοι κάθονται στο πλουσιοπάροχο τραπέζι με τα καλύτερα κρασιά του σπιτιού και εύχονται στον νοικοκύρη. Ο κάματος της ημέρας μετατρέπεται σε διάθεση για τραγούδι και χορό.

Τσικουδιά – Ρακοκάζανο

Τα κρασιά έχουν μπει στα βαρέλια και ο βρασμός έχει ολοκληρωθεί, το φθινόπωρο έχει μπει για τα καλά και οι σόμπες καπνίζουν στα χωριά. Το βρεγμένο χώμα μυρίζει παντού. Είναι η εποχή που τα κάστανα συνοδεύουν την τσικουδιά. Σιγά-σιγά αρχίζουν οι προετοιμασίες για το μάζεμα της ελιάς. Τα στέμφυλα (στράφυλα), τα υπολείμματα των σταφυλιών μετά το πάτημα δηλαδή, έχουν σφραγιστεί στα βαρέλια και μετά την ολοκλήρωση της ζύμωσης είναι έτοιμα για την απόσταξη.

Η τσικουδιά, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, πρέπει να έχει 37,5% αλκοόλη και η μέγιστη περιεκτικότητά της σε μεθανόλη να μην υπερβαίνει τα 8 γρμ. ανά λίτρο. Η απόσταξη σε όλη την Ελλάδα επιτρέπεται μόνο με σχετική άδεια. Σε όλα τα χωριά υπάρχουν άμβυκες, τα γνωστά καζάνια στα οποία μπαίνουν τα στέμφυλα και το υγρό των βαρελιών, σφραγίζονται ερμητικά και έπειτα βράζουν για να φθάσει η θερμοκρασία στους κατάλληλους βαθμούς, ώστε να αρχίσει η απόσταξη. Από το καπάκι του καζανιού ξεκινά μια σωλήνα η οποία συνήθως ψύχεται εξωτερικά με νερό για να υγροποιηθεί ο ατμός που βγαίνει έπειτα ως τσικουδιά. Το «πρωτοράκι» είναι το πρώτο απόσταγμα το οποίο τρέχει από το καζάνι και είναι ιδιαίτερα υψηλόβαθμο. Στην Κρήτη, σε αρκετά χωριά, αποστάζονται ακόμη μούρα και παράγεται η μουνρόρακι. Παλαιότερα γίνονταν και απόσταξη από κούμαρα, για την κουμαρόρακι.

Όποιος αποστάζει, συνήθως καλεί φίλους και στο φθινοπωρινό τοπίο στήνονται ψησταριές με τα κάρβουνα από τη φωτιά του καζανιού και πρόχειρα τραπέζια με

κρητικούς μεζέδες: εξαιρετικά άγρια μανιτάρια, κάστανα, καλιτσούνια, και χόρτα, όλα χαρακτηριστικά προϊόντα της συγκεκριμένης εποχής του χρόνου. Ακόμη και σήμερα η παράδοση συνεχίζεται δείχνοντας μέσα από τις αγροτικές δραστηριότητες πόσο σημαντικό στοιχείο είναι η συνεύρεση των ανθρώπων για την κρητική κοινωνία.

Ελιά

Η ελιά αποτελεί την βασική καλλιέργεια σε όλη την Κρήτη. Ατελείωτες πλαγιές λάμπουν στον ήλιο όταν αυτός φωτίζει τα ασημοπράσινα φυλλώματά τους. Εδώ παράγεται το καλύτερο ελαιόλαδο του κόσμου. Πλούσιο σε άρωμα και γεύση και χαμηλό σε οξύτητα αποτελεί την βασική πηγή λίπους της κρητικής διατροφής. Η συλλογή του ελαιοκάρπου και η ελαιοποίηση είναι δραστηριότητα για κάθε κρητικό σχεδόν. Στα Χανιά καλλιεργούνται κυρίως δυο είδη ελιάς. Το πρώτο είναι οι λιανές, δέντρα των οποίων ο καρπός είναι σχετικά μικρός αλλά πολυάριθμος και τα οποία οι παραγωγοί ραβδίζουν και μαζεύουν τον καρπό τους σε δίχτυα, που έχουν απλώσει από κάτω. Τα δέντρα κλαδεύονται χαμηλά σε σχήμα ομπρέλας. Η εποχή της συγκομιδής αρχίζει τον Νοέμβρη και συνεχίζεται μέχρι τον Φλεβάρη, ανάλογα το υψόμετρο, το οποίο είναι κυρίως ενδεικτικό για το βαθμό ωρίμανσης. Αν έχουν «λαδώσει» οι ελιές παράγουν περισσότερο και καλύτερο λάδι. Σε άλλες περιοχές, όπως του Σελίνου, λόγω κυρίως της μορφολογίας του εδάφους, καλλιεργούνται οι τσουνάτες ελιές, μεγάλα δέντρα τα οποία στρώνονται με δίχτυα μόνιμης στρώσης και η συγκομιδή γίνεται κάθε 15-20 μέρες από τα δίχτυα.

Έτσι η συγκομιδή διαρκεί πολλές φορές μέχρι τον Μάιο ή και τον Ιούνιο. Οι ελιές μεταφέρονται έπειτα στα ελαιοτριβεία όπου πραγματοποιείται η σύνθλιψη και η εξαγωγή του ελαιόλαδου. Διάφοροι είναι και οι τρόποι με τους οποίους λειτουργούν τα εργοστάσια κάποια έχουν ακόμη μυλόπετρες και πρέσες όπως τα παλαιά χρόνια και πραγματοποιούν έτσι ψυχρή σύνθλιψη, άλλα λειτουργούν φυγοκεντρικά και άλλα με βελονισμό. Το ελαιόλαδο που παράγεται εδώ, μοναδικό σε θρεπτικά στοιχεία και γεύση, είναι φημισμένο σε όλο τον κόσμο. Εξαιρετικής ποιότητας είναι και οι επιτραπέζιες ελιές, οι οποίες παράγονται στην ευρύτερη περιοχή. Οι σελινωτικές αλατσολιές, μαύρες παστές, οι νερατζολιές, κοφτές και

τσακιστές ξιδάτες ή σε χυμό λεμονιού, όλες έχουν το άρωμα της Κρήτης και συνοδεύουν κάθε φαγητό. Πολλές φορές αποτελούν και συστατικό του στοιχείο όπως στις σουπιές με μάραθο ή στα τσιγαριαστά χόρτα. Ακόμη συνοδεύουν το κρασάκι ή την τσικουδιά.

Κτηνοτροφία – Τυροκομία

Στον ορεινό όγκο των Χανίων, που είναι πλούσιος σε αρωματικά φυτά και βότανα εκτρέφονται χιλιάδες αιγοπρόβατα. Η κτηνοτροφία ήταν ανέκαθεν η κύρια ασχολία των κατοίκων των ορεινών περιοχών του Σελίνου, του ορεινού Αποκόρωνα και φυσικά των Σφακίων.

Η πολιτισμική παράδοση της Κρήτης θα ήταν φτωχή χωρίς τα ριζίτικα, τα τραγούδια που κατεξοχήν διηγούνται την ζωή αυτών των ανθρώπων. Μια ζωή δύσκολη μα και ελεύθερη. Ένας τρόπος και μια φιλοσοφία ζωής απλή, περήφανη και φιλόξενη. Η πραγματική Κρήτη εξακολουθεί να βρίσκει τρόπους έκφρασης στα διάσελα και τις κορφές, στα μητάτα και στους κούμους που δεν τα φθάνουν ακόμη οι δρόμοι και οι «ευκολίες» του πολιτισμού. Βέβαια θα ήταν ανέφικτο να παραχθούν τα παραδοσιακά τυροκομικά προϊόντα χωρίς την τεχνογνωσία των χιλιάδων ετών που σήμερα σε συνδυασμό με τις μοντέρνες μεθόδους διασφαλίζουν την ποιότητα.

Στα σύγχρονα τυροκομεία το γάλα πρώτα παστεριώνεται και έπειτα, με την προσθήκη καλλιέργειας, θερμαίνεται σε συγκεκριμένες θερμοκρασίες για να γίνει η διάσημη κρητική γραβιέρα η οποία θα ωριμάσει για αρκετούς μήνες πριν να είναι έτοιμη προς κατανάλωση. Άλλα τυριά, τα οποία είναι φημισμένα, είναι η μυζήθρα, και ο αθότυρος, άσπρα τυριά και τα δύο. Καταπληκτικό είναι και το γιαούρτι το οποίο γίνεται από πρόβειο γάλα.

Μέλι

Ένα άλλο προϊόν το οποίο είναι χαρακτηριστικό της περιοχής των Χανίων είναι το μέλι. Παλαιότερα οι μελισσόκηποι ήταν μόνιμοι καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα

της μεταφοράς τους. Σήμερα οι μελισσοκόμοι μεταφέρουν τις κυψέλες τους ανάλογα με την ανθοφορία σε διαφορετικό κάθε φορά τόπο. Έτσι, νωρίς την άνοιξη τις πηγαίνουν στους πορτοκαλεώνες και γενικά σε χαμηλά υψόμετρα για να συλλέξουν οι μέλισσες χυμούς από τα ανθοφόρα φυτά και αργότερα τις ανεβάζουν σε μεγαλύτερα υψόμετρα, όταν ανθίζουν τα αρωματικά φυτά και βότανα και ιδιαίτερα το θυμάρι που δίνει τα μοναδικά χαρακτηριστικά του στο κρητικό μέλι. Ο «τρύγος» πραγματοποιείται τους μήνες Ιούλιο Αύγουστο και Σεπτέμβριο.

Εσπεριδοειδή

Τα εσπεριδοειδή αποτελούν έναν βασικό τομέα της γεωργικής παραγωγής της Κρήτης. Ιδιαίτερα στην ευρύτερη περιοχή του Κάμπου των Χανίων οι κλιματολογικές συνθήκες και τα άφθονα νερά από τα Λευκά Όρη ευνοούν την καλλιέργεια πορτοκαλιών, μανταρινιών, λεμονιών κλπ.

Στα πορτοκαλοχώρια από τον Φουρνέ, τον Σκινέ και μέχρι τις παραλίες σχεδόν του Πλατανιά και του Ταυρωνίτη το πράσινο των πορτοκαλαιώνων, τα ανθισμένα δένδρα που σκορπίζουν απλόχερα το άρωμα της άνοιξης και τα ζωντανά χρώματα των φρούτων τον χειμώνα αποτελούν χαρακτηριστικό στοιχείο του κρητικού τοπίου. Ανάπτυξη παρουσιάζει η επιστροφή στις ήπιες μορφές καλλιέργειας ενώ αυξάνεται συνεχώς η ζήτηση και η παραγωγή πιστοποιημένων βιολογικών κρητικών εσπεριδοειδών.

Παραγωγή Πατάτας

Η πατάτα παράγεται σε διάφορες περιοχές της Κρήτης, κυρίως, όμως, στο Οροπέδιο Λασιθίου που παράγει το 80% της συνολικής παραγωγής πατάτας του Λασιθίου σε γεωργική έκταση 13.000 περίπου στρεμμάτων.

Στο Οροπέδιο Λασιθίου η καλλιέργεια πατάτας έχει χαρακτηριστικά μονοκαλλιέργειας. Η λασιθιώτικη πατάτα είναι φημισμένη για την ποιότητά της και απευθύνεται σε πολλές αγορές στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Τα τελευταία

χρόνια η παραγωγή παραμένει σχεδόν σταθερή. Πατάτες παράγονται επίσης στην Μεσαρά Ηρακλείου.

4.2. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Το νησί παρέχει πληθώρα μονάδων που ασχολούνται με τον αγροτουρισμό οι οποίες παραθέτονται παρακάτω χωρισμένες ανά νομό.

Νομός Ηρακλείου	Περιοχή
ΑΧΛΑΔΑ - ΞΕΝΩΝΑΣ ΜΟΥΡΤΖΑΝΑΚΗ	Αχλάδα
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ – ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ	Άνω Αρχάνες
ΚΑΛΙΜΕΡΑ VILLAGE-ΧΩΡΙΟ ΚΑΛΗΜΕΡΑ	Άγιος Γεώργιος, Άνω Αρχάνες
ΤΡΥΛΛΟΣ – ΤΡΟΥΛΛΟΣ	Τρούλος - Άνω Αρχάνες
ΚΡΙΤΑΜΟΝ-ΚΡΙΤΑΜΟΝ	Μακρύ Σοκάκι, Άνω Αρχάνες
ΠΕΤΡΟΝΙΚΟΛΙΣ- ΠΙΕΤΡΟΝΙΚΟΛΗΣ	Χουδέτσι, Αρχάνες
VILLA ARCHANES-ΒΙΛΛΑ ΑΡΧΑΝΕΣ	Άνω Αρχάνες, Αρχάνες
ΘΑΛΟΡΙ – ΘΑΛΟΡΗ	Καπετανιανά
ΟΡΕΙΝΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ	Αγ. Μύρωνας
VILLA ΚΕΡΑΣΙΑ-ΒΙΛΛΑ ΚΕΡΑΣΙΑ	Κεράσια - Βλαχιανά
Ο ΔΡΟΜΟΣ- LA STRATA	Κάτω Ασίτες
ΞΕΝΩΝΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ - ΑΝΤΟΝΙΣΙ'S HOUSE	Κασσάνοι, Αρκαλοχώρι
ΚΣΑ ΣΟΥ / ΞΑ ΣΟΥ	Λήσταρος Μοιρών

ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΕΝΕΤΟΥ - CASA DI VENETO	Άνω Χερσόνησος
IDILION / ΕΙΔΥΛΙΟΝ	Χερσόνησος
ΑΓΡΙΕΛΙΑ	Σγουροκεφάλι Επισκοπής
Νομός Χανίων	Περιοχή
VILLA KONTIS-ΒΙΛΛΑ ΚΟΝΤΗΣ	Μάζα Αποκορώνου, Αποκόρωνα
VILLA RAFAIL-ΒΙΛΛΑ ΡΑΦΑΗΛ	Πλάκα. Αποκόρωνα
GEORGALAKIS-ΓΕΩΡΓΑΛΑΚΗΣ	Βάμος
ΝΙΟΒΙ-ΝΙΟΒΗ	Βάμος
IRENE-ΕΙΡΗΝΗ	Βαφές Κρουνερίδας
ΚΑΛΑΜΟΤΟ-ΚΑΛΑΜΩΤΟ	Βαφές Κρουνερίδας
ΠΑΤΡΙΚΟ-ΠΑΤΡΙΚΟ	Βαφές Κρουνερίδας
ΒΑΦΕΣ-ΒΑΦΕΣ	Βαφές Κρουνερίδας
ΑΘΕΡΜΙΓΟ-ΑΘΕΡΜΙΓΟ	Άγιος Παύλος, Γαβαλοχώρι
FILITSA-ΦΙΛΙΤΣΑ	Κεφάλια Αποκορώνου
OLGA'S FILOXENIA	Μαχαίροι Αποκορώνου
STROFILIA-ΣΤΡΟΦΙΛΙΑ	Σελλιά
MARIA'S ESTATE-ΤΟ ΚΤΗΜΑ ΤΗΣΜΑΡΙΑΣ	Κατοχώρι - Βουλγάρω
ΕΛΙΑ-ΕΛΙΑ	Άνω Βούβες
ΜΕΤΟΧΙ ΓΕΩΡΓΙΑ	Πύργος Ψηλονέρου
SPILIA VILLAGE-ΧΩΡΙΟ ΣΠΗΛΙΑ	Σπήλια
VILLA IOANNA	Φουρνέ

VENETIAN FABRICA-BENETIKO ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	Χαρβάτα
VILLA ARHONTIKO-ΒΙΛΛΑ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ	Ίμπρος Σφακίων
CAPETAN VASILIS-ΚΑΠΕΤΑΝ ΒΑΣΙΛΗΣ	Παλιά Πόλη, Χανιά
LENA-ΛΕΝΑ	Παλιά Πόλη, Χανιά
MADONA-MANTONA	Παλιά Πόλη, Χανιά
MORFEAS - ΜΟΡΦΕΑΣ	Παλιά Πόλη, Χανιά
VILLA ZINOVIA-ΒΙΛΛΑ ΖΗΝΟΒΙΑ	Πλακαλώνας, Σούδα
HALEPA-ΧΑΛΕΠΑ	Χαλέπα
AMFORA-ΑΜΦΟΡΑ	Χανιά
ARETH - "ARETE"	Ξαμουδοχώρι
ARTEMIS-ΑΡΤΕΜΙΣ	Χανιά
BELMONTO-ΜΠΕΛΜΟΝΤΟ	Χανιά
BOZZALI-ΜΠΟΤΖΑΛΙ	Χανιά
CASA DELFINO-ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΔΕΛΦΙΝΟΥ	Χανιά
CASA DI PIETRA-ΠΙΕΤΡΙΝΟ ΣΠΙΤΙ	Χανιά
CASA LEONE-ΚΑΖΑ ΛΕΟΝΕ	Χανιά
CASA VENETA-ΣΠΙΤΙ ΒΕΝΕΤΑ	Χανιά
CONTESSA-ΚΟΝΤΕΣΣΑ	Χανιά
DOGIS-ΔΟΓΗΣ	Χανιά
DOMA-ΔΩΜΑ	Χανιά

EL GRECO-ΕΛ ΓΚΡΕΚΟ	Χανιά
FORTINO-ΦΟΡΤΙΝΟ	Χανιά
HELENA-ΕΛΕΝΑ	Χανιά
HERA-ΗΡΑ	Χανιά
HYDRAMON STUDIOΣ-ΥΔΡΑΜΩΝ ΣΤΟΥΝΤΙΟΣ	Χανιά
IONAS-ΙΩΝΑΣ	Χανιά
KAZA LATINA-ΚΑΖΑ ΛΑΤΙΝΑ	Χανιά
MAMA NENA- ΜΑΜΑ ΝΕΝΑ	Χανιά
NOSTOS-ΝΟΣΤΟΣ	Χανιά
O ONTAS TIS FATME HANOUM-Ο ΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΦΑΤΜΕ ΧΑΝΟΥΜ	Χανιά
ODOS ONIRON-ΟΔΟΣ ΟΝΕΙΡΩΝ	Χανιά
ONTAS-ΟΝΤΑΣ	Χανιά
PALAZZO-ΠΑΛΑΤΣΟ	Χανιά
PANDORA-ΠΑΝΔΩΡΑ	Χανιά
PORTO DE COLOMBO-ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΜΒΟΥ	Χανιά
SPLANZIA-ΣΠΛΑΝΖΙΑ	Χανιά
VILELMINI-ΒΙΛΕΛΜΙΝΗ	Χανιά
VILLA ANDROMEDA-ΒΙΛΛΑ ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	Χανιά
Νομός Λασιθίου	Περιοχή
Αργουλιάς	Τζερμιάδο, Οροπέδιο Λασιθίου

Villa Malla	Μάλλες Ιεράπετρας
Άσπρος Ποταμός	Άσπρος Ποταμός, Μακρυγιαλός Ιεράπετρας
Βιλαέτι	Άγιος Κωνσταντίνος, Οροπέδιο Λασιθίου
Κρήσσα Γειτονία & Αήρ & Ύδωρ	Σφάκα Σητείας
Λάσινθος	Οροπέδιο Λασιθίου, Περιοχή Αγ. Γεώργιος
Μοναστηράκι Village	Μοναστηράκι Παχειάς Άμμου
Koutsounari traditional cottages	Κουτσουνάρι, Ιεράπετρας
Pasifai	Ανατολή Ιεράπετρας
Ariadne	Ανατολή Ιεράπετρας
Diktynna	Ανατολή Ιεράπετρας
Μετόχι Vai	Τοπλού, Παλαίκαστρο
Αρχοντικό	Νεάπολη
Νομός Ρεθύμνου	Περιοχή
Villa Eleftherna	Ρέθυμνο
Stratos Villas	Ρέθυμνο
Θημωνιές	Ρουσοσπίτι Ρεθύμνου Κρήτης
Καμέλια	Ρέθυμνο
Νικόλαος	Ρέθυμνο
Άνεμος & Θυμάρι	Ρέθυμνο
Cretan Exclusive Villas	Ρέθυμνο
Υάκινθος	Τριόπετρα Ακουμιών Ρεθύμνου

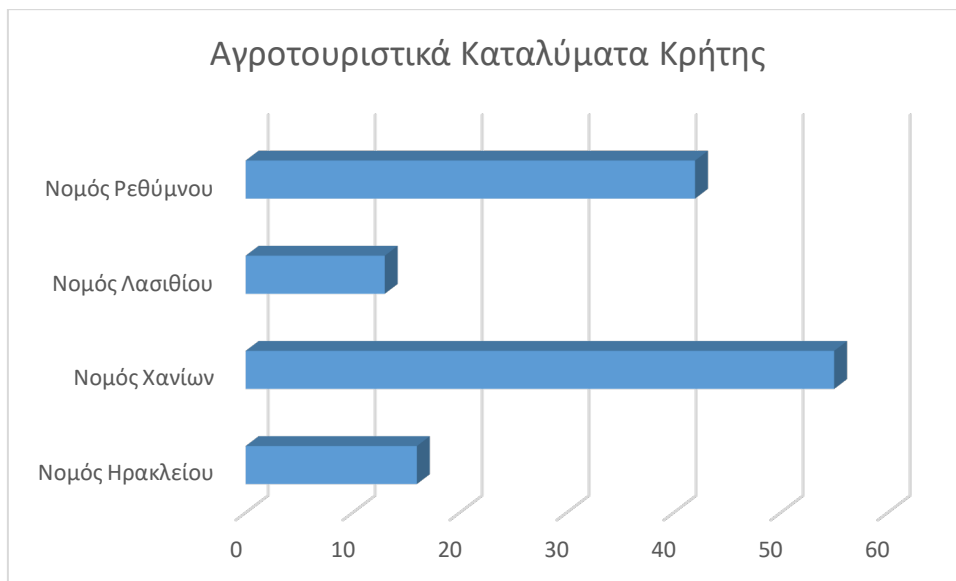
	Κρήτης
Villa Anastasia	Πρινές Ρεθύμνου Κρήτης
Νήσι Nature Club	Ρέθυμνο
Polithalpi Villa	Ρέθυμνο
Εναθα	Ρέθυμνο
Αργυρούπολη	Αργυρούπολη Ρεθύμνου Κρήτης
Κώστας	Ρέθυμνο
Κτήμα Δαλαμπελος	Αγγελιανά Ρεθύμνου Κρήτης
Villa Aphrodite & Villa Artemis	Ρέθυμνο
Ζωγραφάκη	Αργυρούπολη Ρεθύμνου Κρήτης
Elia House	Λούτρα Δ. Αρκαδίου Ρεθύμνου Κρήτης
Villa Paladio	Χρωμοναστήρι Ρεθύμνου Κρήτης
Villa Bianca	Σφακάκι Δ. Αρκαδίου Ρεθύμνου Κρήτης
Υάκινθος	Αξός Δ. Κουλούκωνα Ρεθύμνου Κρήτης
Γερόλακος Βίλες	Σταυρωμένος Ρεθύμνου Κρήτης
Zambia	Πρινές Ρεθύμνου Κρήτης
Agreco	Άδελε Ρεθύμνου Κρήτης
Το σπίτι των Κουρητών	Τζανακιανά Μαργαρίτες Δ. Γεροποτάμου Ρεθύμνου Κρήτης
Αλώνι Βίλες	Ρουσοσπίτι Ρεθύμνου Κρήτης
Villas Elisabeth	Πέραμα Ν. Γεροποτάμου Ρεθύμνου Κρήτης

Villa Elotia	Ατσιπόπουλο Ρεθύμνου Κρήτης
Dimitrios Villas	Βλυχάδα Γεροποτάμου Ρεθύμνου Κρήτης
Irini Apartments	Μαργαρίτες Ρεθύμνου Κρήτης
Elgini	Πλακιάς Σούδα Ρεθύμνου Κρήτης
Αλέξανδρος	Σελλί Ρεθύμνου Κρήτης
Villa Panorama	Αγία Παρασκευή Δ. Λάμπης Ρεθύμνου Κρήτης
Villa Elena	Βιράν Επισκοπή Ρεθύμνου Κρήτης
Villa Magda	Αρχαία Ελεύθερνα Ρεθύμνου Κρήτης
Prinos Resort	Πρίνος Δ. Αρκαδίου Ρεθύμνου Κρήτης
Αραβάνες	Θρόνος Δ. Συβρίτου Ρεθύμνου Κρήτης
Πέτρινο	Ελεύθερνα Δ. Αρκαδίου Ρεθύμνου Κρήτης
Anemos Villas	Ροδάκινο Ρεθύμνου Κρήτης
Έναγρον	Αξός Μυλοποτάμου Ρεθύμνου Κρήτης
Villa Radamanthis	Ατσιπόπουλο Ρεθύμνου Κρήτης
Melidoni X Village	Ρέθυμνο

Πίνακας 1. Αγροτουριστικά Καταλύματα ανα νομό στην Κρήτη

Πηγή: <http://www.crete.gov.gr>

Συνοψίζοντας στο παρακάτω διάγραμμα μπορούμε τα αγροτουριστικά καταλύματα ανα νομό στην Κρήτη.

Γράφημα 1. Αγροτουριστικά Καταλύματα Κρήτης.

Πηγή: <http://www.crete.gov.gr>

Όπως παρατηρούμε στον νομό Χανίων υπάρχει η μεγαλύτερη συγκέντρωση αγροτουριστικών καταλυμάτων. Ακόμα στον παρακάτω πίνακα βάσει στοιχείων που αντλήθηκαν από την ίδια πηγή μπορούμε να δούμε ανά νομό και κατά μέσο όρο την δυναμικότητα των αγροτουριστικών καταλυμάτων, την χαμηλότερη και υψηλότερη τιμή στα καταλύματα αυτών και την περιοχή στην οποία υφίσταται η πλειοψηφία των.

Νομός	Μέγιστη Δυναμικότητα	Ελάχιστη Τιμή Καταλύματος	Μέγιστη Τιμή Καταλύματος	Περιοχή Τοποθεσίας (Βουνό – Θάλασσα)
Λασιθίου	14	74,09	104,54	Βουνό
Ηρακλείου	25	71,66	101,25	Βουνό
Ρεθύμνου	27	77,2	141,9	Βουνό
Χανίων	20	106,8	212,9	Βουνό

Πίνακας 2. Μέσος Όρος Δυναμικότητας, Τιμών και Περιοχής Τοποθεσίας Αγροτουριστικών Καταλυμάτων ανά νομό στην Κρήτη

Πηγή: <http://www.crete.gov.gr>

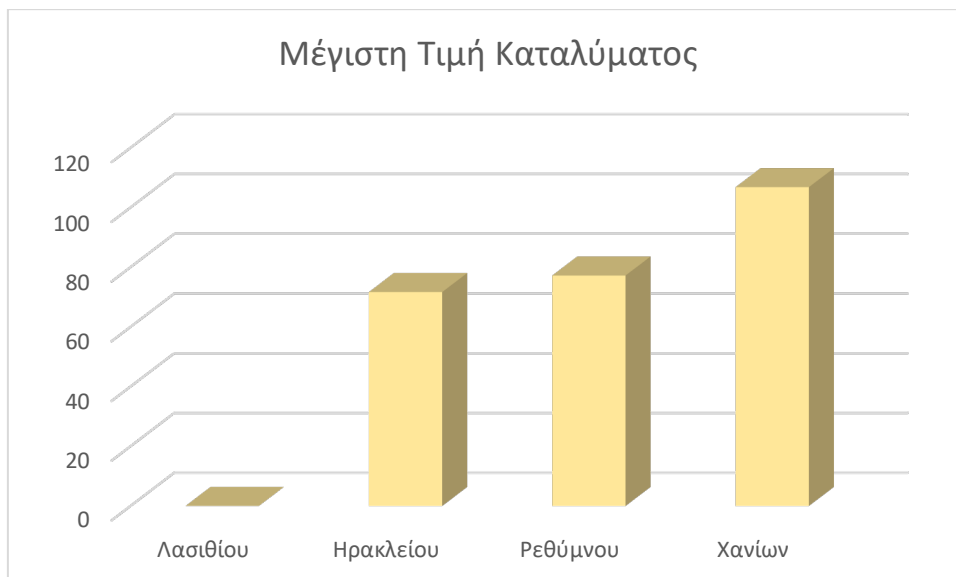
Αυτό που παρατηρούμε είναι η συγκέντρωση των καταλυμάτων σε ορεινές περιοχές και όχι θαλάσσιες για όλους τους νομούς, ενώ η μεγαλύτερη δυναμικότητα υφίσταται στον νομό Ρεθύμνου. Επιπρόσθετα στον νομό Χανίων έχουμε την μεγαλύτερη ελάχιστη και μέγιστη τιμή ανά κατάλυμα, ίσως επειδή ο εν λόγω νομός τείνει να έχει περισσότερη τουριστική κίνηση σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Διαγραμματικά επίσης μπορούμε να δούμε όλα τα παραπάνω δεδομένα παρακάτω.

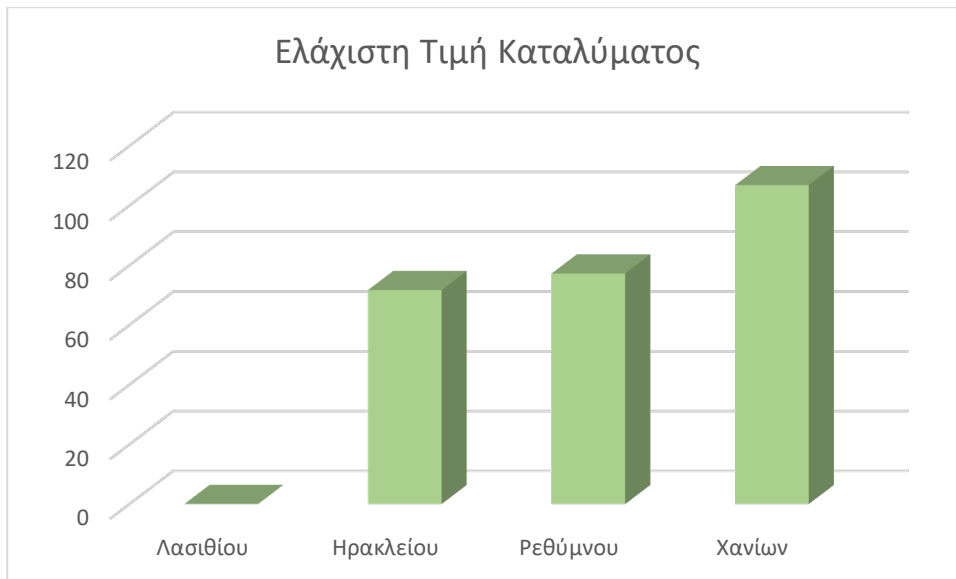
Γράφημα 2. ΜΟ Μέγιστης Δυναμικότητας Αγροτουριστικών Καταλυμάτων Κρήτης.

Πηγή: <http://www.crete.gov.gr>

Γράφημα 3. ΜΟ Μέγιστης Τιμής Αγροτουριστικών Καταλυμάτων Κρήτης.

Πηγή: <http://www.crete.gov.gr>

Γράφημα 4. ΜΟ Ελάχιστης Τιμής Αγροτουριστικών Καταλυμάτων Κρήτης.

Πηγή: <http://www.crete.gov.gr>

4.3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, στελέχη του Υπουργείου Γεωργίας (Αγροτική Οικιακή Οικονομία) και η τότε Γενική Γραμματεία Ισότητας, προώθησαν αγροτουριστικά μοντέλα που εφαρμόστηκαν με επιτυχία στην υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη. Τότε είδαμε κυρίως Αγροτουριστικούς Γυναικείους Συνεταιρισμούς (επιχειρήσεις του κοινωνικού τομέα της οικονομίας) στην Άγιο Γερμανό Φλώρινας, στην Πέτρα Μυτιλήνης και αργότερα και σε πολλές άλλες περιοχές. Αυτής της μορφής οι Γυναικείοι Συνεταιρισμοί είναι σήμερα γύρω στους 130 (Ανθοπούλου, 2006).

Από το 1991, με την πρωτοβουλία LEADER, άρχισαν να γίνονται και άλλης μορφής αγροτουριστικές επιχειρήσεις σε όλη την Ελλάδα, από τις οποίες σήμερα αρκετές δεν λειτουργούν ή άλλαξαν χρήσεις (κατοικίες, προικώα κλπ). Τα τελευταία χρόνια επισημαίνουμε πραγματικές αγροτουριστικές εκμεταλλεύσεις, οι

οποίες λειτουργούν κανονικά και με προδιαγραφές τοπικής αρχιτεκτονικής, με εξοπλισμό που δεν προσβάλλει την περιοχή, με φροντίδα για το περιβάλλον, με σωστές υπηρεσίες, με τοπική παραδοσιακή γαστρονομία, με ενασχόληση με τοπικές πολιτιστικές-κοινωνικές εκδηλώσεις και, το κυριότερο-χαρακτηριστικότερο, με δραστηριότητες και προγράμματα για τους φιλοξενούμενους του νησιού της Κρήτης.

Μπορεί αυτοί που έπρεπε να είχαν φροντίσει τα τελευταία είκοσι χρόνια να δημιουργήσουν το θεσμικό πλαίσιο του αγροτουρισμού, να μην έκαναν τίποτε (κρίνοντας από το αποτέλεσμα που είναι η ανυπαρξία θεσμικού πλαισίου για τον αγροτουρισμό) και σήμερα να ομιλούν για τουρισμό υπαίθρου, αλλά σήμερα οι επιχειρηματίες αγροτουρισμού υπάρχουν και άρχισαν να κινούνται, παρά την σθεναρή προσπάθεια απομόνωσης που επιβάλουν οι κατέχοντες (που είναι οι ίδιοι αυτοί που δεν έκαναν τίποτε τα τελευταία 20 χρόνια).

Τον τελευταίο χρόνο, οι συνειδητοποιημένοι (και απελπισμένοι) επιχειρηματίες του αγροτουρισμού στην Κρήτη, συναντήθηκαν και αποφάσισαν τα εξής:

[1] να ιδρύσουν την αστική μη κερδοσκοπική εταιρία ΑΓΡΟΞΕΝΙΑ, η οποία είναι ένα σύγχρονο think tank-ομάδα προβληματισμού για θέματα αγροτουρισμού και κυριότερους στόχους μεταξύ άλλων τους:

- Αύξηση της ζήτησης του αγροτουρισμού.
- Συντονισμό επιχειρηματιών (Συλλογική δράση).
- Υποστήριξη λύσης θεμάτων αγροτουρισμού.
- Οριοθέτηση αντικειμένων του Αγροτουρισμού.
- Ανταλλαγή εμπειριών επιχειρηματιών.
- Υποστήριξη τεκμηρίωσης θεμάτων.
- Διαμόρφωση-πιστοποίηση προδιαγραφών.

[2] τη δημιουργία Συνδικαλιστικών Δομών Επιχειρηματιών Αγροτουρισμού με τίτλο ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

[3] Η υπογραφή της πανελλήνιας δομής των επιχειρηματιών αγροτουρισμού, στο ΜΑΙΧ Χανίων, με την ονομασία ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΝΩΣΕΩΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ.

Η ΑΓΡΟΞΕΝΙΑ έχει ορίσει ως αγροτουριστική επιχείρηση εκείνη την επιχείρηση που λειτουργεί (ιδιοκτησιακά ή συμβολαιακά) ταυτόχρονα τουλάχιστον δύο από τις παρακάτω κατηγορίες επιχειρήσεων.

[1] Παραδοσιακοί ξενώνες & καταλύματα

[2] Καφενεία και εστιατόρια παραδοσιακής γαστρονομίας

[3] Εργαστήρια παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων (τρόφιμα & τεχνήματα)

[4] Πρατήρια πώλησης τοπικών παραδοσιακών προϊόντων (τρόφιμα & τεχνήματα)

[5] Επισκέψιμα αγροκτήματα

[6] Δραστηριότητες (περιήγηση, ιπασία, χοροί, μαγειρική, πανηγύρια κλπ) και ο επιχειρηματίας έχει ισχυρή σύνδεση με την τοπική κοινωνία και γη.

Ένα αγροτουριστικό κατάλυμα με άδεια λειτουργίας ενοικιαζόμενων δωματίων ή διαμερισμάτων, σήμερα απαγορεύεται να προσφέρει πρωινό και μάλιστα απαγορεύεται να προσφέρει ιδιοπαρασκευαζόμενες τυρόπιτες ή ψωμί, ιδιοπαρασκευαζόμενα γλυκά ή ακόμα και άλλα προϊόντα της περιοχής.

Ένα αγροτουριστικό κατάλυμα, που λειτουργεί κανονικά με άδεια ενοικιαζόμενων δωματίων και με άδεια εστιατορίου-ταβέρνας και με άδεια εργαστηρίου παραγωγής τοπικών προϊόντων, δεν μπορεί να μετακινήσει αναλόγως των αναγκών το προσωπικό του, που σημειωτέο είναι πιθανότατα σε κάποιο απομακρυσμένο χωριό. Εάν δεν έχει, ας πούμε, εκείνη την ημέρα προϊόντα για επεξεργασία, να μπορεί να πάει σε υπηρεσίες στην ταβέρνα ή στην καθαριότητα των δωματίων.

Προκειμένου μία επιχείρηση να χρηματοδοτηθεί από τα μέτρα και τις δράσεις του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 που αφορούν την ενίσχυση αγροτουριστικών δραστηριοτήτων, θα πρέπει μετά την ολοκλήρωση του

επενδυτικού σχεδίου να πληροί τους όρους και τις προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό της ως Αγροτουριστικής Επιχείρησης.

Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε τις διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ ανά περιφέρεια της Ελλάδας για τα έτη 2007-2012.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	65.420.236	65.624.563	66.022.270	66.800.371	70.847.874	64.406.807
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΘΡΑΚΗ	1.654.973	1.759.226	1.754.483	1.608.332	3.205.913	1.556.293
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7.153.293	7.891.536	7.891.793	7.715.656	8.070.541	7.707.423
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	389.331	392.241	383.269	358.772	324.628	284.180
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1.957.952	1.983.379	2.111.634	2.016.096	2.022.445	1.767.977
ΗΠΕΙΡΟΣ	936.866	900.065	1.015.199	985.103	1.012.122	839.552
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	7.522.757	7.381.425	7.457.180	7.291.096	7.660.613	7.173.893
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1.957.596	1.860.051	1.861.313	1.776.448	1.752.133	1.477.508
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.762.551	1.643.172	1.767.856	1.702.703	1.529.468	1.195.517
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2.704.207	2.569.268	2.830.581	2.739.135	2.764.321	1.993.369
ΑΤΤΙΚΗ	7.706.563	7.315.351	7.055.609	6.752.602	6.914.184	5.787.831
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1.659.124	1.653.390	1.635.463	1.499.728	1.531.059	1.271.432
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	14.690.087	14.546.143	146.398.435	15.905.635	17.295.939	15.472.740
ΚΡΗΤΗ	15.324.936	15.729.316	15.621.455	16.449.065	18.368.774	17.707.385

Πίνακας 2. Διανυκτερεύσεις στα Καταλύματα Ξενοδοχειακού Τύπου και Κάμπινγκ

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ (πρώην ΕΣΥΕ)

Οι περισσότερες διανυκτερεύσεις σημειώνονται στο Νότιο Αιγαίο και την Κρήτη ενώ οι λιγότερες διανυκτερεύσεις στη Δυτική Μακεδονία (Πίνακας 28). Το 2007 πραγματοποιήθηκαν στο Νότιο Αίγιο 14.690.087 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2008 14.546.143 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2009 14.636.435 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2010 14.905.635 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2011 πραγματοποιήθηκαν 17.295.939 χιλ. διανυκτερεύσεις και το 2012 15.472.740 χιλ. διανυκτερεύσεις. Στη Κρήτη το 2007 πραγματοποιήθηκαν 15.324.936 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2008 15.729.316 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2009 15.621.455 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2010 16.449.065 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2011 πραγματοποιήθηκαν 18.368.774 χιλ.

διανυκτερεύσεις και το 2012 17.707.385 χιλ. διανυκτερεύσεις. Αντίθετα η Δυτική Μακεδονία το 2007 πραγματοποίησε μόλις 389.331 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2008 392.241 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2009 383.269 χιλ. διανυκτερεύσεις και το 2010 358.772 χιλ. διανυκτερεύσεις, το 2011 πραγματοποιήθηκαν μόλις 324.628 χιλ. διανυκτερεύσεις και το 2012 μόλις 284.180 χιλ. διανυκτερεύσεις. Παρατηρούμε ότι από το 2007 έως και το 2010 οι διανυκτερεύσεις δεν έχουν σταθερή πορεία. Το 2011 παρατηρούμε μια σημαντική αύξηση στις διανυκτερεύσεις και το 2012 μια σημαντική μείωση. Τον ένα χρόνο μειώνονται και τον επόμενο αυξάνονται αλλά διατηρούνται στα ίδια σχεδόν επίπεδα χωρίς τεράστιες διακυμάνσεις.

Από τον πίνακα που ακολουθεί επίσης μπορούμε να δούμε την Κρήτη μέσα στους δημοφιλέστερους μεσογειακούς προορισμούς για το 2012.

ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟΤΗΤΑ
1. ΗΜΕΡΟΒΙΓΛΙ, ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ	85
2. ΦΗΡΑ, ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ	82
3. ΚΑΠΡΙ, ΙΤΑΛΙΑ	81
4 .ΧΑΝΙΑ, ΚΡΗΤΗ	81
5. ΡΕΘΥΜΝΟ, ΚΡΗΤΗ	81
6. ΛΑΓΚΟΣ, ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	81
7. ΣΥΡΑΚΟΥΣΕΣ, ΣΙΚΕΛΙΑ	81
8. ΛΑΝΕΣ, ΙΣΠΑΝΙΑ	81
9. ΜΟΝΑΚΟ, ΜΟΝΤΕ ΚΑΡΛΟ	81
10. ΤΑΒΙΡΑ, ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	80
11. ΤΡΑΠΑΝΙ, ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	80
12. ΑΛΓΚΕΡΟ, ΙΤΑΛΙΑ	80
13. ΣΑΝΤΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΛΙΓΟΥΡΕ, ΙΤΑΛΙΑ	80
14. ΚΟΝΙΑ ΝΤΕ ΛΑ ΦΡΟΝΤΕΡΑ, ΙΤΑΛΙΑ	80
15. ΣΑΝΤΑ ΟΙΛΑΛΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ	79
16. ΜΑΡΜΠΕΓΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ	79
17. ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, ΚΡΗΤΗ	79
18. ΛΙΝΙΑΝΟ ΣΑΜΠΙΑΝΤΟΡ, ΙΤΑΛΙΑ	79
19. SAINTES MARIES DE LA MER, ΓΑΛΛΙΑ	79
20. ΑΛΚΟΥΝΤΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ	79

Πίνακας 3. Δημοφιλέστεροι Μεσογειακοί Προορισμοί

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ (πρώην ΕΣΥΕ)

4.5. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT, PEST ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Ανάλυση SWOT

Η ανάλυση SWOT είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού το οποίο χρησιμοποιείται για την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μίας επιχείρησης, όταν η επιχείρηση πρέπει να λάβει μία απόφαση σε σχέση με τους στόχους που έχει θέσει ή με σκοπό την επίτευξή τους.

Γενικά, κατά την εφαρμογή της ανάλυσης επιχειρείται να απαντηθούν με όσο το δυνατόν πιο ποσοτικοποιημένο τρόπο ερωτήματα για την περιοχή όπως:

Δυνάμεις:

- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα;
- Ποιο είναι το πλέον ανταγωνιστικό προϊόν / υπηρεσία;
- Ποιοι είναι οι διαθέσιμοι πόροι που είναι μοναδικοί ή έχουν το μικρότερο συγκριτικά κόστος;
- Τι θεωρούν οι τοπικοί οικονομικοί παράγοντες ως ενδογενή δύναμη της περιοχής;

Αδυναμίες:

- Τι θα μπορούσε να βελτιωθεί;
- Τι θα έπρεπε να αποφευχθεί;
- Τι θεωρούν οι τοπικοί οικονομικοί παράγοντες ως ενδογενή αδυναμία;

Η παραπάνω θεώρηση των Δυνάμεων – Αδυναμιών πραγματοποιείται τόσο από την εσωτερική οπτική, όσο και από την οπτική των «πελατών». Κρίσιμος παράγοντας, ο οποίος επιβάλει την προσπάθεια ποσοτικοποίησης των δεδομένων αποτελεί η δυνατότητα ρεαλιστικής (αντικειμενικής) αποτίμησης της υφιστάμενης κατάστασης. Η όλη ανάλυση οφείλει να γίνει συσχετιζόμενη με τον ανταγωνισμό: για παράδειγμα, η παραγωγή ενός προϊόντος υψηλής ποιότητας, εφόσον παράγεται σε αφθονία και από τον ανταγωνισμό, δεν αποτελεί δύναμη για την περιοχή, αλλά αναγκαιότητα.

Ευκαιρίες

- Ποιες είναι οι καλές ευκαιρίες που προβάλλουν;
- Ποιες είναι οι ενδιαφέρουσες τάσεις που αφορούν την περιοχή;

Χρήσιμες ευκαιρίες μπορεί να θεωρηθούν:

- Αλλαγές στην τεχνολογία και τις αγορές, σε μικρή ή μεγάλη κλίμακα
- Αλλαγές στην κρατική πολιτική στο πεδίο ενδιαφέροντος

- Αλλαγές σε κοινωνικά μοτίβα, πληθυσμιακά προφίλ, αλλαγές τρόπου ζωής
- Τοπικά γεγονότα

Στην συνέχεια θα πραγματοποιήσουμε ανάλυση SWOT για τον αγροτουρισμό στην Κρήτη. Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε συνοπτικά την ανάλυση, ενώ στην συνέχεια ακολουθεί και επεξήγηση.

Δυνάμεις	Ευκαιρίες
[1] Κλίμα [2] Γεωγραφική θέση [3] Κλασικός Τουριστικός Προορισμός [4] Πτήσεις Charter	[1] Δυνατότητες Ανάπτυξης Θεματικού Προορισμού [2] Διατροφή και Γαστρονομία [3] Χρηματοδοτικές Ευκαιρίες [4] Ολοκλήρωση Βασικών Έργων Υποδομής [5] Διέξοδος για τον Εγχώριο Τουρισμό [6] Λειτουργία Ξενώνων, Φάρμες, Αγροκτήματα
Αδυναμίες	Απειλές
[1] Χαμηλή Ποιότητα Δημόσιων Υποδομών και Υπηρεσιών [2] Έλλειψη Υποστηρικτικών Υποδομών [3] Χαμηλή Ποιότητα Στελεχιακού Δυναμικού [4] Ανεπαρκείς και Αναποτελεσματικές Προσπάθειες Προβολής	[1] Διεθνής Ανταγωνισμός [2] Μεγάλες Δαπάνες Προβολής [3] Βελτίωση Εγκαταστάσεων Αεροδρομίων [4] Κοινωνικό – Πολιτική Κατάσταση [5] Έλλειψη Χωροταξικού Σχεδιασμού [6] Καταστροφή Φυσικού Περιβάλλοντος [7]

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

[1] Το άριστο κλίμα και η γεωγραφική θέση της Κρήτης αποτελούν τα ισχυρά ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα. Το υψηλό ποσοστό ηλιοφάνειας και ο ήπιος χειμώνας είναι οι προϋποθέσεις για τον αγροτουρισμό και τις συναφείς δραστηριότητες: αγροτικές εργασίες, πεζοπορία, περιηγήσεις, ορειβασία, παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας. Επιπροσθέτως η επάρκεια των φυσικών πόρων προκαλεί το ενδιαφέρον για επισκέψεις σε περιοχές φυσικού κάλλους, σπάνια οικοσυστήματα όπως το Βάι, το φαράγγι της Σαμαριάς, καθαρές παραλίες και βυθός, όπου μπορούν να δημιουργηθούν καταδυτικά κέντρα. Αλλά και οι ανθρωπογενής πόροι συμβάλουν στις δραστηριότητες του αγροτουρισμού αρχαιολογικά μνημεία, οικισμοί, ήθη, έθιμα, παραδόσεις. Άλλωστε η Κρήτη είναι ένας καταξιωμένος τουριστικός προορισμός, καθώς η πολιτιστική και η ιστορική της κληρονομιά είναι ένα από τα αξιόλογα συγκριτικά πλεονεκτήματα της.

[2] Η Κρήτη αποτελεί έναν κλασικό τουριστικό προορισμό παγκοσμίου φήμης, ενώ η επανάληψη της επίσκεψης των τουριστών κυμαίνεται σε ικανοποιητικά επίπεδα. Αυτοί οι επισκέπτες μπορούν «να δουν την Κρήτη και αλλιώς» μέσα από εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός. Επίσης ο μεγάλος αριθμός τουριστών που έρχεται στο νησί με πτήσεις charter μπορεί να συνδυάσει το χαμηλό κόστος της μετακίνησης με αυτό των αγροτουριστικών καταλυμάτων.

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

[1] Η χαμηλή ποιότητα δημοσίων υποδομών και υπηρεσιών επηρεάζουν αρνητικά την εικόνα των επισκεπτών ή την επιλογή της Κρήτης ως προορισμό. Η ελλιπής οργάνωση αεροδρομίων και λιμανιών, οι καθυστερήσεις πτήσεων, οι αδυναμίες των μέσων μαζικής μεταφοράς, η ανεπαρκής σήμανση του οδικού δικτύου λειτουργούν ως μειονεκτήματα.

[2] Μεγάλο μειονέκτημα αποτελεί και η έλλειψη υποστηρικτικών υποδομών. Σε όλη την Κρήτη λειτουργεί ένα γραφείο αγροτουρισμού, στη Σητεία. Αλλά υπάρχει ένωση αγροτουριστικών καταλυμάτων.

- [3] Αν και ο ανθρώπινος παράγοντας παίζει τον πρώτο ρόλο, η χαμηλή ποιότητα του στελεχειακού δυναμικού αποτελεί μια πραγματικότητα. Έτσι ο κρητικός αγροτουρισμός τίθεται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με των άλλων χωρών και αποκτά μειωμένη ανταγωνιστικότητα έναντι άλλων προορισμών.
- [4] Οι ανεπαρκείς και αναποτελεσματικές προσπάθειες προβολής, που φτάνουν μέχρι και την απουσία, εντείνουν τη δυσκολία διεξόδου στις μεγάλες αγορές του εξωτερικού. Η κατάσταση χειροτερεύει λαμβάνοντας υπ' όψιν την έντονη εξάρτηση από αποφάσεις επιλογές και πολιτικές μεγάλων τουριστικών πρακτορείων του εξωτερικού

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

- [1] Η Κρήτη διαθέτει δυνατότητες για την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού, άρα και για όλων των μορφών εναλλακτικού τουρισμού και των δραστηριοτήτων που άπτονται του αγροτουρισμού, αθλητικός, ορειβατικός, φυσιολατρικός, θρησκευτικός, δράσης.
- [2] Επίσης στον αγροτουρισμό μπορούν να ενταχθούν η κρητική διατροφή και γαστρονομία, αλλά και τα τοπικά προϊόντα. Τα ντόπια προϊόντα (αρκετά αναγνωρισμένα Π.Ο.Π.) και η κρητική κουζίνα είναι αναγνωρισμένης, υψηλής ποιότητας και είναι γνωστή η ευεργετική τους επίδραση στην ανθρώπινη υγεία.
- [3] Για όσους ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στον αγροτουρισμό υπάρχουν χρηματοδοτικές ευκαιρίες μέσω Leader και άλλων προγραμμάτων. Επίσης έχει ήδη χρηματοδοτηθεί η δημιουργία πολιτιστικών και φυσιολατρικών διαδρομών σε πάρα πολλά μέρη του νησιού.
- [4] Στην περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού θα συμβάλλει και η ολοκλήρωση των βασικών έργων υποδομής. Οι αερομεταφορές να βελτιωθούν και να επιλυθούν σημαντικά ζητήματα θαλάσσιων μεταφορών διαχείρισης απορριμμάτων, ύδρευσης.

- [5] Ο αγροτουρισμός μπορεί να αποτελέσει διέξοδο για τον εγχώριο τουρισμό. Ο μαθητικός, ο εκπαιδευτικός, της τρίτης ηλικίας, ο οικογενειακός μπορούν να διοχετευθούν στον αγροτουρισμό. Ιδίως σε περίοδο κρίσης που οι διακοπές εντός χώρας είναι μια οικονομική λύση.
- [6] Εξάλλου η Κρήτη και το τουριστικό της προϊόν έχουν ήδη μια θετική εικόνα για τους υποψήφιους τουρίστες του κλασικού αλλά και του αγροτικού τουρισμού. Διαθέτει ξεχωριστή ταυτότητα, χαρακτηρίζεται από ζεστή φιλοξενία και θεωρείται ασφαλής ταξιδιωτικός προορισμός.
- [7] Η δραστηριότητα των γυναικείων αγροτικών συνεταιρισμών στην Κρήτη θα μπορούσε να επεκταθεί στη λειτουργία ξενώνων και άλλων οικημάτων όπως φάρμες και αγροκτήματα, εντός των οποίων να προσφέρεται διαμονή.

ΑΠΕΙΛΕΣ

- [1] Ο κρητικός αγροτουρισμός έχει να αντιμετωπίσει το διεθνή ανταγωνισμό. Και κυρίως τους ανερχόμενους τουριστικούς προορισμούς που διαθέτουν παρθένο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
- [2] Ο ανταγωνισμός μπορεί να αντιμετωπιστεί με την προβολή. Ωστόσο η προώθηση υστερεί σε δαπάνη, τρόπο και οργάνωση και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Επίσης η προβολή πρέπει να αναδείξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του κρητικού αγροτουρισμού, την πληθώρα των δραστηριοτήτων και το φυσικό περιβάλλον.
- [3] Επειδή ο τουρισμός γενικότερα εξαρτάται από τις αερομεταφορές και λαμβάνοντας υπ' όψιν το αυξημένο ποσοστό των πτήσεων charter που προσγειώνονται στην Κρήτη θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα για βελτίωση και εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων των αεροδρομίων στην Κρήτη αλλά και την ύπαρξη ενός διεθνούς αεροδρομίου. Ανασταλτικά λειτουργούν οι καθυστερήσεις, οι ακυρώσεις πτήσεων και άλλα προβλήματα που παρουσιάζονται κατά καιρούς στις αερομεταφορές. Πάντως τέτοια προβλήματα δεν προκύπτουν μόνο λόγω έλλειψης κατάλληλων υποδομών, αλλά κινητοποιήσεων των εργατικών και

παραγωγικών κλάδων. Στάσεις εργασίας των ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας, απεργίες οδηγών ταξί όπως έγινε πέρυσι το καλοκαίρι ή των ναυτεργατών λειτουργούν αρνητικά ως βίωμα ή ως πληροφορία για τουρίστες, τουριστικά γραφεία και επενδυτές. Τα προβλήματα δημιουργεί η εκάστοτε κοινωνικό-πολιτική κατάσταση.

- [4] Η άναρχη δόμηση και η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού οδήγησαν στην αλλοίωση της οικιστικής ταυτότητας της Κρήτης. Οι συνέπειες είναι εμφανής σε επίπεδο αισθητικής, αλλά και στο οικιστικό περιβάλλον, έναν από τους ισχυρότερους τουριστικούς πόρους. Δεν είναι λίγες οι φορές που δίπλα σε παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ξωκλήσια, μετόχια, οικισμούς ή σε περιοχές φυσικού κάλλους εμφανίζονται κτίσματα μοντέρνας σχεδίασης και αισθητικής, εντελώς αταίριαστο στην αρχιτεκτονική της περιοχής.
- [5] Η ανεξέλεγκτη δόμηση και η αλόγιστη τουριστική ανάπτυξη ενέχει τον κίνδυνο καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος, του κατεξοχήν συγκριτικού πλεονεκτήματος του κρητικού αγροτουρισμού. Στη αποτροπή μιας τέτοιας κατάστασης θα συμβάλλουν αυστηροί κανόνες αρχιτεκτονικής τουριστικών και άλλων καταλυμάτων και η εφαρμογή τους, αλλά και η επίλυση του χρονίζοντος προβλήματος της διαχείρισης απορριμμάτων.

Ανάλυση PEST

Η ανάλυση PEST είναι ένα στρατηγικό εργαλείο του Μάρκετινγκ που χρησιμοποιείται για την ανάλυση του Μακροπεριβάλλοντος μιας επιχείρησης ή μιας περιοχής. Το αρκτικόλεξο PEST προκύπτει από τις αγγλικές λέξεις Political, Economical, Social και Technological factors (αντίστοιχα στα ελληνικά πολιτικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί και τεχνολογικοί παράγοντες) του Μακροπεριβάλλοντος μιας επιχείρησης.

Αυτοί οι εξωτερικοί παράγοντες συνήθως είναι πέρα από τον έλεγχο τις επιχείρησης και παρουσιάζονται σαν απειλές. Για τον λόγο αυτό, κάποιοι λένε ότι

pest είναι κατάλληλος όρος για αυτούς τους παράγοντες. Παρ' όλα αυτά, οι αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον δημιουργούν και νέες ευκαιρίες με αποτέλεσμα να δίνουν στην pest έναν πιο θετικό όρο.

Το οικονομικό περιβάλλον (economic conditions): Το οικονομικό περιβάλλον περιλαμβάνει τις μακροοικονομικές πολιτικές, όπως για παράδειγμα δημοσιονομική, νομισματική, φορολογική πολιτική, το επενδυτικό πλαίσιο, οργανισμούς που καθορίζουν, για παράδειγμα, την ευκολία πρόσβασης στο επενδυτικό κεφάλαιο επιχειρηματικών συμμετοχών, την προσέλκυση επενδύσεων (εγχωρίων και ξένων), τις ξένες άμεσες επενδύσεις, και επενδύσεις προσανατολισμένες στην οικονομία της

Το κοινωνικό περιβάλλον (social conditions): Το κοινωνικό περιβάλλον περιλαμβάνει τις δημογραφικές μεταβολές, τις εργασιακές σχέσεις, τις επαγγελματικές ενώσεις και σωματεία, το βασικό εκπαιδευτικό επίπεδο για το γενικό πληθυσμό, που καθορίζει το ελάχιστο εκπαιδευτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού και της εγχώριας καταναλωτικής αγοράς, την υποδομή, η ποιότητα του εργατικού δυναμικού, την ποιότητα της εκπαίδευσης.

Το πολιτικό περιβάλλον (political conditions): Το πολιτικό περιβάλλον περιλαμβάνει την εθνική διακυβέρνηση και τις δομικές κυβερνητικές πολιτικές, τις κρατικές πολιτικές υποστήριξης, και χρηματοδότησης της έρευνας και τις πολιτικές που σχετίζονται με την φορολόγηση κεφαλαίων για E&TA, την ύπαρξη ευέλικτων οργανωτικών δομών.

Το θεσμικό και νομικό περιβάλλον (cultural and law conditions): Οι παράγοντες του θεσμικού και νομικού περιβάλλοντος περιλαμβάνουν τις νομοθετικές και μακρο-οικονομικές ρυθμίσεις όπως για παράδειγμα είναι ο νόμος περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, η φορολογία, οι κανόνες επιχειρησιακής διαχείρισης, η πολιτική επιτοκίων και συναλλαγματικών ισοτιμιών, τα δασμολόγια και ο ανταγωνισμός, την θεσμική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Θα δούμε λοιπόν στην συνέχεια την ανάλυση PEST στην Κρήτη. Θα δούμε δηλαδή τους πολιτικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και τεχνολογικούς

παράγοντες που υπάρχουν και επηρεάζουν είτε θετικά είτε αρνητικά την ανάπτυξη του αγροτουριστικού τουρισμού στην Κρήτη.

Πολιτικοί Παράγοντες

Η μεγάλης διάρκειας παγκόσμια πολιτική σταθερότητα που μέχρι και σήμερα φαίνεται να υποβόσκει προσφέρει στους μελλοντικούς επισκέπτες της Κρήτης την αίσθηση της ασφάλειας. Αυτός ο παράγοντας είναι ίσως από τους βασικότερους. Άλλος πολιτικός παράγοντας είναι η ύπαρξη νόμων και ρυθμίσεων που καθορίζουν το εργατικό ωράριο, τον ελάχιστο και μέγιστο μισθό των εργαζομένων, τους έμμεσους και άμεσους φόρους και τη τιμολόγηση των προϊόντων στον ξενοδοχειακό τομέα.

Αυτό που λείπει από την Κρήτη ωστόσο είναι η υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου χωρικής ανάπτυξης του τουρισμού (ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον τουρισμό) και η άσκηση πολιτικών τουριστικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που αυτό θέτει για την αναβάθμιση και εμπλουτισμό του αγροτουριστικού προϊόντος, τη διεύρυνση των προορισμών με ειδική μέριμνα για τη διαφύλαξη των πόρων, με στόχο την στήριξη των επενδύσεων, τη βελτίωση της συνολικής απόδοσης του τομέα και τη διάχυση του αποτελέσματος σε άλλους τομείς.

Μέχρι σήμερα η τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης έχει αφήσει περιοχές αναξιοποίητες ή έχει οδηγήσει περιοχές σε κρίση έχοντας υπερβεί τη φέρουσα ικανότητά τους. Η έλλειψη αρμοδιοτήτων σε μία σειρά σημαντικά ζητήματα, η έλλειψη επαρκών αυτοτελών πόρων και η εξάρτηση από το κεντρικό κράτος για τη χρηματοδότηση και η έλλειψη στελεχών δημιούργησαν τοπικές δομές διοίκησης με περιορισμένες δυνατότητες ουσιαστικής παρέμβασης στα αναπτυξιακά προβλήματα της περιφέρειας.

Οικονομικοί Παράγοντες

Ενώ η πολιτική κατάσταση της Κρήτης είναι σταθερή, η οικονομική κατάσταση δεν είναι και τόσο σταθερή. Ο πληθωρισμός και η ανεργία χρόνο με το χρόνο αυξάνονται και η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών μειώνεται. Δυστυχώς, η οικονομία της Κρήτης και όλης της Ελλάδας βρίσκεται σε τραγικό επίπεδο.

Επιπλέον, το μέγεθος του νησιού της Κρήτης, της εξασφαλίζει ότι ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής των επιχειρήσεων θα καταναλωθεί τοπικά και οι επιχειρήσεις δε θα επιβαρυνθούν με κόστος μεταφοράς. Αρνητικό οικονομικό παράγοντα αποτελεί η διαρροή του εισοδήματος. Οι επιχειρήσεις μπορεί να έχουν έδρα την Κρήτη και να παράγουν τα προϊόντα τους εδώ αλλά ένα ποσοστό από τα εισοδήματα που δημιουργούνται είτε ως επιχειρηματικά κέρδη είτε ως αμοιβές εργασίας διαφεύγουν στο εξωτερικό και συνεπώς έχουν περιορισμένη συμβολή στη τοπική ανάπτυξη.

Όσον αφορά την οικονομική δομή της Περιφέρειας, στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας παρατηρούμε ενέργειες εκσυγχρονισμού και έντονης εξειδίκευσης (π.χ. στην παραγωγή ελαιόλαδου), κάτι το οποίο ενισχύει την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Στον δευτερογενή τομέα το νησί έχει κάνει σημαντικά βήματα προόδου και τέλος, ο τριτογενής τομέας παραγωγής εξειδικεύεται κυρίως στον τουρισμό.

Η Κρήτη που διαθέτει μία σημαντική παρουσία του δευτερογενή και τριτογενή τομέα παραγωγής και εξειδίκευση σε κλάδους εντάσεως κεφαλαίου και τεχνολογίας αναμένεται να έχει ευνοϊκότερες προοπτικές ανάπτυξης. Από την άλλη πλευρά, η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού σε όρους εκπαίδευσης και εξειδίκευσης αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα στην προσέλκυση και ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων και στην ταχύτερη προσαρμογή στα μεταβαλλόμενα δεδομένα της οικονομίας.

Κοινωνικοί Παράγοντες

Οι κοινωνικοί παράγοντες αφορούν τη κοινωνική δομή της Κρήτης, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, την εκπαίδευση, τη νοοτροπία κ.α. Βασικός

κοινωνικός παράγοντας αποτελεί η ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού. Αυτό επιτυγχάνεται με την εκπαίδευση – κατάρτιση του ντόπιου πληθυσμού. Περιοχές που συγκεντρώνουν σημαντικά μεγέθη επιστημονικού δυναμικού και καταρτισμένου εργατικού δυναμικού καθώς και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Η Κρήτη εκτός από τις τουριστικές σχολές που διαθέτει, έχει και πολλούς καταρτισμένους ξεναγούς, γεγονός που βοηθάει στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού αλλά και όλων των υπόλοιπων μορφών τουρισμού.

Οι ανθρώπινες αξίες και αντιλήψεις αλλάζουν χρόνο με το χρόνο. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις διαφορετικές κουλτούρες οδηγεί σε μετατόπιση από τον τουρισμό πακέτων σε πιο ευαίσθητους τύπους τουρισμού και αναψυχής όπως είναι ο αγροτουρισμός. Ο αγροτουρισμός επιπλέον αποτελεί ένα μέσο διάδοσης πληροφοριών σχετικών με τα ήθη, τα έθιμα και τον τρόπο ζωής των διαφορετικών πολιτισμών και συνεισφέρει θετικά στην γνωριμία των λαών και την ειρηνική συνύπαρξή τους.

Ο δυτικός τρόπος ζωής όμως και τα έντονα καταναλωτικά πρότυπα που συχνά προβάλλουν οι τουρίστες, επηρεάζουν, φέρνουν αλλαγές και σύγχυση στις συνήθειες και τους ρυθμούς των τοπικών κοινωνιών, υποβαθμίζοντας ή καταστρέφοντας τη σημασία της τοπικής κουλτούρας (αλλαγές σε ήθη, έθιμα και αξίες ύστερα από τουριστικοποίηση των περιοχών – εμπορευματοποίηση).

Τεχνολογικοί Παράγοντες

Οι τεχνολογικοί παράγοντες αφορούν το διαδίκτυο, τη γρήγορη μετάδοση της πληροφορίας, νέες ανακαλύψεις – καινοτομίες κ.α. Στον τομέα των επικοινωνιών η Περιφέρεια Κρήτης έχει συγκριτικό πλεονέκτημα θέσης και υφιστάμενης τεχνολογικής υποστήριξης για να παίζει σημαντικό ρόλο σαν τηλεπικοινωνιακό κέντρο, διασυνδέοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση με την ΝΑ Μεσόγειο.

Επιπλέον, η σημαντική συγκέντρωση ερευνητικών, ακαδημαϊκών και τεχνολογικών ιδρυμάτων αποτελεί ισχυρό σημείο για την ανάδειξη του νησιού σε κέντρο Τηλεματικών Εφαρμογών και Υπηρεσιών. Στον τομέα του τουρισμού, η διασφάλιση κρίσιμου βιώσιμου μεγέθους και δικτυώσεων αποτελεί προϋπόθεση. Έτσι λοιπόν χρειάζεται βελτίωση των πυλών εισόδου-εξόδου, επιλεκτική ανάδειξη του φυσικού, πολιτιστικού και ιστορικού περιβάλλοντος καθώς και την εφαρμογή νέων τεχνολογιών για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Αναγκαία είναι η ύπαρξη προηγμένων υπηρεσιών, στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, στις επικοινωνιακές τεχνολογίες και τη βιοτεχνολογία και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Τέλος, οι νέες τεχνολογίες μπορούν να διασφαλίσουν τη λειτουργία συνδυασμένων μεταφορών επιβατών και φορτίων σε ένα ολοκληρωμένο και λειτουργικό δίκτυο λιμανιών, αεροδρομίων και οδικών αξόνων του νησιού.

4.5. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Η Κρήτη έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα που βοηθάει και ενισχύει χρόνο με τον χρόνο την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Το πλεονέκτημα αυτό είναι η φύση. Βουνά, σπηλιές, δασικές εκτάσεις, φαράγγια και άλλα αξιοποιούνται ιδιαίτερα σε μορφές εναλλακτικού τουρισμού στο νησί και ιδιαίτερα στον αγροτουρισμό.

Πέρα από τις δυνατότητες που παρέχει η φύση σημαντική είναι και η παραδοσιακή κουζίνα του νησιού όπως επίσης και τα ντόπια προϊόντα στα οποία βασίζεται. Επιπλέον χαρακτηριστικά είναι η φιλοξενία των κατοίκων της αλλά και η παραδοσιακή μουσική και οι εκδηλώσεις που οργανώνονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Η γαστρονομία επίσης στο νησί αποτελεί ένα είδος τέχνης η οποία προσφέρει στον αγροτουρίστα μια γερή γεύση από τη συλλογή της πρώτης ύλης μέχρι να φτάσει το πιάτο στο τραπέζι.

Μπορούμε άμεσα να κατανοήσουμε τα οφέλη του πληθυσμού και του νησιού γενικότερα από τη φύση, αντιλαμβανόμενοι ότι η ύπαιθρος εκεί προσφέρει μοναδικά πλεονεκτήματα για τους ντόπιους αλλά και τους τουρίστες που επιμένουν να τη βιώνουν σε καθημερινή βάση. Ο αγροτουρισμός στην περιοχή ενδιαφέροντος έχει συντελέσει σημαντικά στην διατήρηση του πληθυσμού στον τόπο. Ο αγροτουρισμός έχει συμβάλλει με ιδιαίτερο τρόπο στην ενίσχυση της αγροτικής ζωής, και γενικά στην ενδυνάμωση του οικονομικού εισοδήματος των ντόπιων. Έχει αποτρέψει την ερήμωση των ορεινών αλλά και των μειονεκτικών περιοχών του νησιού, οι οποίες για διάφορους λόγους δεν έχουν ακόμα μέχρι πρόσφατα παρουσιάσει ευκαιρίες ανάπτυξης και αξιοποίησης. Η διατήρηση των νέων ανθρώπων σε αυτές τις περιοχές μέσω του αγροτουρισμού αποτελεί επίσης ένα από τα πολλαπλά οφέλη που αυτός παρέχει καθότι δίνει διέξοδο από την ανεργία, ιδιαίτερα στις δύσκολη εποχή που διανύουμε.

Ακόμα βλέπουμε ότι είναι όλο και αυξανόμενο το ενδιαφέρον, όχι μόνο των ντόπιων στην Κρήτη αλλά και πολλών ξένων επισκεπτών της χώρα μας να βρεθούν στην ύπαιθρο και να μάθουν, μέσα από προγράμματα αγροτουρισμού, το ιδιαίτερα γοητευτικό και συναρπαστικό φυσικό τοπίο, τον πλούτο του πολιτισμού που πλαισιώνει κάθε ορεινό χωριό, τη μοναδικότητα των πατροπαράδοτων γαστρονομικών τέρψεων οι οποίες είναι χαρακτηριστικές των διαφόρων περιοχών της Κρήτης και φυσικά την απλότητα, τη φιλοξενία, την ανιδιοτέλεια και την προθυμία των κατοίκων για εξυπηρέτηση του κάθε ξένου επισκέπτη.

Σε ότι αφορά τη σημασία του αγροτουρισμού για την Κρητική ύπαιθρο, φαίνεται πως τα προτερήματα είναι σημαντικά αφού εντείνεται το γεωργικό τοπικό εισόδημα των οικογενειών του τόπου, οι αγροτικές περιοχές κερδίζουν ζωή, διαφυλάσσεται και διατηρείται η τοπική κληρονομιά αλλά και η τοπική ταυτότητα μαζί με τη παραδοσιακή αρχιτεκτονική των τοπίων της Κρήτης. Ταυτόχρονα ενδυναμώνεται η τοπική οικονομία μέσα από την παραγωγή και πώληση των τοπικών προϊόντων, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας και τέλος και σημαντικότερο παραμένει ο τοπικός πληθυσμός στην ύπαιθρο.

Με τον αγροτουρισμό στην Κρήτη, κατορθώνετε όπως ήδη αναφέραμε η παραμονή των πληθυσμών στο νησί, και διατηρείτε η αρχιτεκτονική κληρονομιά. Μέσα από τον αγροτουρισμό αναπόφευκτα προβάλλεται η πολιτιστική κληρονομιά, η μοναδικότητα της κάθε περιοχής που χάνεται και διαβρώνεται.

Αναμένεται πως ο αγροτουρισμός μέσα στα επόμενα χρόνια θα αποτελέσει ένα σημαντικό μέσο τοπικής ανάπτυξης του νησιού ενώ επιπλέον δεν θα μπορούσαμε να παραβλέψουμε το ζήτημα ότι, είναι μια ευκαιρία και αφορμή προσέγγισης των κατοίκων της υπόλοιπης Ελλάδας αλλά και της Ευρώπης, όπως επίσης και των κοινωνιών οι οποίες προοδεύουν στα πλαίσια αυτά παρά τις αλλιώτικες πολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σε μια εποχή μαζικής παραγωγής και προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών είναι απαραίτητη η όλο και περισσότερο αυξανόμενη ανάγκη για πνευματική και ψυχική ξεκούραση, πέρα από τα κλασικά, τυποποιημένα κοσμοπολίτικα τουριστικά κέντρα. Ο αγροτουρισμός προσφέρει στον επισκέπτη την αφορμή να ζήσει εμπειρίες τις οποίες σίγουρα δεν έχει την δυνατότητα να γνωρίσει στις αστικές πόλεις, σε ένα τελείως αλλιώτικο περιβάλλον από το συνηθισμένο για τις συνθήκες διαβίωσης, να συναλλάξει απόψεις και σκέψεις με την οικογένεια που τον φιλοξενεί και με τον τρόπο αυτό να νιώθει οικείος, να γίνει «ένα» με την αγροτική οικογένεια, να συμμετέχει στη ζωή και στα προβλήματά της.

Ο αγροτουρισμός είναι μια από τις πιο φιλικές προς το περιβάλλον εναλλακτικές μορφές και η τουριστική πελατεία του, ένα πολύ μικρό κομμάτι της συνολικής τουριστικής πελατείας, αποτελείται από ευαίσθητοποιημένους για τα προβλήματα του φυσικού περιβάλλοντος τουρίστες, υψηλού συνήθως οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου και από τουρίστες που επιζητούν ήσυχες και ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση. Είναι τουρίστες που προτιμούν τα φυσικά, υγιεινά και ανθεκτικά αγροτουριστικά προϊόντα και που αποφεύγουν τον μαζικό, βιομηχανοποιημένο τουρισμό, το τουριστικό μπούγιο και τον συνωστισμό στα τουριστικά θέρετρα.

Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται μέσα στο ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον και κάθε υπερβολή ή κακή διαχείρισή του ενδέχεται να τον απαξιώσει. Γι' αυτό πρέπει πάντα να χειρίζεται από τους αγρότες, να έχει βάση το αγροτικό σπίτι και να μην διαταράσσει τη σχέση μεταξύ των αγροτικών και τουριστικών δραστηριοτήτων, σχέση στην οποία οι αγροτικές δραστηριότητες υπερτερούν ενώ οι τουριστικές είναι δευτερεύουσες και υπάρχουν μόνο για να βοηθούν εισοδηματικά τους αγρότες.

Κάθε αγροτουριστική ανάπτυξη πρέπει να είναι ελεγχόμενη και αειφορική και πολλές φορές είναι επιθυμητή η καθοδηγητική κεντρική της διαχείριση από αρμόδιους Δημόσιους φορείς και η ενίσχυση των τοπικών παραγόντων. Σε αυτό αποβλέπει και η σύνδεση του αγροτουρισμού με την αγροβιοτεχνία και τους

αγροσυνεταιρισμούς, την οποία χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Πολιτεία.

Η στροφή προς τη φύση που εκδηλώνεται από τους κατοίκους των αστικών κέντρων σαν αντίδραση προς τις ψυχοσωματικές επιβαρύνσεις που δέχονται από το αστικό περιβάλλον, συντελεί στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού, όπως και πολλών άλλων υπαίθριων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Πρέπει όμως να διευκρινιστεί ότι ο αγροτουρισμός εξυπηρετεί μεν τους αστούς που τον διαλέγουν ανάμεσα στις άλλες μορφές τουρισμού, αλλά πρωτίστως πρέπει να εξυπηρετεί τους αγρότες.

Πρέπει να είναι εργαλείο των αγροτών στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο. Κάθε μορφή βιομηχανοποίησης του αγροτουρισμού και κάθε άκρατη εμπορευματοποίηση των αγροτουριστικών προϊόντων σημαίνει εκτροπή από την ιδέα και το σκοπό του αγροτουρισμού και οδηγεί στην καταστροφή του.

Όπως είδαμε από τα στοιχεία που παρουσιάσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο στην Κρήτη υφίστανται δυνατότητες ανάπτυξης του αγροτουρισμού και στους 4 νομούς της, οι οποίοι ακόμα διαθέτουν περιοχές που είναι παρθένες. Οι περιοχές αυτές του νησιού είναι άμεσα συνδεδεμένες με το μαζικό τουρισμό όπως για παράδειγμα η περιοχή της Ελούντας στον νομό Λασιθίου η οποία έχει συγκεντρώσει εξαιρετικό επενδυτικό ενδιαφέρον με αποτέλεσμα να μην έχει αξιοποιηθεί ιδιαίτερα στο επίπεδο του αγροτουρισμού. Επιπλέον η στροφή προς εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός και η φύση γενικά δύναται να συγκροτήσει μία διέξοδο από την οικονομική κρίση στην οποία βρίσκεται η χώρα μας τον τελευταίο καιρό, θα έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της ανεργίας και την επιστροφή του ανθρώπου εκεί από όπου ξεκίνησε, τη φύση.

Η Κρήτη σε όλη την περιφέρεια της έχει πολλούς παράγοντες οι οποίοι συντελούν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στους οποίους συγκαταλέγονται η ύπαρξη αεροδρομίου και λιμανιού διαπεριφερειακής εμβέλειας που ενισχύουν την πρόσβαση στο νησί, η παραγωγή και προσφορά τοπικών προϊόντων υψηλής ποιότητας τα οποία σχετίζονται με την ονομασία προέλευσης (ΠΟΠ), τη γεωγραφική ένδειξη (ΠΓΕ) και τις βιολογικές καλλιέργειες, ο ιδιαίτερα μεγάλος

αριθμός ντόπιων προϊόντων τα οποία απαρτίζουν την Κρητική και Μεσογειακή διατροφή, η ύπαρξη αξιοσημείωτων επιχειρήσεων παραδοσιακών γλυκών, αρτοσκευασμάτων, τυροκομικών προϊόντων, αναψυκτικών και μελιού αλλά και ο οικογενειακός χαρακτήρας που διέπει τις επιχειρήσεις αυτές και αποτελεί αφορμή υιοθέτησης και αποδοχής σύγχρονων τεχνολογιών κάτι το οποίο μελλοντικά ενδέχεται να οδηγήσει στην παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων και υπηρεσιών από τις κλασικές, η λειτουργία εδώ και τουλάχιστον μιας πενταετίας γυναικείων αγροτικών συνεταιρισμών, ο εξαγωγικός προσανατολισμός σε σημαντικά ντόπια προϊόντα και ο δυναμισμός στον πρωτογενή τομέα αλλά και σε αυτόν του τουρισμού, η υπόσταση τουριστικών και οικότουριστικών υποδομών, και τέλος οι αξιόλογοι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι (παραδοσιακοί οικισμοί, αρχαιολογικά ευρήματα, περιοχές Natura, παραλίες, σπήλαια, κ.α.) που έχει το νησί.

Ωστόσο μπορούμε να διακρίνουμε και αδυναμίες πάνω στον αγροτουριστικό τομέα οι οποίες χρίζουν άμεσης επέμβασης από τους ντόπιους ούτως ώστε η ωφέλεια του νησιού από τον αγροτουρισμό να μεγιστοποιηθεί. Οι αδυναμίες αυτές σχετίζονται με διαρθρωτικά προβλήματα στον πρωτογενή τομέα όπως η μονοκαλλιέργεια ελιάς και η περιορισμένη ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, τις ανισότητες στο επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού, τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών, εν όψει της δύσκολης οικονομικής περιόδου που διανύει ολόκληρη η χώρα και τα οποία δυσκολεύουν την προώθηση της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής, οι αδυναμίες των μηχανισμών εμπορίας τοπικών προϊόντων, και η μη ύπαρξη ενιαίας προβολής τοπικών προϊόντων. Επιπλέον ο οικογενειακός χαρακτήρας που διέπει τις περισσότερες επιχειρήσεις αποκλείει την παρουσία σύγχρονων μεθόδων διοίκησης με αποτέλεσμα την ύπαρξη περιορισμένης επιχειρηματικότητας στην ενδοχώρα του νησιού και ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες όπως είναι οι νέοι και οι γυναίκες.

Βάσει των παραπάνω δυνάμεων και αδυναμιών που έχει το νησί σε θέματα αγροτουριστικού τομέα μπορούμε να κάνουμε μερικές προτάσεις για την

περαιτέρω ανάπτυξη του. Αρχικά μέσω των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων μπορεί να ενισχυθεί η γυναικεία επιχειρηματικότητα αλλά και η επιχειρηματικότητα των νέων, οι οποίοι μπορούν να συντελέσουν με μοναδικό τρόπο στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Κρήτη. Παράλληλα η αύξηση της ζήτησης εν έτη 2014 για φυσικά και τοπικά παραδοσιακά προϊόντα ενισχύει την συνολική κατάσταση, όπως επίσης και η διάδοση της Κρητικής διατροφής. Επιπλέον όπως είναι φανερό το νησί της Κρήτης είναι γεωγραφικά απομονωμένο. Αυτό παρότι σε ένα βαθμό έχει περιοριστεί με την ύπαρξη διαπεριφερειακού αεροπορικού δικτύου και λιμανιού, προτείνεται η ανάπτυξη τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για την καλύτερη ενίσχυση και πρόσβαση στο νησί.

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- [1] Ανθοπούλου Θ., (2006), Όψεις και Δυναμικές Επιχειρηματικότητας Γυναίκων της Υπαίθρου στην Παραγωγή Τροφίμου. Μια πρώτη εμπειρική προσέγγιση (Περιφέρεια Πελοποννήσου). Εισήγηση στο 9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της ΕΤ.ΑΓΡ.Ο. Αθήνα 2-4/11/2006
- [2] Αποστολόπουλος, Κ. και Γιάγκου, Δ. (1998). Αγροτουρισμός και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί: παράγοντες τοπικής ανάπτυξης του ελληνικού αγροτικού χώρου, στο Χ. Ζιωγάνας (Επιμ.), Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του αγροτικού τομέα. Οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα. Θεσσαλονίκη: Εταιρία Αγροτικής Οικονομίας, Εκδόσεις ΖΗΤΗ.
- [3] Γαλάνη – Μουτάφη Β. (2004), Έρευνες για τον Τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο, *Annals of Tourism Research*, Τόμος 31, Αρ.1, σελ. 157 – 179
- [4] ΕΛΟΤ, 2003, Ελληνική Προδιαγραφή ΠΡΔ 1417, Αγροτουρισμός - Ορολογία και γενικές απαιτήσεις για τους. παροχείς υπηρεσιών αγροτουρισμού, Αθήνα
- [5] Εμμανουηλίδου Μ., (2005), Leader: Η Πρωτοβουλία για την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού στην ελληνική ύπαιθρο, 5^ο Μεσογειακό Συνέδριο για την Κοινωνιολογία του Τουρισμού, Θεσσαλονίκη 22-24 Σεπτεμβρίου 2005
- [6] Ζουπουνίδης Κ., Σίσκος Γ. (2006), Τουριστικό Μανατζμεντ, Εκδ. Κλειδάριθμος, Αθήνα
- [7] Ηγουμενάκης Ν. (2004), Τουρισμός, Εκδ. Interbooks, Αθήνα
- [8] Ιακωβίδου Ο., (2006), Εμπειρίες στην Ανάπτυξη Αγροτουρισμού στην Ελλάδα
- [9] Καλοκάρδου Ρ., Κραντονέλλης Κ., Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Κρίσιμες Χωρητικότητες σε τουριστικές περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, Heleco 05, ΤΕΕ, Αθήνα

- [10] Κίτσιος Φ., Καραγιάννης Σ., (2010), Η συμβολή της ανάπτυξης νέων υπηρεσιών στη στρατηγική των αγροτουριστικών επιχειρήσεων Μια προτεινόμενη έρευνα πεδίου. Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης, Τόμος 1(1), Δεκέμβριος 2010, σελ. 19-36
- [11] Σωτηριάδης Μ. (2006), Ταξιδιωτικά Πρακτορεία incomingandoutgoing, Εκδ. Προπομπός, Αθήνα
- [12] MiddletonV. , HawkinsR. (2004), Τουριστικό Μάρκετινγκ για Βιώσιμη Ανάπτυξη, από μετάφραση Αντωνόγλου Ελεάννα, Εκδ. Κριτική
- [13] Stephen P., (2006), Tourism Management: Managing for change, Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα

ΞΕΝΗ

- [14] Ahmad B. M., (2012), “Tourism Service Quality: A dimension – specific Assessment of SERVQUAL”, Global Business Review, Vol. 13, No. 2, pp. 327 – 337
- [15] Akrinar N., Talay I., Ceylan C. and Gunduz S., (2004), “Rural women and agrotourism in the context of sustainable rural development: A case study from Turkey”, Kluwer Journal, No 6, pp. 473–483
- [16] Arabatzis G., Aggelopoulos S. and Tsiantikoudis S. (2010), “Rural Development and LEADER + in Greece: Evaluation of local action groups”, Journal of Food, Agriculture & Environment, Vol. 8 (1), pp. 302 – 307
- [17] Briassoulis H. and Van Der Straaten J., (2000), “Tourism and the Environment: Regional, Economic, Cultural and Policy Issues”, pp. 1 – 375
- [18] Cooper C., Fletcher J., Fyall A., Gilbert D. and Wanhill S. (2008), “Tourism: Principles and Practice”, pp. 2 – 672
- [19] Gousiou A., Spilanis I. and Kizos T. (2001), “Is Agrotourism “Agro” or “Tourism”? Evidence from Agrotourist Holdings in Lesvos,

- Greece”, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 12: 1, pp. 6 – 22
- [20] Kazakopoulos L. and Gidarakou I., 2003, “Women’s Cooperatives in Greece and the Niche Market Challenge”, *Journal of Rural Cooperation*, No 31, Vol. 1, pp. 25 – 45
- [21] Lopez E. P. and Garcia F. J. C., (2006), “Agrotourism, sustainable tourism and Ultraperipheral areas: The case of Canary Islands”, *Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, Vol. 4, No 1, pp. 85 – 97
- [22] Ohe Y. and Ciani A. (2011), “Evaluation of agritourism activity in Italy: facility based or local culture based?”, *Tourism Economics*, Vol. 17, pp. 581 – 601

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

- [1] Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, Διαθέσιμο από <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>
- [2] Περιφέρεια Κρήτης, Αναθεώρηση-Επικαιροποίηση Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Κρήτης, Διαθέσιμο από http://www.crete.gov.gr/attachments/article/1792/05.%20%CE%A0%CE%95%CE%A3%CE%94%CE%91%CE%9A%20-%20%CE%9A%CE%B5%CF%86%205_v07.15%20-%20FiNAL.pdf
- [3] Περιφέρεια Κρήτης, Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή, Ε.Π. Κρήτης & Νήσων Αιγαίου 2007-2013 - ΕΔΑ Περιφέρειας Κρήτης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2012-2014, Διαθέσιμο από [http://www.pkr.gov.gr/files/11/5660/1_ep_pk_enothta_01_stratigikos_shedi_amos_\(3\).pdf](http://www.pkr.gov.gr/files/11/5660/1_ep_pk_enothta_01_stratigikos_shedi_amos_(3).pdf)
- [4] Κρήτη, Διαθέσιμο από <http://www.incrediblecrete.gr/index.el.html>
- [5] Εναλλακτικός Τουρισμός στη Δυτική Κρήτη, Διαθέσιμο από http://www.chania-info.gr/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

- [6] Αγροτουρισμός στην Κρήτη, Διαθέσιμο από <http://www.agrotourcrete.gr>
- [7] ΕΛΣΤΑΤ, Διαθέσιμο από http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A2001
- [8] ΣΕΤΕ, Διαθέσιμο από <http://www.sete.gr/default.php?pname=Statistics&la=1>
- [9] ΣΕΤΕ, Διαθέσιμο από http://sete.gr/_fileuploads/basic_tourism_terminology/
- [10] ΣΕΤΕ, Διαθέσιμο από <http://sete.gr/GR/TOYRISMOS/Pangosmia%20Touristiki%20Kinisi/>
- [11] Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, Διαθέσιμο από <http://www.grhotels.gr/GR/Pages/default.aspx>
- [12] Τράπεζα της Ελλάδας, Διαθέσιμό από <http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>